

Academia de Științe a Moldovei
Institutul de Științe ale Educației

GALINA MARTEA

**SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT –
PROMOTOR AL IDENTITĂȚII
NAȚIONALE**

La promovarea, dezvoltarea și menținerea identității naționale un rol extrem de important îl are politica și ideologia statului și a societății, care se intersectează pe verticală și orizontal prin intermediul sistemului de învățământ. Școala cu locul și rolul prioritar în societate este elementul-cheie care contribuie la formarea unui întreg, exprimat și regăsit prin valoarea noțiunii de identitate națională. Identitatea națională pentru un popor, o țară, o societate este acțiunea supremă în sistemul de valori, iar sistemul de valori este realitatea prin care se manifestă în om cu acțiunile corespunzătoare.

Galina Martea

Academia de Științe a Moldovei
Institutul de Științe ale Educației

GALINA MARTEA

**SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT –
PROMOTOR AL IDENTITĂȚII
NAȚIONALE**

Chișinău • 2015

CZU 37.0

M 43

**Recomandată spre publicare de Consiliul Științifico-Didactic
al Institutului de Științe ale Educației**

Recenzenți:

Nicolae Bucun, doctor habilitat în științe psihologice, doctor în științe medicale, academician, profesor universitar, IȘE

Virgil Mândăcanu, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, UPS „Ion Creangă”

În memoria părinților Sârbu Vladimir

(cu titlul onorific de „Învățător Emerit al învățământului public din URSS”) și **Sârbu Xenia** (învățătoare), cartea va fi distribuită gratuit, **cu titlu: Donație din partea autorului**, instituțiilor de învățământ și bibliotecilor din Republica Moldova și România.

Lector: *Marcela Mardare*

Procesare computerizată: *Liubovi Ceban*

Copertă: *Galina Martea*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Martea, Galina.

Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale: Monografie / Galina Martea ; Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Științe ale Educației. – Chișinău : Pontos, 2015 (Tipografia Reclama). – 204 p.

Bibliogr.: p. 198-203 (43 tit.). – 500 ex.

ISBN 978-9975-51-634-1.

CZU 37.0

M 43

ISBN 978-9975-51-634-1.

© Galina Martea, 2015

© Editura Pontos, 2015

CUPRINS

Nicolae BUCUN. <i>Creația autentică a Galinei Martea în știința pedagogiei</i>	5
Virgil MÂNDÂCANU. <i>Galina Martea – pedagog și filozof, economist și scriitor prin arta educației</i>	13
OPINII	25
Galina FURDUI. <i>Omul Galina Martea e cu gândul la om</i>	25
Nicolae DABIJA. <i>Când eram elevi...</i>	26
Lidia GROSU. <i>Felicitări pentru publicarea acestui manuscris...</i>	27
INTRODUCERE	29
CAPITOLUL I. Sistemul de învățământ – produs și valoare a dezvoltării sociale	37
1.1. Educația – funcție și rol în dezvoltarea omului și a societății	38
1.2. Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale	45
1.3. Succesul educației prin segmentul motivației	67
CAPITOLUL II. Învățământul prin știința pedagogiei – temelia perfectă a societății	75
2.1. Știința pedagogiei – domeniu și proces de formare a ființei umane	76
2.2. Sistemul de instruire – coloana vertebrală a societății	84
2.3. Educația prin conținutul de conștiință națională	93

CAPITOLUL III. Personalitatea individului și a sistemului de instruire în societate	106
3.1. Identitatea – acțiune de recunoaștere a individului în societate	106
3.2. Omul, societatea, școala și sistemul de valori	115
3.3. Identitatea managerului școlar în societatea modernă	130
CAPITOLUL IV. Guvernarea instruirii și educației de valoare	139
4.1. Rolul școlii în dezvoltarea identității și personalității	139
4.2. Administrarea învățământului preuniversitar de calitate.....	148
4.3. Managementul și teoria managerială în evoluția instituției de învățământ	163
CAPITOLUL V. Realitatea dezvoltării unei țări în condiții de ineficiență	175
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	191
BIBLIOGRAFIE	198

CREAȚIA AUTENTICĂ A GALINEI MARTEA ÎN ȘTIINȚA PEDAGOGIEI

Am onoarea de a fi parte în subiectul reflecțiilor de a recenza și a prezenta o lucrare științifică de o valoare extraordinară pentru Om, Societate, Sistem de Învățământ. O lucrare academică destinată unui conținut de esență a existenței umane, cu noțiuni și formule ce pun în valoare importanța sistemului de învățământ, a omului și a societății prin formula valorilor identitare. Acțiunea prezentă în lucrarea de față este de a promova corect valorile identitare ale individului și ale sistemului de învățământ în societate. Nemijlocit se reliefează acțiunea prin faptul, că anume societatea și statul acestei societăți trebuie să promoveze în cel mai distins mod procesele ce decurg din realitatea obiectivă și, nu în ultimul rând, procesele ce pun în valoare rolul omului și a școlii într-un mediu social. Iar pentru a evalua și promova corect valoarea și rolul omului în societate, statul, în același rând, este obligat să promoveze cu cea mai mare și corectă atitudine rolul școlii în viața acestora. Școala sau sistemul de învățământ cu obiectivul de a educa și instrui personalitatea și identitatea omului și a societății este elementul de bază ce determină valoarea și importanța de preț a acestei lucrări. Cred, că acest manuscris cu o asemenea tematică este primul în cadrul țării care abordează cu atâta atenție și claritate importanța sistemului de învățământ în viața omului și a societății, și importanța omului în societate ca personalitate. Iar problematica identității individului, ca urmare a identității naționale, acțiune realizată prin intermediul

sistemului de învățământ, este aspectul prin care autoarea își afirmă propria identitate și personalitate. Consider, că în subiectele respective s-au afirmat foarte puțini autori, chiar și la nivel mondial. Respectiv, subiectele în cauză reprezintă sarcina de bază în activitatea unui sistem de învățământ național. În lucrarea actuală, de asemenea, sunt abordate cu o deosebită luciditate și claritate laturile esențiale prin care s-ar putea dezvolta o societate în toate domeniile de activitate, având la bază sistemul de învățământ, care este și promotorul identității naționale, și domeniul prioritar al unei țări. Toate aceste elemente atât de esențiale pentru existența umană sunt valorificate de **Galina Martea** (doctor în științe economice, economist, pedagog, scriitor și cu siguranță și filozof) în lucrarea actuală, intitulată atât de sugestiv și convingător **„Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale”**. Autoarea susține că *„Unitatea de învățământ ... este elementul de bază prin care se dezvoltă și se aprofundează acțiunea de comunicare a individului cu mediul social, formând în esență procesul de integrare socială... Iar relația cu mediul social și cu toți factorii implicați în acest proces (precum comunicarea, informația) îl completează pe om-copil ca personalitate, implicându-l tot mai mult în relațiile interumane a vieții sociale”* (subcapitolul 3.1, pag. 112), iar *„Relația dintre om și societate întemeiată prin elementul educației cuprinde acel principiu activ al existenței pe care se bazează știința pedagogiei, ca rol și funcție în dezvoltarea acestora”* (subcapitolul 1.1, pag. 40). Domnia Sa este foarte convinsă că *„...rolul esențial al instruirii și educației este de a menține echilibrul intelectual și spiritual al omului*

într-un mediu social, formându-i astfel personalitatea și identitatea. La rândul lui omul cu respectivul bagaj de cunoștințe și abilități, și cu bogăția intelectuală și spiritu- ală acumulată de-a lungul anilor contribuie la bunăsta- rea propriei societăți, astfel dând sens conținutului mate- rial care îi aduce satisfacția în viața personală și socială” (subcapitolul 1.1, pag. 41). Cu același subiect de esență autoarea ne demonstrează că „Sistemul de învățământ în realitate este un producător de identități. Prin educație se dezvoltă identitatea națională, iar prin calificarea pro- fesională se dezvoltă economia națională sau, mai bine zis, identitatea economiei naționale...” (subcapitolul 1.2, pag. 50).

Galina Martea acorda un spațiu deosebit de însem- nat interacțiunii dintre om-școală-societate, spunând astfel, că „*Relația dintre „școală – societate – stat” este rolul esențial și factorul primordial în dezvoltarea unui sistem real de instruire și educație*” (subcapitolul 1.2, pag. 48), pe când prezența omului în sistemul valorilor sociale o definește în modul respectiv: „Prin procesul și acțiunea de integrare socială ființa umană dezvoltă va- loarea propriu zisă și valoarea ca criteriu în identificarea și definirea propriilor valori. Prezența ființei umane în sistemul de valori, ca identitate și personalitate, este acea acțiune care poate produce efecte pozitive în dezvoltarea unei societăți. Pe când societatea, în calitate de valoare în sistemul de valori, este acea care definește orientarea ac- țiunilor cu ideile și deciziile corespunzătoare determina- te de individ. Totodată, ființa umană este valoarea prin care o societate își manifestă conținutul său. Omul prin acțiunile sale dezvoltă societatea și îi creează imaginea în

procesele evolutive” (subcapitolul 3.2, pag. 119). În viziunea autoarei procesele evolutive ale individului decurg din expresia: „...pentru o dezvoltare de calitate a omului instituția de învățământ trebuie să asigure un echilibru corespunzător al educației și instruirii, axat pe factorii dinamici ai motivației. În acest caz funcția prioritară a educației trebuie să fie prezentă prin factorii ce stimulează activitatea copilului prin învățare, comportare, socializare, comunicare, promovare, dezvoltare identitară. Astfel succesul tuturor performanțelor educative se vor intersecta cu segmentele motivației, care produc efectul necesar în procesul dezvoltării individului și al societății” (subcapitolul 1.3, pag. 69), iar procesele evolutive ale intelectului uman sunt destul de expresive prin următoarea: „...omul prin fenomenul mentalității și al gândirii se identifică ca un proces de producție atât pozitiv cât și negativ, fiind influențat direct de mediul social care-l supraveghează. Mediul social al individului este elementul principal care condiționează nivelul de dezvoltare a întregii societăți” (subcapitolul 1.3, pag. 71). Toate acestea în viziunea Domniei sale sunt trecute prin elementul motivației, care se definesc astfel: „...motivația este acea formă a existenței care stimulează capacitatea omului de a se dezvolta pe sine însuși ca personalitate și de a dezvolta comunitatea ce-i aparține” (subcapitolul 1.3, pag. 69).

O diviziune aparte din lucrarea respectivă revine proceselor educației și instruirii, care formează omul în procesul dezvoltării și nemijlocit dezvoltă societatea acestuia. La acest capitol autoarea ne afirmă cu certitudine că „Prin noțiunea de învățătură se contopesc atât procesele instruirii, ca parte componentă în culturalizarea și forma-

rea omului ca personalitate instruită a unei societăți, cât și procesele educației, ca parte componentă în asigurarea unei dezvoltări multilaterale a omului cu însușiri intelectuale, morale, estetice și fizice cu scop de a contribui benefic la formarea unei societăți civilizate” (subcapitolul 1.1, pag. 38), iar succesele instruirii le remarcă prin formula: „...succesul educației atât al individului cât și a unității de învățământ devine o realitate atunci, când personalitatea acestora este motivată de rolul și importanța lor în societate” (subcapitolul 1.3, pag. 74).

Galina Martea, fiind ea însuși pedagogul cu o personalitate autentică și o personalitate integră, știe cum să prezinte imaginea profesorului în societate și în cadrul unității de învățământ. La acest subiect Domnia Sa spune că „...pentru a asigura o formare completă a personalității copilului-elevului învățătorul trebuie în primul rând să se identifice prin el însuși ca personalitate și identitate a unității de învățământ și, în același rând, ca individualitate autentică în viața socială și culturală a societății” (subcapitolul 2.1, pag. 77), iar vocația pedagogului este văzută în următoarele limite: „Prin vocația și știința pedagogiei profesorul urmează să-și creeze universul de preocupări și responsabilități în funcție de exigențele comunitare, corelate cu interesele și cerințele copilului-elevului” (subcapitolul 2.1, pag. 80). Explicând și punând într-o valoare bine sistematizată rolul și importanța cadrului didactic și a managerului școlar în cadrul unității de învățământ, autoarea ne confirmă cu încredere că acțiunea pozitivă ale acestora se bazează pe comunicarea instituțională adecvată dintre profesor-manager-elev, astfel spunând că: „Comunicarea institu-

țională, în funcție de necesități și exigențe, formează acel sistem al valorilor educaționale prin care managerul școlar devine un stimulator de energie pozitivă care dezvoltă și creează tabloul perfect al unui management educațional. Eventual, prin logica acțiunilor, managerul orientează elevii, cadrele didactice și alt personal educativ și tehnic către acele activități de valoare care unesc rolul distinct al procesului de învățământ, făcându-l mai calitativ și competitiv” (subcapitolul 3.3, pag. 133), iar cu referire la cadrul didactic și școală Domnia sa spune: „...unitatea de învățământ și cadrul didactic trebuie să fie valoarea și rolul prioritar în dezvoltarea omului și a societății, iar noțiunea de personalitate și identitate (identitate națională) să fie segmentul și principiul de bază al instruirii și al educației” (subcapitolul 2.1, pag. 80).

Pentru Doamna Galina Martea noțiunea de identitate și personalitate este acel sector prin care își manifestă intelectul și își dedică activitatea atât prin lucrări academice cât și literare (proză, poezie). Autoarea consideră cu certitudine, că anume sistemul de învățământ este acel domeniu prin care se formează omul cu personalitatea și identitatea respectivă, și este domeniul ce contribuie în mod direct la dezvoltarea unei societăți, astfel dând sens și valoare conținutului de identitate națională. La acest subiect de o importanță deosebită pentru o societate, o țară, un sistem de instruire Domnia Sa spune că: „La promovarea identității naționale un rol deosebit de important îl are politica și doctrina statului și a societății, care se intersectează pe verticală și orizontală prin intermediul sistemului de învățământ. Școala cu locul și rolul prioritar în societate este elementul cheie

care contribuie la formarea unui întreg, exprimat și regăsit prin valoarea noțiunii de identitate națională. Identitatea națională pentru un popor, o țară, o societate este acțiunea suprema în sistemul de valori, iar sistemul de valori este realitatea prin care se manifestă ființa umană cu acțiunile corespunzătoare” (subcapitolul 1.2, pag. 65).

Aceste formule, noțiuni, aprecieri și explicații le poți găsi la nesfârșit în această lucrare științifică de o valoare deosebită. Conținutul respectiv te poartă prin valorile umane și sociale și prin valoarea omului ca personalitate și identitate într-o societate. Cu același conținut este valorificat și sistemul de învățământ, care pentru Galina Martea este văzut astfel: „Unitatea de învățământ, fiind fundamentul tuturor formelor de educație și instruire a omului, totodată, este și valoarea prin care traversează ființa umană cu scopul de a se redescoperi pe sine însuși ca valoare-însușire și ca individualitate aparte a unui mediu social. Aceste valori, la rândul lor, formează acel principiu al existenței care impune omul să respecte și să aprecieze importanța conținutului social și importanța strategiei comune în dezvoltare” (subcapitolul 1.1, pag. 44), iar importanța științei pedagogice în sistemul de educație este interpretată în așa mod: „Pedagogia, știință în formarea și instruirea omului, este activitatea prin care se reproduc valorile umane cu caracter social și este domeniul prin care sunt valorificate procesele de comportare și comunicare dintre individ și societate” (capitolul II, pag. 75).

Lucrarea actuală, fiind o valoare deosebită pentru societate, sistem de învățământ, individ, este și conținutul care ne reprezintă realitatea obiectivă a dezvoltării.

tării unei societăți, bazată pe ineficiență, incompetență și inechitate socială, care, în timp, distruge și frânează procesele evolutive ale existenței umane. Prin opera respectivă autoarea ne convinge să conștientizăm obiectiv realitatea fenomenelor prezente în societate, care indiscutabil urmează a fi remodelate și valorificate întru binele omului, fiind în pas cu procesele evolutive ale vieții contemporane.

Consider, că monografia în cauză urmează a fi pusă în aplicare în procesul de studii preuniversitare și universitare din țară, în special, a celor universitare de licență cu profil pedagogic, unde se formează viitorul pedagog care va instrui și educa tânăra generație în dezvoltare. Concomitent, această carte științifică de valoare trebuie să fie ca un ghid sau îndrumar de conduită pentru fiecare cadru didactic și manager școlar care activează în instituția de învățământ (de la cel preșcolar până la cel academic).

Mulțumirile noastre, Stimată Doamnă Galina Martea, pentru contribuția majoră în dezvoltarea sistemului de învățământ național și în dezvoltarea propriei societăți prin noțiunea de identitate națională.

Nicolae BUCUN,
doctor habilitat în științe psihologice,
doctor în științe medicale, academician,
profesor universitar

**GALINA MARTEA –
PEDAGOG ȘI FILOZOF, ECONOMIST
ȘI SCRITOR PRIN ARTA EDUCAȚIEI**

Avem în fața noastră un manuscris care poate fi considerat cu certitudine o capodoperă științifică și filozofică pentru ființa umană și societate, pentru sistemul de învățământ și, în special, pentru dascălii (cadrele didactice) care dictează și mânuiesc metodele educației și instruirii în procesele de formare a omului. Această lucrare de natură socială și educațională, fiind ca un adevărat îndrumător și povățuitor al vieții umane în evoluție, merită de a fi întrebunțat ca cel mai eficient suport analitic în organizarea și administrarea proceselor instructiv-educative din țară și, nu în ultima instanță, în procesele care formează interacțiunea dintre *pedagog-elev-școală-societate*. Prin această interacțiune, autoarea vine în fața cititorului cu o multitudine de conținuturi, formule și noțiuni care sunt niște răspunsuri complexe ce dezvăluie explicit înțelesul tuturor problemelor cu care se confruntă sistemul de învățământ național și un orșicare sistem de învățământ. Lucrarea în cauză, de o importanță remarcabilă pentru întreaga țară și întregul sistem de învățământ național, se prezintă în paralel și cu o denumire specială, care abordează la direct și indirect rolul personalității și identității omului din societate, și rolul societății și a sistemului de învățământ în dezvoltarea individuală a omului. Prin noțiunea de *identitate a omului* autoarea ne face să cunoaștem și elementele principale care definesc identitatea societății și identitatea sistemului de educație cu toate componentele sale, concomi-

tent reflectând și imaginea identitară ale acestora prin elementul de identitate națională. Totodată, identitatea sistemului de învățământ în societate este prezentată ca un animator care însuflă și înzestrează cu cele mai frumoase calități imaginea identității naționale a fiecărei țări. Așadar, de data aceasta ipostazele **Galinei Martea** – de pedagog, filozof, economist, doctor în științe economice, scriitoare – sunt iarăși completate, în nenumărate rânduri, cu cea de cercetătoare, elocventă în acest sens, fiind această monografie cu titlul „**Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale**”, lucrare de o valoare aparte în creația autoarei.

Prin această monografie, ce se înscrie în actualitate, Galina Martea ne prezintă din plin noțiuni cu caracter filozofic, care ne mobilizează să medităm asupra faptului care este esența existenței umane în sistemul valorilor și rolul omului în societate, și, nu în ultima instanță, rolul sistemului de învățământ în viața omului și a societății. Cu aceste argumente, autoarea este foarte convinsă că pentru a fi parte componentă a sistemului de valori omul trebuie în primul rând să fie motivat în permanență de procesele instruirii și educației. În acest caz, autoarea susține ideea că „...Numai prin procesul învățării omul este capabil să atingă acele experiențe și valori, care să-i aducă bogăția spirituală și intelectuală pe tot parcursul vieții” (subcapitol 1.1.). O altă expresie prețioasă este că „Învățătura, fiind sistemul de îndrumări teoretice și practice în diverse domenii de activitate, totodată este și sistemul prin care se dobândește dezvoltarea intelectuală și se îmbogățește cultura spirituală, astfel creând sistemul de valori și de cultură multilatera-

lă a omului...” (subcapitol 1.1.). De o valoare aparte sunt și ideile cu privire la rolul educației în societate: „...educația este acea funcție care transmite comunicarea adecvată în formarea corectă a sistemelor și subsistemelor din societate necesare omului, și comunicarea adecvată în formarea corelației calitative de conviețuire dintre societate și individ” (subcapitol 1.1.). Cu aceleași idei de esență este văzut și rolul profesorului, ca identitate a școlii. Aici dânsa subliniază: „Rolul profesorului este de a educa, de a cultiva și a transmite la elevi esența valorilor, exprimate de personalitatea și importanța factorului uman în societate” (subcapitol 1.2.), continuând cu „...profesorul cu unitatea de învățământ trebuie să promoveze motto-ul cu referire la identitatea educației școlare, parte esențială a sistemului de valori. Identitatea educației școlare este realitatea prin care se identifică procesul de instruire, climatul instituției, cultura educațională și totodată este acțiunea și rolul școlii de a ajuta individul să-și dezvolte propria identitate. Școala, ca identitate a societății, exprimă misiunea prin care se dezvoltă ființa umană, prin care se dezvoltă personalitatea și identitatea omului” (subcapitol 1.2.). Nu pot trece cu vederea nici gândurile prin care autoarea ne explică minuțios și despre rolul pedagogiei: „Pedagogia – știință și domeniu de instruire a ființei umane – este și exprimă în sine conținutul determinismului social cu fenomenele educaționale, concepute ca proces de formare a individului atât pentru propria persoană cât și pentru propria societate” (subcapitol 1.2.). Acestea fiind urmate și de o altă definiție importantă la capitolul respectiv: „Pedagogia, știință în formarea și instruirea omului, este activitatea

prin care se reproduc valorile umane cu caracter social și este domeniul prin care sunt valorificate procesele de comportare și comunicare dintre individ și societate” (subcapitol 1.1.). Cu aceeași capacitate Galina Martea din nou ne mărturisește „...performanța omului în contextul evolutiv al intelectului uman vine cultivată anume prin intermediul instituției de învățământ, recunoscută ca cel mai eficient, sigur și nobil centru cultural al oricărei societăți...” (subcapitol 1.2.). Pe când sistemul de instruire îl înzestrează în modul respectiv: „Sistemul de învățământ este acea forță, care determină importanța omului în societate și rolul societății în viața omului” (subcapitol 1.2.). Dna Galina Martea intervine cu unele precizări, ba chiar ne orientează și ne avertizează cu seriozitate, cum trebuie să procedăm întru a întemeia un sistem educațional adevărat. În acest sens deschide unele paranteze: „Pentru a contribui substanțial la formarea unei societăți și a unei personalități autentice educația urmează să contribuie în modul cel mai creator și efectiv prin toți factorii și toate elementele din care se compune sistemul educațional. La constituirea unui sistem educațional autentic este necesară comunicarea corelată cu politica educațională, cu conceptul acesteia care reflectă just și corect realitatea, cu factorii de mediu în cadrul cărora individul își reflectă acțiunea prin modul de gândire și conștiință, cu politica statului intersectată prin arta și știința pedagogiei, cu prezența reală a cadrelor manageriale și didactice în viața omului care sunt nucleul dezvoltării sociale și prin care se transmite știința pedagogiei, cu omul-copilul-elevul și părinții acestora care sunt parte componentă în existența tutu-

ror proceselor efectuate, cu unitatea de învățământ care este învățătură, cultură, intelect, evoluție. Prin corelația respectivă educația își poate găsi locul corespunzător într-un mediu social, manifestându-se ca valoare prin toate formele de existență” (subcapitol 1.1.). Cu același gând bun și de valoare Domnia Sa ne spune în continuare: „Formarea personalității prin educație și instruire cu identitatea corespunzătoare este acțiunea esențială a unei societăți, bazată pe echitate, respect și transparență. Iar acțiunea prioritară a unui sistem de învățământ, parte componentă a societății, este de a forma omul în limita valorilor axate pe intelect, personalitate, identitate” (subcapitol 1.2.). Autoarea, cu o viziune largă asupra aspectelor educaționale și instructive, percepe și înțelege cu multă sensibilitate și prudență importanța educației sub toate formele de administrare și organizare din care se compune sistemul educațional. Pentru ea atât educația formală cât și cea nonformală constituie valoarea absolută prin care se formează și se educă omul. Această poziție o susține conștiincios prin următoarea afirmație: „...educația formală este acea formă de educație și instruire care creează în totalitate personalitatea omului în raport cu personalitatea societății, iar educația nonformală îl face pe om să-și îmbogățească (completeze) și mai mult cultura și intelectul format prin educația formală, astfel valorificându-și identitatea completă de om în societate” (subcapitol 1.1.). Și tot așa avem o altă relatare: „...că o cultură autentică poate fi obținută doar prin intermediul sistemului de învățământ, centrat doar pe identitatea reală a societății și a omului, recunoscut ca valoare supremă a națiunii” (subcapitol 1.2.).

Prin expresivitatea și calitatea cuvântului, Galina Martea ne produce și ne reproduce o întreagă varietate de argumente centrate pe relația dintre „om-școală-societate-stat”, considerându-le esențiale atât pentru dezvoltarea omului cât și pentru dezvoltarea unui sistem real de instruire și educație. Astfel, Domnia Sa, cu aceeași semnificație, consideră că și statul, organ executiv al unei societăți, trebuie să fie interesat în mod direct de dezvoltarea sistemului de învățământ, care este promotorul identității naționale. Autoarea, o realităș consecventă, la această temă subliniază: „...cu cât o țară este mai bogată cu atât mai mult pune în evidență importanța și valoarea autentică a capitalului uman și a sistemului de învățământ în societate. Înșă, cu cât o țară este mai săracă cu atât mai mult este mărginită identitatea și personalitatea omului și a sistemului respectiv de instruire din societate” (subcapitol 1.2.). Fără rezerve, cu același gând susține ideea în continuare: „Latura de a mărgini și a izola elevul într-un mediu social este funcția care în același timp limitează și sistemul de învățământ într-o societate, plasându-l în rolul de a fi incapabil de a se dezvolta și evolua în pas cu schimbările și necesitățile curente ale vieții contemporane” (subcapitol 1.2.). Autoarea ne sugerează cu multă dorință atât acceptarea schimbărilor de rigoare în relația și atitudinea statului față de sistemul de învățământ, în relația profesorului cu elevul, cât și în atitudinea societății față de unitatea de învățământ în următorul alineat, spunându-ne cu fermitate că „Aspectele birocratice trebuiesc eliminate integral din fenomenul mentalității și al acțiunilor realizate, care nu mai sunt nici o valoare pentru nimeni la

ziua de azi, ci din contra sunt elemente ale trecutului și nu a prezentului din lumea modernă” (subcapitol 2.2.).

Om al culturii și intelectualității, Galina Martea vorbește și descrie cu demnitate și claritate despre fenomenele și legătura reciprocă dintre om și societate, dintre dezvoltare și evoluție, marcându-le ca prioritare în dezvoltarea umană și socială. Aceste lucruri ea le vede prin prisma procesului evolutiv al existenței umane, având la bază intelectul uman, fapt pe care îl descrie în felul următor: „...omul prin fenomenul mentalității și al gândirii se identifică ca un proces de producție atât pozitiv cât și negativ, fiind influențat direct de mediul social care-l supraveghează. Mediul social al individului este elementul principal care condiționează nivelul de dezvoltare al întregii societăți” (subcapitol 1.3.). Ulterior, autoarea consideră că pentru a condiționa nivelul de dezvoltare al unei societăți omul trebuie să fie motivat și influențat pozitiv de toți factorii care-l înconjoară. Concludent în acest sens este următorul argument: „...succesul educației atât al individului cât și al unității de învățământ devine o realitate atunci, când personalitatea acestora este motivată de rolul și importanța lor în societate” (subcapitol 1.3.). Prin argumentul motivației, Dna Galina Martea intră în subiect cu un șir de noțiuni filozofice care sunt interpretate după cum urmează: „Mobilitatea succesului fiind în legătură directă cu factorii dinamici ai motivației reprezintă în sine modalitatea de a acționa în scopul obținerii unui anumit obiectiv. Obiectivul, la rândul lui, fiind un fenomen al idealismului independent de conștiința umană, prin dezvoltare dă naștere unui conținut real determinat de

forma materială și spirituală a acțiunilor umane” (subcapitol 1.3.); „...motivația este acea formă a existenței care stimulează capacitatea omului de a se dezvolta pe sine însuși ca personalitate și de a dezvolta comunitatea ce-i aparține” (subcapitol 1.3.); „Motivația, la rândul ei, este acea substanță care promovează și condiționează comportamentul individului pentru a favoriza o acțiune programată” (subcapitol 1.3.).

Prin complexitatea acestor noțiuni, concepte și idei filozofice prezente în această monografie de valoare își găsește teren și termenul de „valoare”, ca expresie și conținut prioritar al existenței umane. Prin conținutul valorii autoarea sincronizează omul, societatea acestuia, sistemul de învățământ, viața și existența umană. În materia respectivă ea susține următoarele gânduri: „Conținutul valorii este elementul prin care omul încearcă să se definească ca personalitate și acțiune în diverse situații și împrejurări” (subcapitol 3.2.); „...ființa umană este valoarea prin care o societate își manifestă conținutul său...” (subcapitol 3.2.); „Omul, cu gândirea și inteligența sa, este capabil să creeze și să dezvolte cu propriul intelect acele procese și fenomene, care completează în permanență totalitatea valorilor și identitatea acestora” (subcapitol 3.2.); „Omul, fiind o investiție reală pentru societate, este acel component care este valorificat prin valoarea maximă a puterii de afirmare” (subcapitol 1.3.); „Prin valorile culturale și spirituale omul devine ca un fondator al frumosului și al valorilor estetice prin care încearcă să definească cu adevărat esența și existența vieții umane, și esența ființei umane prin sistemul de valori. Pe când, prin valorile materiale ființa umană

încearcă să dea sens vieții prin satisfacerea necesităților vitale și pentru a-și crea bunăstarea și confortul de a trăi în condiții care să-i asigure o existență civilizată, plăcută și comodă. Iar prin valorile morale sunt determinate fenomenele ce vizează lumea interioară a omului, care reflectă acțiunile prin comportamentul și etica acestuia în societate...” (subcapitol 3.2.).

În termeni filozofici este dezvăluit și conținutul de „identitate” și „personalitate” prin care se prezintă imaginea școlii, a cadrului didactic și a managerului școlar în societate. Toate acestea sunt exprimate prin următoarele: „...unitatea de învățământ și cadrul didactic trebuie să fie valoarea și rolul prioritar în dezvoltarea omului și a societății, iar noțiunea de personalitate și identitate (identitate națională) să fie segmentul și principiul de bază al instruirii și al educației” (subcapitol 2.1.); „...pentru a asigura o formare completă a personalității copilului-elevului învățătorul trebuie în primul rând să se identifice prin el însuși ca personalitate și identitate a unității de învățământ și, în același rând, ca individualitate autentică în viața socială și culturală a societății” (subcapitol 2.1.); „Comunicarea instituțională, în funcție de necesități și exigențe, formează acel sistem al valorilor educaționale prin care managerul școlar devine un stimulator de energie pozitivă care dezvoltă și creează tabloul perfect al unui management educațional. Eventual, prin logica acțiunilor, managerul orientează elevii, cadrele didactice și alt personal educativ și tehnic către acele activități de valoare care unesc rolul distinct al procesului de învățământ, făcându-l mai calitativ și competitiv” (subcapitol 3.3.); „Relația autentică dintre

managerul școlar, cadru didactic și elev sincronizează multitudinea de acțiuni cu efecte pozitive, care devine o condiție indispensabilă pentru a influența administrarea și instruirea unei personalități adevărate...” (subcapitol 3.3.).

Prin afirmațiile filozofice ale Galinei Martea, se conturează cuvântul și ideea conceptului de creare a frumosului prin bunuri și valori spirituale, intelectuale și culturale pentru ființa umană și societatea acesteia, toate găsindu-și imaginea prin lucrările literar-artistice și științifice. Domnia Sa, mereu preocupată de problemele sociale și educaționale, prin propria creație încearcă să deschidă calea acelor schimbări evolutive, care să producă cu adevărat bunăstare în viața omului și în dezvoltarea prosperă a sistemelor și subsistemelor din societate. Cu această dorință autoarea scrie și meditează în cel mai inteligent mod, astfel redând ideea printr-o formă filozofică și științifică. Ea vede lucrurile printr-o formă destul de originală și interesantă, care, cred, produc efectul necesar asupra științei pedagogice. Prin aceste forme autoarea ne indică și alte cugetări și gânduri, precum: „...Scopul uman, dacă poate fi definit așa, nu este altceva decât obiectivul către care tinde mereu omul și anume de a-și realiza existența civilizată într-un mediu social civilizată” (subcapitol 1.1.); „Formarea individului prin educația corectă este acea formă și construcție a valorilor sociale prin care traversează principiul real al existenței umane, fondat prin noțiunea de conștiință, în special de conștiință națională cu relația autentică dintre om, școală și societate. Ca rezultat, prin relația autentică dintre om, școală, societate

se regăsește și conținutul cultural, intelectual și material al unei societăți care concomitent formează și complexitatea fenomenelor de valoare” (subcapitol 2.3.); „Prin gradul de dezvoltare și civilizație al unui popor se manifestă nemijlocit și calitatea funcționării sistemului de învățământ, iar instruirea omului prin respectivul sistem reflectă la direct conținutul prin care se manifestă conștiința și identitatea națională” (subcapitol 2.3.). Toate dezvoltările autoarei sunt exprimate prin această lucrare originală, scrisă în spiritul exigențelor timpului, care, sperăm, vor avea efectele scontate asupra cititorului interesat de domeniu, inclusiv apreciind și larghețea cugetărilor Galinei Martea întru valorificarea potențialului nostru uman.

Galina Martea, autoare a mai multor lucrări literare și științifice, este omul de creație care știe cum să armonizeze arta scrisului prin propriul intelect și cultură, prin propria personalitate și identitate. Acest gând îl susține și academicianul/poetul/scriitorul/publicistul **Nicolae Dabija**, care afirmă: „Condeiful inteligent al Galinei Martea oscilează între eseu și vers, între articol de analiză și poem de dimensiune... Memoria conlucrează cu imaginația... Ea vorbește simplu, ca un profesor ieșit în fața clasei, care dorește să se facă înțeles de auditoriu... Mesajul ei e unul ce impresionează prin sinceritatea rostirii, ea îi convinge pe alții prin convingerea proprie, dar și prin vigoarea limbajului... Poeta (scriitoarea) are un timbru distinct, care o face să fie ea însăși în ceea ce scrie: eseu, poem, articol de atitudine, analiză...” (Prefața la cartea de poezii/aforisme „Dure-re Tricoloră”, autor Galina Martea). Un sentiment de

aleasă prețuire va exprima și cercetătoarea, poeta **Lidia Grosu** în următorul mesaj adresat autoarei: „Felicitări pentru publicarea acestui manuscris de valoare (inclusiv și a volumului de poezii/aforisme „Durere Tricoloră”), lucrări care sunt o deschidere aparte spre Omul de creație Galina Martea, dar și spre pedagogul, filozoful, „filologul în economie sau economist în filologie, filozofie, pedagogie”, parafrazându-l pe Vasile Coroban, între aceste diverse ipostaze fiind cu actele în regulă și exegetul **Galina Martea** – Doamnă a cuvântului autentic în creația literară și cea științifică în care mereu dăinuiește Omul Filozof și căruia îi reușește de minune să strunească fraza ...”.

Virgil MÂNDĂCANU,
doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar

OPINII

* * *

Omul **Galina Martea** e cu gândul la om. E un exemplu viu de virtute, moralitate și modestie. O demonstrează cu prisosință opera literară pe care o semnează, dar și cea științifică, militantă, întru ascensiune pe tărâmurile vieții.

Lucrarea în curs de apariție, pe care o răsfoim, realizează o fuziune substanțială între știință, educație, învățământ, spiritualitate, creând un întreg ce mizează pe Adevăr și Dreptate. Pornind de la sintagma MULȚI SAVANȚI, DAR PRINTRE EI ATÂT DE PUȚINI EDUCATORI, subliniem că **Galina Martea** e unul dintre CEI PUȚINI și care întrunește, întru izbândă, Voința, Cugețul, Experiența și Memoria. Ea caută explicații pentru Viața Socială în integritatea Duhului și a Inimii. Pentru semenul nostru, pentru societate o caută. O aflăm în paginile întregii sale activități – integre, eficiente, activ angajate în actualitate.

Galina FURDUI,
scriitoare, poetă, jurnalistă,
lector universitar

* * *

Când eram elevi, ne înscriaserăm la diverse cercuri de luptă liberă, trântă, sambo etc. Voiam să fim cu toții puternici.

Dar cu adevărat puternici ne-au făcut cunoștințele.

Acesta ar fi laitmotivul tuturor articolelor pe care le-a scris pentru „Literatura și Artă” **Galina Martea**: școala trebuie să-l facă pe un om puternic.

Cunoștințele sunt putere, afirmă ea. A le stăpâni înseamnă a învăța să fii învingător în viață.

Comparând sistemul de învățământ din republica noastră cu cele din alte țări, ea, aidoma țarului Petru, deschide ferestre spre Europa spiritului și a școlii avansate.

Cele scrise de **Galina Martea** sunt manuale pentru profesorii care au misiunea de a-i învăța pe alții.

Nicolae DABIJA,
academician, poet,
scriitor, editor

* * *

Felicitări pentru publicarea acestui manuscris de valoare (inclusiv și a volumului de poezii/aforisme „Dure-re Tricoloră”), lucrări care sunt o deschidere aparte spre Omul de creație **Galina Martea**, dar și spre pedagogul, filozoful, „filologul în economie sau economist în filologie, filozofie, pedagogie”, parafrazându-l pe Vasile Coroban, între aceste diverse ipostaze fiind cu actele în regulă și exegetul **Galina Martea** – Doamnă a cuvântului autentic în creația literară și cea științifică în care mereu dăinuiește Omul Filozof și căruia îi reușește de minune să strunească fraza...

Lidia GROSU,
cercetătoare, poetă,
critic literar

INTRODUCERE

Educația, ca activitate socială în sistemul de valori, trebuie să-și exprime conținutul și caracterul prin forme clare de comunicare cu generația în creștere, astfel influențând sistematic și conștient dezvoltarea facultăților umane și dezvoltarea acțiunii de culturalizare a propriei societăți. Activând în modul respectiv, prin educație se va forma acel component care va acționa ca un element al evoluției în rezultatul căruia va fi influențată întreaga varietate de valori sociale necesare omului în dezvoltare. Prin conținutul complex al valorilor sociale, respectiv, își va manifesta real existența și știința pedagogiei, știință care educă și instruește omul pentru a-i dezvolta intelectul și propria cultură. Deci, educația ca sistem, activând în baza științei pedagogice și viceversa știința pedagogică activând prin intermediul sistemului de educație, va forma acea funcție prin care se va redescoperi evolutiv prin conținuturi și metodologii de remodelare continuă a ființei umane. Efectul educației, ca proces, își actualizează manifestările sale prin atribuțiile care cuprind toate elementele unui întreg de principii socio-umane cu rolul de a compune și a forma comunicarea adecvată și continuă dintre om și mediul social, având la bază substanța prin care se creează legătura autentică a construcției propriu-zisă. Nemijlocit pedagogia, fiind știința și domeniul prin care se instruește ființa umană, este și exprimă în sine conținutul determinismului social cu fenomenele educaționale, concepute ca proces de formare a individului atât pentru propria persoană cât și pentru propria societate. Prin urmare,

educația omului urmează a fi funcția pe care trebuie să o îndeplinească atât natura proprie a ființei umane, cât și comunitatea prezentă în viața acestuia. Însă procesul educațional cu reguli concrete în acțiuni prin mișcarea evolutivă urmează să remodeleze în continuu comportamentul individului și al societății acestuia, astfel formând valorile în raport cu cerințele și necesitățile existente ale timpului. Astfel, atât omul cât și societatea vor forma legătura reciprocă în procesul schimbărilor corelată cu mediul educațional și al instruirii, care, în consecință, va dezvolta sistemul corespunzător de activitate. Iar sistemul respectiv de activitate, definit de ansamblul fenomenelor educaționale, în rezultat, va stabili regulile și normele specifice domeniului, incluzând în sine educația, instruirea, învățământul.

Educația omului, ca element al evoluției, nu poate fi efectuată separat de societate, deoarece ambele activează pentru un anumit scop și anume de a obține cât mai multe beneficii comune în dezvoltare. În așa mod atât omul cât și societatea își au menirea de a ridica calitatea vieții sociale, nivelul de cultură și civilizație, remodelarea intelectului uman, dezvoltarea umană – toate fiind rezultatul unei bune instruirii și unui bun nivel de educație. Deci, ținând cont de conținutul acestor valori și aprecieri, sistemul de învățământ (care include în sine educația și instruirea, având la bază știința pedagogiei) este acel sector social care trebuie și este obligat să contribuie cu cea mai înaltă demnitate la acțiunea de valorificare a proceselor instructiv-educative din societate care formează omul, redând în așa mod și imaginea reală a identității și personalității individului și, nu în ultimul

rând, a identității naționale a unui stat și a unei națiuni. Concomitent, în acest proces reprezentativ cu privire la identitatea și personalitatea individului și a societății se distinge acțiunea ce caracterizează domeniul de activitate care produce noțiunea de „identitate” și de „personalitate”. Personalitatea și identitatea, fiind valoarea ce aparține ființei umane sub raportul dezvoltării depline, formează acel principiu al existenței prin care omul este impus condiționat (dar poate și necondiționat) să respecte și să aprecieze importanța conținutului social și importanța strategiei comune în dezvoltare. Dar, pentru obținerea acestor proprietăți ale identității și personalității omul are nevoie, în timp, de multă învățatură și educație din partea sistemului de învățământ (unității școlare), fiind nucleul societății cu caracter intelectual, spiritual, cultural și educativ. Sistemul de învățământ cu instituțiile corespunzătoare este temelia tuturor formelor de educație și instruire a omului, și temelia tuturor etapelor evolutive prin care ființa umană se redescoperă ca valoare-însușire și individualitate aparte a unui mediu social. Respectiv se determină și rolul esențial al instruirii și educației prin factorii ce asigură echilibrul intelectual și spiritual al omului într-un mediu social, astfel formându-i personalitatea și identitatea. Pe când omul, la rândul lui, cu respectivul bagaj de cunoștințe și abilități, și cu bogăția intelectuală și spirituală acumulată de-a lungul anilor prin intermediul instituției de învățământ își aduce contribuția morală și materială la bunăstarea propriei societăți, astfel dând sens conținutului existențial uman.

Pentru o dezvoltare corespunzătoare cerințelor edu-

cative contemporane omul-elevul în procesul evoluției pe lângă învățatură și instruire are nevoie de relații socio-umane adecvate bazate pe o comunicare sănătoasă cu mediul social (mediul școlar), de autonomie și respect reciproc din partea unității de învățământ și a cadrului didactic, care toate, în rezultat, contribuie la formarea unei personalități autentice a omului. În formarea acestuia un rol esențial îl are comportamentul cadrului didactic care este propagatorul principal al conținutului cu privire la identitatea individului, identitatea sistemului de învățământ, identitatea societății și, nu în ultimul rând, identitatea națională. Nemijlocit, rolul esențial al cadrului didactic este de a cultiva și a transmite la copii-elevi esența valorilor, exprimate de importanța omului în societate și personalitatea acestuia în dezvoltarea mediului social. Prin această acțiune de valoare profesorul cu unitatea de învățământ este obligat să promoveze în mod prioritar motto-ul cu referire la identitatea educației școlare, care este partea fundamentală în funcționarea unui sistem de învățământ. Anume prin identitatea educației școlare se identifică în mod real procesul de instruire, cultura educațională și națională, și, nu în ultimul rând, acțiunea care evocă rolul și importanța școlii în viața individului, astfel dezvoltându-i în mod real propria identitate și personalitate. În așa mod s-ar putea spune cu certitudine, că școala, ca identitate a societății, exprimă în sine misiunea supremă de a dezvolta ființa umană, conferindu-i concomitent personalitate și identitate individuală. Formarea personalității prin educație și instruire cu identitatea corespunzătoare este activitatea prin care trebuie să se

remarce în mod evident atât sistemul de învățământ cât și societatea acestuia. Având la bază argumentele respective aș spune, că sistemul de învățământ de fapt este un producător de identități. Prin educație se dezvoltă identitatea națională, iar prin instruirea sau calificarea profesională se dezvoltă economia națională sau, mai bine zis, identitatea economiei naționale (sau mai corect, identitatea bunăstării sociale). Respectiv, se sincronizează și se formează în mod real procesul dezvoltării umane și sociale, procesul dezvoltării unei țări și a unei națiuni. Deci, educația și cultura unei națiuni (societăți) se distinge prin componentele învățământului, care pun în circulație bazele dezvoltării umane și sociale în procesul evoluției. Pentru realizarea acestui proces evolutiv cu conotații pozitive în viața omului orice națiune și societate încearcă prin cele mai bune metode și tehnici să obțină rezultatele necesare care să le motiveze cursul dezvoltării. Dezvoltarea unei societăți își poate motiva real cursul acțiunilor doar fiind în corelație autentică cu sistemul învățământului, domeniu care formează și motivează omul prin educație și instruire. Instruirea și educația omului, fiind problema prioritară a umanității și a procesului evolutiv universal, este funcția axată în totalitate pe responsabilitatea propriei societăți, care pune bazele formării unui mediu social sănătos, dezvoltat și întemeiat pe relații interumane de valoare. Sub această orientare urmează să activeze și unitatea de învățământ, fiind substanța prin care se formează omul în limitele absolute ale valorilor. **Succesul educației atât al individului cât și a unității de învățământ într-o societate devine o realitate atunci, când personalitatea**

acestora este motivată de rolul și importanța lor în societate.

Performanța omului în contextul evolutiv al intelectului uman vine cultivată numai prin intermediul instituției de învățământ, aceasta fiind recunoscută ca cel mai eficient, sigur și nobil centru cultural al oricărei societăți. Societatea, având la bază sistemul organizat pe relațiile dintre oameni cu obiective și idealuri în diverse domenii de activitate, este cea care trebuie să pună în valoare și să promoveze în mod prioritar personalitatea și importanța omului ca valoare absolută în dezvoltarea unui mediu social. Din realitatea efectivă se poate constata că, cu cât o țară este mai bogată cu atât mai mult pune în evidență importanța și valoarea autentică a omului și a sistemului de învățământ în societate. Însă, cu cât o țară este mai săracă cu atât mai mult este mărginită personalitatea omului și identitatea sistemului de învățământ din societate. Aici urmează să conștientizăm, că sistemul de învățământ cu domeniul său de activitate este acela care stimulează și influențează creșterea economică și socială a unei țări, creând în același timp condițiile necesare de dezvoltare și realizare a individului în societate. Prin urmare, pentru a asigura o formare completă a personalității omului-elevului în procesul dezvoltării cadrul didactic și școala urmează să se identifice ei însuși ca personalitate și identitate autentică a societății, iar funcția de a educa și remodela comportamentul uman să se încadreze în limitele reale ale noțiunii de identitate națională. În așa mod, prin eficiența randamentului și intelectului pedagogic se va forma omul cu personalitatea și identitatea

corespunzătoare, și societatea cu identitatea națională. Prezența ființei umane în sistemul de valori, ca identitate și personalitate, este acțiunea care trebuie să producă efectele respective în dezvoltarea unei societăți, iar societatea, în calitate de valoare în sistemul de valori, este cea care urmează să definească orientarea acțiunilor în dezvoltare, bazate pe ideile și deciziile respective determinate de individ. Nemijlocit, ființa umană fiind valoarea prin care o societate își manifestă conținutul său, respectiv și corelația dintre *om-societate-școală-sistemul de valori* formează acel component corelat, care promovează și motivează în permanență existența acestora în totalitatea acțiunilor. Existența fiecăruia dintre aceștia este construcția axată în totalitate pe sistemul de valori al procesului de educație și instruire, și ansamblul de măsuri care protejează omul prin interacțiunea de comunicare instituțională și socială. Comunicarea instituțională și socială, în funcție de necesități și exigențe, formează, la rândul ei, acel sistem al valorilor prin care omul unește în mod distins rolul procesului de învățământ în societate și rolul real al proceselor sociale prin etapele evolutive ale existenței umane. Prin procesele respective, în timp, se afirmă cu certitudine omul-copilul-elevul în dezvoltare, cadrul didactic, managerul școlar și, nu în ultimul rând, societatea, remodelând cursul evoluției tot mai calitativ și mai performant. Iar unitatea de învățământ, fiind mereu în pas cu societatea modernă în a forma omul în limitele personalității autentice, este urmată de mari responsabilități de a reforma neconținut metodele evolutive de educație și instruire. Pentru realizarea acestui rol suprem în formarea

omului școala se afirmă prin intermediul politicilor și tehnicilor educaționale (cele tradiționale fiind completate cu cele contemporane) centrate pe conținutul motivației al identității și personalității, astfel influențând întregul sistem ce urmează să contribuie pozitiv la formarea unui conținut social cu accente clare pe un comportament uman incontestabil. Astfel prin capacitatea unității de învățământ se va forma omul cu personalitatea și identitatea respectivă, și se va dezvolta societatea acestuia, ca substanță determinantă în menținerea conținutului de identitate națională.

Prin respectivele abordări conținutul acestei lucrări își aduce contribuția de a participa în mod direct la acțiunea comună de valorificare a proceselor educaționale din societate și de valorizare a sistemului de învățământ în viața omului și a societății. Iar societatea, sistemul de învățământ și, nu în ultimul rând, statul să înțeleagă cu luciditate care sunt efectele educației în existența umană și care este conținutul prin care se identifică elementul de valoare al identității naționale, constituind principiul de bază al unui sistem de învățământ.

Autorul

Capitolul I.

SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT – PRODUS ȘI VALOARE A DEZVOLTĂRII SOCIALE

În epoca contemporană școala sau unitatea de învățământ este elementul de bază care reprezintă dezvoltarea unei societăți, bazată pe cunoștințe, transparență, eficiență, calitate, echitate. Fiind produsul și valoarea dezvoltării sociale, sistemul de învățământ reflectă neconținut cerințele și posibilitățile societății și este factorul ce evidențiază nivelul de dezvoltare al unei țări în competiție cu altele. Unitatea de învățământ, fiind fundamentul tuturor formelor de educație și instruire a omului, totodată este și valoarea prin care traversează ființa umană cu scopul de a se redescoperi pe sine însuși ca valoare-însușire și ca individualitate aparte a unui mediu social. Aceste valori, la rândul lor, formează acel principiu al existenței, care impune omul să respecte și să aprecieze importanța conținutului social și importanța strategiei comune în dezvoltare.

Educația cuprinde în sine întreaga viață a ființei umane, oferindu-i acesteia înțelepciune și rațiune în existența sa. Prin funcțiile sale, educația își exprimă prezența reală în dezvoltarea vieții umane și sociale și formează facultatea omului în dependență de capacitățile societății. Capacitatea sau facultatea omului, exprimată prin însușiri morale și intelectuale, este totodată și funcția acestuia care o prestează într-un mod organizat pentru a obține un scop anumit. Scopul uman, dacă poate fi definit așa, nu este altceva decât obiectivul către care tinde mereu omul și anume de a-și realiza existența civilizată într-un mediu social civilizat.

1.1 Educația – funcție și rol în dezvoltarea omului și a societății

Prin procesul continuu al învățării se produce acțiunea evolutivă de schimbare permanentă a omului în corelație cu mediul social. Învățătura, fiind sistemul de îndrumări teoretice și practice în diverse domenii de activitate, este și sistemul prin care se dobândește dezvoltarea intelectuală și se îmbogățește cultura spirituală, astfel creând sistemul de valori și de cultură multilaterală a omului. Prin noțiunea de *învățătură* se contopesc atât procesele instruirii, ca parte componentă în culturalizarea și formarea omului ca personalitate instruită a unei societăți, cât și procesele educației, ca parte componentă în asigurarea unei dezvoltări multilaterale a omului cu însușiri intelectuale, morale, estetice și fizice în scopul de a contribui benefic la formarea unei societăți civilizate. Educația, cu întregul sistem de valori și măsuri ce sunt aplicate regulat în formarea trăsăturilor intelectuale și morale ale omului, este, în același timp, acțiunea care are ca scop și perfecționarea evolutivă a mediului social (considerat ca un bun material stăpânit de om) propriu omului prin care se contopesc experiențele de viață și cultură influențate de totalitatea procedurilor folosite în acest scop. Atât omul cât și mediul social propriu acestuia sunt ca un întreg al existenței prin care se produce schimbul reciproc de valori și acțiuni, și care, în aceeași măsură, ambii necesită modificări și transformări frecvente cu accent pozitiv în creștere și dezvoltare. Paralel are loc și acea încrucișare a acțiunilor prin care se asociază obiectivele propuse cu rezultatele

dorite. Prin procesele de remodelare a existenței umane, omul ca parte a unei societăți concrete, a fost acel model în dezvoltare care a produs schimbările corespunzătoare și în sistemul de educație. Educația, fiind o activitate socială, își exprimă caracterul prin forme clare de a transmite către generația în creștere acele componente esențiale educative, care să influențeze sistematic și conștient dezvoltarea facultăților umane, și care, nemijlocit, să asigure culturalizarea societății respective. Activând în modul respectiv, prin educație se formează acel component social care acționează ca un element al evoluției datorită căruia sunt influențate întreaga varietate de valori necesare omului în dezvoltare, și anume valorile spirituale, intelectuale, materiale. Prin aceste valori create de om și care, la rândul lor, și ele au format și au perfecționat omul, fiind în schimbare continuă, în paralel s-a format și știința educației la baza căreia de asemenea a fost și va rămâne mereu omul cu intelectul și cultura sa. Omul, ca individualitate socială, este acea substanță în existența umană care prin cultura și educația sa favorizează la nesfârșit desfășurarea acțiunilor, ca necesitate absolută a proceselor evolutive, astfel creând condiții favorabile manifestărilor și fenomenelor concepute de ființa umană și societatea acesteia. Fenomenele, la rândul lor, fiind o categorie care se manifestă prin aptitudini, comportament, tendințe către acțiuni cu valori materiale, spirituale, intelectuale, sunt nemijlocit și legătura dintre domeniile de activitate umană și socială care dezvoltă societatea omului. Prin această legătură, educația este acea funcție care transmite comunicarea adecvată în formarea corectă a sistemelor și subsiste-

melor din societate necesare omului, și comunicarea adecvată în formarea corelației calitative de conviețuire dintre societate și individ. Prin comunicarea și corelația calitativă dintre om și societate, educația se prezintă ca un factor intermediar între aceștia cu funcția de a realiza acțiunea comună benefică și de a favoriza dezvoltarea socială, bazată pe structura economică și politică. Respectiv, dezvoltarea economică și politică a unei societăți atrage (în mod prioritar) în sine factorul educativ care determină structurarea domeniilor de activitate pe acțiuni și principii fundamentate pe teorii științifice, ca urmare, producând produsul cu efectul necesar. Indispensabil, se creează produsul de care are nevoie omul în dezvoltare și în prosperarea societății. Transformările respective se manifestă și în diversitatea condițiilor care depind de apariția unor fenomene ce se produc în totalitatea factorilor de mediu în care există ființa umană. Ele, ca și altele, fiind într-o conexiune directă cu educația, pot provoca atât cauze influențând negativ cât și pozitiv cursul de transformare a vieții sociale, provocând, în același timp, și efecte nefavorabile asupra conștiinței umane care suportă varietatea schimbătoare a existenței sale. Apariția unor asemenea fenomene pot efectua acțiuni cu caracter stimulator sau apatic (inactiv), care nemijlocit pot provoca și neînțelegeri în îndeplinirea unor obligații personale și sociale. În rezultat, efectele respective condiționate de calitatea educației sociale (exemplu, nivel inferior) restrânge comportamentul omului prin acțiuni, astfel denaturând produsul social al dezvoltării.

Relația dintre om și societate întemeiată prin elemen-

tu educației cuprinde acel principiu activ al existenței pe care se bazează știința pedagogiei, ca rol și funcție în dezvoltarea acestora. Pedagogia, știință în formarea și instruirea omului, este activitatea prin care se reproduc valorile umane cu caracter social și este domeniul prin care sunt valorificate procesele de comportare și comunicare dintre individ și societate. Prin definiția sau fraza susmenționată își reflectă imaginea educația, în calitate de concept, realizată prin intermediul științei pedagogice și nemijlocit înfăptuită de dascăli/pedagogi cu pregătire specială. Educația, fiind o strictă necesitate atât pentru om cât și societate, evoluează printr-o serie de transformări permanente punând în acțiune exercitarea acelor activități care dezvoltă mediul social și individul. Ca prioritate a societății, educația, proces educativ și instructiv, este acea condiție umană care impune omul să fie mereu în contact direct cu învățătura. Numai prin procesul învățării omul este capabil să atingă acele experiențe și valori, care să-i aducă bogăția spirituală și intelectuală pe tot parcursul vieții. În acest sens, Jan Amos Comenius (teolog, filozof și pedagog ceh), într-un proces de reflecție generală asupra îmbunătățirii relațiilor umane, remarcă, că „În ceea ce privește întreaga omenire în întreaga lume viața este o școală, de la începutul timpului până la sfârșit, viața pentru fiecare ființă umană este o școală, de la leagăn până la mormânt” [21]. Deci, rolul esențial al instruirii și educației este de a menține echilibrul intelectual și spiritual al omului într-un mediu social, formându-i astfel personalitatea și identitatea. La rândul lui, omul cu respectivul bagaj de cunoștințe și abilități, și cu bogăția intelectuală și spi-

rituală acumulată de-a lungul anilor contribuie la bunăstarea propriei societăți, astfel dând sens conținutului material care îi aduce satisfacția în viața personală și socială. Totodată, prin contactul permanent și direct al învățării omul reușește să se integreze mai ușor într-o societate, astfel valorificându-și în mod evident personalitatea sa prin procesele ce contribuie la dezvoltarea umană și socială. Educația, ca sistem, activând în baza științei pedagogice și viceversa știința pedagogică activând prin intermediul sistemului de educație, formează acea funcție care în consecință se redescoperă evolutiv pe sine însuși prin conținuturi și metodologii de remodelare continuă a ființei umane. Prin funcția de a contribui pozitiv la formarea omului, educația, ca valoare, trebuie să îndeplinească și misiunea de a forma omul cu capacitatea de a răspunde necesităților impuse de viața socială (sau existența socială). Ca urmare, viața socială (cu cerințele corespunzătoare) susținută și orientată de către om (prin acțiunile personale) formează acel întreg, care reprezintă nivelul de civilizație, evoluție și dezvoltare a unei societăți cu individul acesteia. Nivelul de dezvoltare se regăsește în existența spirituală și materială a societății, iar omul cu cultura sa este nucleul prin care procesul educației își face efectul. Efectul educației, ca proces, își actualizează existența prin atribuțiile sale care cuprind toate elementele unui întreg de principii socio-umane cu rolul de a compune comunicarea adecvată și continuă dintre om și societate, având la bază substanța cu care se creează legătura autentică a construcției propriu-zisă.

Pentru a contribui substanțial la formarea unei so-

cietăți și unei personalități autentice educația urmează să contribuie în modul cel mai creator și efectiv prin toți factorii și toate elementele din care se compune sistemul educațional. La constituirea unui sistem educațional autentic este necesară comunicarea corelată cu politica educațională; cu conceptul acesteia care reflectă just și corect realitatea; cu factorii de mediu în cadrul cărora individul își reflectă acțiunea prin modul de gândire și conștiință; cu politica statului intersectată prin arta și știința pedagogiei; cu prezența reală a cadrelor manageriale și didactice în viața omului, care sunt nucleul dezvoltării sociale și prin care se transmite știința pedagogiei; cu omul-copilul-elevul și părinții acestora care sunt parte componentă în existența tuturor proceselor efectuate; cu unitatea de învățământ care este învățatură, cultură, intelect, evoluție. Prin corelația respectivă educația își poate găsi locul corespunzător într-un mediu social, manifestându-se ca valoare prin toate formele de existență. Prin formele educative și instructive sistemul educațional își desfășoară acțiunea atât în cadrul unității de învățământ cât și în afara ei, păstrând în permanență legătura organică cu factorii interni și externi ai mediului. Sub influența factorilor interni și externi se regăsesc și formele de educație formală și nonformală la baza cărora se află varietatea de instituții cu activități școlare și extrașcolare, extradidactice. În consecință, toate sunt puse la dispoziția individului cu scopul de a cunoaște și a acumula cât mai multe cunoștințe și deprinderi în diverse domenii de activitate. Educația formală realizată în cadrul unității de învățământ (de la sistemul preșcolar până la cel academic) în raport

cu educația nonformală realizată în afara orelor de clasă (și în afara școlii) diferă între ele prin conținutul didactic, metode și forme caracteristice acestora. În cele din urmă, educația formală este acea formă de educație și instruire care creează în totalitate personalitatea omului în raport cu personalitatea societății, iar educația nonformală îl face pe om să-și îmbogățească (completeze) și mai mult cultura și intelectul format prin educația formală, astfel valorificându-și identitatea completă de om în societate. Unitatea de învățământ, fiind fundamentul tuturor formelor de educație și instruire a omului, este și valoarea prin care traversează ființa umană cu scopul de a se redescoperi pe sine însăși ca valoare-însușire și ca individualitate aparte a unui mediu social. Aceste valori, la rândul lor, formează acel principiu al existenței care impune omul să respecte și să aprecieze importanța conținutului social și importanța strategiei comune în dezvoltare.

Urmând ideile lui Comenius putem afirma cu certitudine, că educația cuprinde în sine întreaga viață a ființei umane, oferindu-i totodată acesteia înțelepciune și rațiune în existența sa. Prin funcțiile sale, educația își exprimă prezența reală în dezvoltarea vieții umane și sociale și formează facultatea omului în dependență de capacitățile societății. Capacitatea sau facultatea omului, exprimată prin însușiri morale și intelectuale, este și funcția acestuia care o prestează într-un mod organizat pentru a obține un scop anumit. Scopul uman, dacă poate fi definit așa, nu este altceva decât obiectivul către care tinde mereu omul și anume de a-și realiza existența civilizată într-un mediu social civilizat. Această core-

lație filtrată cu propriile necesități și necesități sociale îl impune pe om să creeze acele condiții ale existenței, care, fiind influențate benefic în dezvoltare, să stimuleze cât mai bine prosperarea propriei societăți. Dezvoltarea unei societăți, bazată pe sistemul educațional și educația continuă a omului, își exprimă fața adevărată doar dacă știe să răspundă cerințelor și să satisfacă în permanență necesitățile individului care reprezintă totalitatea fenomenelor de natură economică, culturală și socială. Prin totalitatea acestor fenomene se identifică omul cu abilitățile și cunoștințele sale, condiționate de procesele educative. Omul prin educație stabilește condițiile care determină apariția sau dezvoltarea unui fenomen. Fenomenul, fiind o categorie a dialecticii materialiste corelativă cu esența, formează procesele esențiale în relație cu natura lor dependente de existența umană. Procesele, la rândul lor, se manifestă prin acțiunea dezvoltată ca funcție și rol în subiectul stabilit. Educația, fiind fenomen și acțiune, se manifestă identic cu funcția și rolul său în dezvoltarea omului și a societății.

1.2. Sistemul de învățământ – promotor al identității naționale

Dezvoltarea unei societăți se bazează în mod direct și indirect pe știința pedagogiei – domeniu și proces de formare a ființei umane și a fenomenelor educaționale prin care se realizează determinismul social cu toate componentele și aspectele sale. Determinismul social, condiționat de procesele naturii și a gândirii umane, stăpânește existența acțiunilor în conformitate cu legitățile

obiective ale fenomenelor ce se produc pentru om și societate. Natura, totalitate a ființelor și lucrurilor existente în lumea înconjurătoare, constituie esența tuturor manifestărilor prezente prin acțiunea de a exista și a crea activitatea în scopul obținerii unui anumit rezultat. Iar activitatea, rezultat al acțiunii, efectuată prin gândirea și comportamentul ființei umane, tinde mereu de a fi prezentă și a participa în calitate de proces la un anumit domeniu cu întreaga sa diversitate. Diversitatea acestora este de a fi prezentă în cadrul unei comunități, relatând expresia cunoașterii exprimate prin valori, fapte, vorbire, gândire.

Expresia cunoașterii redată prin idei, comunicare, acțiuni este forma de gândire ce dă naștere unor elemente cu caracter multiplu, dezvoltând neconținut noi imagini cu noi conținuturi. Dobândind proporții în creștere, expresia acestor elemente evoluează treptat, dezvoltând calitatea conținutului cu manifestările respective și cu scopul determinat. În mod creator, scopul stabilit devine o creație reală pentru ființa umană și comunitatea prezentă. Cu această creație preconcepută omul încearcă să definească importanța acțiunii prin care se dezvoltă scopul cu ideile corespunzătoare. Scopul în sine pentru ființa umană este realitatea prin care se determină obiectivul propus cu rezultatul scontat de proporții semnificative sau mai puțin semnificative. Acesta și îl determină pe om, anticipând funcția mintală, pentru a realiza o activitate sau o acțiune cu rol bine determinat. Sub această menire omul a conceput și a creat în timp multiple acțiuni, dezvoltând domenii de activitate, care au evoluat atât prin intelectul lui cât și prin forma de

conținut, redând originalitate și expresivitate în existența acestora.

Faptul de a exista și de a crea o realitate cu lumea înconjurătoare, ființa umană prin natura sa a fost și este mereu o tendință și o acțiune evolutivă conștientă într-un anumit sens și o anumită direcție. Direcția și scopul mereu în mișcare este forța și capacitatea prin care trăiește omul, aspirând condiționat la expresia valorilor din societate, natură și lumea care îl reprezintă. Expresia valorilor pentru sine și societatea prin care își manifestă activitatea este formula prin intermediul căreia omul încearcă să reproducă propriile idei prin diverse mijloace ale gândirii, astfel deschizând calea noilor realități, posibilități și conținuturi.

Noua realitate cu un nou conținut a fost definirea științei pedagogice, care a descoperit arta educației. Pedagogia, știința și domeniu de instruire a ființei umane, este și exprimă în sine conținutul determinismului social cu fenomenele educaționale, concepute ca proces de formare a individului atât pentru propria persoană cât și pentru propria societate. Immanuel Kant (filozof german) menționează ca „Omul este singura ființă care trebuie educată pentru a deveni OM. Omul poate deveni om numai prin educație. El nu este nimic decât ceea ce face educația din el” [16].

Educația omului este funcția pe care trebuie să o îndeplinească atât natura proprie a ființei umane, cât și comunitatea prezentă în viața acestuia. Procesul educațional cu reguli concrete în acțiuni prin mișcarea evolutivă reformează și schimbă comportamentul individului și al societății, astfel formând valorile în raport cu cerințele și

necesitățile existente ale timpului. Treptat, atât omul cât și societatea devin dependenți unul de altul în procesul schimbărilor, raportat la mediul educațional și al instruirii, astfel creând sistemul corespunzător de activitate. Sistemul respectiv de activitate, definit de ansamblul fenomenelor educaționale, în rezultat stabilește legile specifice ale domeniului, incluzând în sine educația, instruirea, învățământul. Toate, la rândul lor, fac parte din activitatea pedagogică cu acțiunea de formare a personalității individului. În activitatea de formare și instruire a omului într-un mediu social sunt prezenți diverși factori cu rolul de a contribui considerabil la procesul educațional și al tuturor fenomenelor educaționale. Diversitatea factorilor ce contribuie la procesul educațional într-un mediu social sunt actorii societății precum – școala sau unitatea de învățământ, societatea în cauză, statul, familia, instituțiile și întreprinderile interesate în promovarea procesului de educație și instruire, centrele bisericesti. Relația dintre „școală – societate – stat” este rolul esențial și factorul primordial în dezvoltarea unui sistem real de instruire și educație. În procesul de colaborare cu acțiunea de a contribui benefic la dezvoltarea sistemului educațional se concentrează tot mai mult valoarea bazată pe specificul și caracterul național al educației. Specificul și caracterul național al educației se manifestă prin modul de comportare, gândire, acțiuni, limba comună și unică de comunicare, deprinderi, obiceiuri. Ansamblul manifestărilor obiective ale oamenilor cu societatea care îi reprezintă este acțiunea și procesul reciproc cu care se completează patrimoniul național și cultural al unei țări. Educația omului nu poate fi efectu-

ată separat de societate, ambele având un anumit scop, de a obține cât mai multe beneficii comune. Atât omul cât și societatea își au menirea de a ridica calitatea vieții, nivelul de cultură și civilizație, remodelarea intelectului uman, rezultat al unei bune instruirii și al unui bun nivel de educație. Privind rolul respectiv, nu poate exista separat nici statul, care reglează și administrează societatea și ființa umană. Dezvoltarea unui sistem bazat pe educație și instruire are nevoie de susținerea și ajutorul permanent din partea statului, organ care își exercită controlul și autoritatea asupra societății cu individul din cadrul acesteia. Sistemul de învățământ, curent și mișcare în rolul de a educa și a instrui omul, este centrul cultural și intelectual al oricărei societăți și al oricărui stat. Ținând cont de această importantă valoare a sistemului de învățământ, orice stat cu societatea respectivă urmează să respecte și să contribuie cu demnitate la acțiunea de valorificare a procesului de instruire, care este imaginea reprezentativă a identității naționale și de identitate a personalității individului. În acest proces reprezentativ cu privire la identitatea și personalitatea individului și a societății se distinge acțiunea ce caracterizează domeniul de activitate, care produce noțiunea de „identitate” și de „personalitate”. Personalitatea și identitatea sunt noțiuni și valori ce aparțin ființei umane sub raportul dezvoltării depline cu trăsături morale și intelectuale. Însă pentru obținerea acestor proprietăți ale identității și personalității, omul are nevoie să parcurgă și să petreacă foarte mult timp în unitatea de învățământ – instituția care este nucleul societății cu caracter intelectual, spiritual, cultural și educativ.

Instituția de învățământ sau școala a fost, este și va fi mereu acel mediu social în care crește, se dezvoltă, se educă și se instruiște omul-copilul-elevul. Pentru a atinge nivelul corespunzător de educație și instruire omul-copilul are nevoie de multă învățătură, are nevoie de multă atenție din partea școlii și a cadrului didactic, are nevoie de multă autonomie și de relații socio-umane necesare comunicării cu mediul social sănătos, care să-i dezvolte personalitatea și identitatea. Aici trebuie să-și spună cuvântul comportamentul cadrului didactic, care este dascălul, îndrumătorul și propagatorul ideilor despre identitatea personalității și identitatea sistemului de învățământ. Rolul profesorului în educația copilului-elevului este esențial. Rolul acestuia este de a educa, de a cultiva și a transmite la elevi esența valorilor, exprimate de personalitatea și importanța factorului uman în societate. Prin această acțiune, profesorul cu unitatea de învățământ trebuie să promoveze mottoul cu referire la „identitatea educației școlare, parte esențială a sistemului de valori”. Identitatea educației școlare este realitatea prin care se identifică procesul de instruire, climatul instituției, cultura educațională și totodată este acțiunea și rolul școlii de a ajuta individul să-și dezvolte propria identitate. Școala, ca identitate a societății, exprimă misiunea prin care se dezvoltă ființa umană, prin care se dezvoltă personalitatea și identitatea omului.

Sistemul de învățământ în realitate este un producător de identități. Prin educație se dezvoltă identitatea națională, iar prin calificarea profesională se dezvoltă economia națională sau, mai bine zis, identitatea economiei naționale(sau și mai corect, identitatea bunăstă-

rii sociale). Atât educația cât și calificarea sunt domenii esențiale, care urmează a fi apreciate în aceeași măsură și la justa valoare. Ca rezultat, personalitatea ființei umane se manifestă prin educație și profesionalism, calități acumulate în instituția de învățământ. Deci, rolul profesorului și al unității de învățământ în societate este acțiunea prin care se formează personalitatea și identitatea copilului-elevului. Profesorul cu unitatea de învățământ este principalul element care contribuie la formarea capitalului uman, resursă prioritară în dezvoltarea unei societăți. Prin intermediul sistemului de învățământ învățătorul este persoana care influențează și reglează societatea în dezvoltare. Cadrul didactic, școala, elevul este prezentul și viitorul societății și al procesului evolutiv de transformare a vieții, cu tendințe mereu spre perfecțiune. Iar managerul unității de învățământ este coordonatorul și mânuitorul tuturor proceselor din acest domeniu, care implementează metode performante de administrare și realizează regulile de joc în pas cu schimbările și cerințele impuse de societatea contemporană mereu în creștere. Aici este cazul de menționat că „instituția de învățământ totodată trebuie investită în mod deosebit cu cadre manageriale specializate, care să răspundă cerințelor înaintate de practicile și reformele moderne ale managementului la general, și în special ale managementului educațional” [13].

Misiunea unității de învățământ cu acțiunea de a ajuta copilul pentru a-și dezvolta și forma propria identitate urmează a fi formula principală a sistemului de instruire cu reformele educaționale corespunzătoare. Sub acest aspect metodele de educație și instruire, în timp, urmea-

ză a fi modificate în raport cu cerințele evolutive ale societății și ale factorului uman. În procesul transformărilor, metodele tradiționale pe parcurs se remodelează fiind orientate mai mult spre educația cu accent pe autonomia și personalitatea omului cu gândirea și acțiunea liberă, criteriile de echitate a valorilor în societate. Echitatea valorilor cu fenomene de a răspunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea sunt esențiale în dezvoltarea ființei umane. Pentru obținerea acestora, școala sau unitatea de învățământ trebuie să fie capabilă de a transmite aceste valori elevilor. Cu regret, capacitatea școlii deseori mutilează rolul educației și nu reușește să încadreze elevul în limitele educației necesare și în limitele educației naționale adevărate. În acest context, cu conotații negative, se regăsesc sistemele de învățământ ale multor țări care nu știu și nu reușesc încă să găsească locul potrivit al identității școlare. Spre exemplu, identitatea educației și instruirii în țările din Estul Europei (Sud-Estul Europei) se identifică prin dezechilibru și instabilitate cu transformări frecvente a politicilor educaționale. Transformările frecvente ce au loc în reformele și politicile educaționale nu corespund cerințelor competitive contemporane sau moderne de instruire și educație. Ele încă se bazează pe o formă de educație deja demodată, care deformează procesul în cauză. Comunicarea inadecvată dintre profesor-elev nu corespunde și nu formează sincronizarea corectă de a obține rezultatul dorit. Cadrul didactic deseori nu oferă importanța cuvenită elevului, punând în valoare accentul pe lucruri absolut neînsemnate (precum starea materială a copilului, locul și funcția în societate ale părinților lui). Deseori

principiile cu accent pe diferența de vârstă, de mentalitate, de comportament, de creștere și educație în diferite etape ale timpului constrâng elevul de a fi marginalizat și supus unor reguli demodate de educație. Dezinteresul profesorului față de viața interioară și sentimentală a elevului creează un nou motiv pentru a diminua importanța și valoarea școlii. Deseori autoritatea excesivă (pe alocuri agresivă) și orgolioasă a profesorului nu acordă spațiul necesar elevului pentru a-și manifesta aptitudinile, capacitățile și caracterul creator în dezvoltare. Prezența acestora dezvoltă dezechilibrul de unitate dintre profesor-elev, scăzând funcția evolutivă a intelectului și personalității elevului în procesul de formare. Totodată, acest lucru impune elevul de a-și pierde încrederea în propriile puteri și personalitate, creându-i dezorientarea în viața socială. Iar gradul de cooperare și comunicarea inadecvată dintre profesor-elev poate fi și o orientare a elevului spre abandonul școlar, element ce denotă faptul că o persoană trebuie să renunțe la dreptul moral pe care îl are în viața personală și comunitară. Latura de a mărgini și a izola elevul într-un mediu social este funcția care în același timp mărginește și sistemul de învățământ într-o societate, plasându-l în rolul de a fi incapabil de a se dezvolta și evolua în pas cu schimbările și necesitățile curente ale vieții contemporane.

Cadrul didactic, absent și lipsit de interes în imaginea de a forma personalitatea elevului, își concentrează atenția doar pe educația de a satisface latura cu privire la rezultatele reușitei școlare. Goana neconținută pentru rezultatele academice, puse în centrul atenției doar pe numărul în creștere al elevilor cu note bune la învățătură,

minimalizează importanța educației și importanța elevului ca valoare și personalitate. Ignorarea altor funcții sau calități de intelect ale elevului (precum corectitudinea, bunătatea, sensibilitatea, emotivitatea, fermitatea) este o altă latură negativă, care denaturează procesul de instruire. Această latură negativă sau factorii negativi din viața socială a elevului, în timp, își pun amprenta și cuvântul respectiv pe caracterul în formare. Cu același conținut de neîncredere și negativism în valorile de educație și instruire națională, elevul pe parcurs caută soluții prin acțiunea de a găsi refugiu în afara instituției școlare (și chiar și în afara țării) pentru a se regăsi într-un alt mediu social cu valori bine determinate, care să-i influențeze dezvoltarea personalității cu efecte pozitive. Omul-elevul deja conștient în acțiunile sale încearcă să facă diferențieri dintre sistemul de învățământ național din Estul Europei cu cel din Vestul Europei, spre exemplu. Având la dispoziție resursele respective de informație (internet, presă), elevul caută soluții potrivite de a emigra din propria țară cu scopul de a-și crea un viitor mai sigur prin intermediul căruia să-și creeze o nouă viață cu o nouă instruire și educație. În cazul dat, absența valorilor din societate și din sistemul de învățământ autohton (exemplu, Republica Moldova) regăsite prin acțiuni de neechitate și nerespect față de factorul uman îl determină pe om-elev să-și modifice atitudinea față de sine și lumea înconjurătoare. Fenomenul respectiv îl determină totodată pe om să-și modifice caracterul, comportamentul și viziunea privind rolul său în societate, lăsând în umbră unitatea de învățământ autohtonă cu rezultatele reușitei școlare.

Formarea personalității prin educație și instruire cu identitatea corespunzătoare este acțiunea esențială a unei societăți bazată pe echitate, respect și transparență. Iar acțiunea prioritară a unui sistem de învățământ, parte componentă a societății, este de a forma omul în limita valorilor axate pe intelect, personalitate, identitate. Existența evolutivă ale acestora poate fi viabilă și durabilă în timp doar într-un mediu social sănătos, plasat în parametrii corespunzători de dezvoltare a intelectului uman cu necesitățile reale ale vieții. Prin intermediul cerințelor și necesităților reale ale existenței, ființa umană cu capacitatea de a gândi și a înțelege sensul și legătura fenomenelor din lumea înconjurătoare este capabilă să dezvolte natura lucrurilor până la limitele maxime ale valorilor. Valoarea, expresia și imagina unei societăți, este realitatea unei țări prin care se dezvoltă omul cu propria personalitate și cu propria identitate. Identitatea și personalitatea acestora își face prezența printr-un comportament adecvat, format prin sistemul calitativ de instruire și educație, recunoscut atât la nivel național cât și nivel mondial. Țările din Vestul Europei, America de Nord, Australia, Noua Zeelandă au conștientizat faptul că o cultură autentică poate fi obținută doar prin intermediul sistemului de învățământ, centrat doar pe identitatea reală a societății și a omului, recunoscut ca valoare supremă a națiunii. Pentru această valoare supremă a națiunii, societatea țărilor respective muncește și depune eforturi susținute pentru a obține rezultatele dorite. În acest scop sunt antrenate toate principiile moderne de educație și instruire și în același timp sunt implicate practic toate instituțiile și întreprinderile din

cadrul țării, interesate de procesul evolutiv al școlii. Statul, autoritate publică a societății, este actorul principal interesat în dezvoltarea sistemului de învățământ – „ramură și domeniu prioritar din cadrul țării”, și, în același rând, „ramură și domeniu în promovarea identității naționale”. Sistemul de învățământ din aceste țări este cea forță, care determină importanța omului în societate și rolul societății în viața omului. Totodată, profesorul cu unitatea de învățământ este principalul element care contribuie la formarea capitalului uman, resursă prioritară în dezvoltarea unei societăți. Instruirea centrată pe spiritul creator și de organizare al elevului, pe dezvoltarea gândirii logice, pe capacitatea de independență și autonomie, pe criteriul de responsabilitate personală, pe comunicarea adecvată și unitatea dintre elev-profesor, pe cooperarea benefică cu rezultate pozitive dintre părinte-elev-învățător, pe personalitatea cadrului didactic în relațiile cu personalitatea elevului – toate acestea pun bazele concepției de identitate și personalitate cu lumea și realitatea înconjurătoare. În țările respective, evaluarea elevilor se produce în raport de propria evoluție (luând în considerație toate aspectele dezvoltării în contextul propriei personalități) și propriul scop raportat la instruire. Asistența și sprijinul social acordat fiecărui copil-elev include activitatea întregii comunități pedagogice, inclusiv și managerul instituției, și, nu în ultimul rând, al psihologilor, consilierilor pentru educație, logopedilor. Conținutul și esența instruirii școlare se bazează pe formula de a întreprinde și a efectua acțiuni de sine stătător și de a fi responsabil pentru toate acțiunile realizate atât în cadrul școlii cât și în afara ei. De asemenea,

activitățile extrașcolare cu scop bine determinat plasează elevul în funcția de a-și recunoaște rolul său de cetățean în societate. Elevul este privit ca o valoare integră a unității de învățământ și a societății, iar conținutul acestora se reduce la ideea sau conceptul că: „orice inițiativă a elevului este o acțiune, iar orice acțiune este o realizare”. Sub aceeași formulă, atitudinea constructivă din partea statului și a întregii societăți tinde mereu spre obiectivul comun – de a dezvolta personalitatea și identitatea elevului și a unității de învățământ.

Într-o epocă în care totul evoluează treptat și neîntrerupt, cu pași rapizi și cu schimbări permanente, educația este obiectivul esențial în viața tuturor popoarelor cu societatea care îi reprezintă. Iar societatea acestora își obține rezultatele dorite, pline de succese în evoluție, în baza orientărilor fundamentate pe politicile educaționale autentice. Pentru această orientare John Dewey a menționat că „o școală ideală trebuie să reflecte o societate ideală” [22]. Cu această deviză, consider că țările dezvoltate din Vestul Europei, spre exemplu, Norvegia, Olanda, Finlanda, Danemarca, Marea Britanie, Suedia, Germania realizează cu succes valoarea corelației dintre om-școală-societate, creând în același timp și condiții reale de evoluție ale acestora. Cu același succes și rolul profesorului cu întregul conținut al activităților pedagogice redau imaginea pozitivă a unității de învățământ în societate. La fel și statul cu societatea respectivă determină factorii reali de dezvoltare a sistemului de învățământ, punând la dispoziția acestora resursele financiare necesare. Or, politicile educaționale orientate către personalitatea elevului, cadrului didactic și a școlii

multiplică în permanență posibilitățile și metodele alternative de educație și instruire, centrate pe rolul omului în societate.

Relația autentică dintre școală-elev-societate își poate menține echilibrul având la bază conexiunea democratică fundamentată pe respect, dreptate, echitate, omenie, înțelegere, reciprocitate, autonomie, responsabilitate. Pentru unitatea acestora, omul – elementul și acțiunea determinantă – este acela care definește scopul și obiectivul hotărâtor în dezvoltarea unei societăți cu toate componentele sale. Deci, „orice acțiune elaborată de om trebuie privită ca o valoare și ca o investiție atât pentru sine cât și pentru întreaga societate” [12]. Deci, cadrul didactic – pedagog, educator, manager, îndrumător și propagator cu responsabilități socioumane – este omul, care formează personalitatea și identitatea copilului-elevului în cadrul instituției de învățământ. Prin personalitatea și identitatea elevului se formează capitalul uman, resursă prioritară și factor de producție al oricărei societăți. Nivelul de dezvoltare a unei țări depinde în mare măsură cum este valorizată importanța capitalului uman în societate și cât se investește în dezvoltarea acestuia. Pentru a face o claritate în acest sens, în primul rând, este necesar de a face diferențierile respective dintre noțiunea de „persoană”, „personalitate”, „identitate”, „capital uman”, „sistem de învățământ”, „societate”. În rezultat, având cunoștințele respective despre însemnătatea și valoarea fiecăruia, putem defini și rolul acestora într-un mediu social. Luând în vedere faptul că orice persoană este omul unei societăți cu obligații și drepturi egale, atunci și rolul acestuia este de a contribui în

cadrul societății respective cu acțiunea și misiunea individuală, marcată de propria personalitate și identitate. La rândul ei, „personalitatea” cu o totalitate de trăsături morale și intelectuale este acțiunea prin care se remarcă o persoană cu rolul de a se manifesta în societate sub raportul dezvoltării depline cu valori sociale și însușiri personale. Prin urmare, atât persoana omului în sine cât și personalitatea acestui om sunt funcții care se asociază între ele cu element comun în mișcare și ambele tind spre acțiunea de a-și găsi propria identitate. Cât privește „identitatea”, cu valoarea și caracterul său, se regăsește sub toate formele în persoana omului, în proprietatea personalității și a capitalului uman. Capitalul uman, valoare și conținut sub forma unei calificări profesionale, este investiția realizată de instituția de învățământ în persoana și personalitatea omului. Investițiile instituției de învățământ în capitalul uman reprezintă cantitatea sau totalitatea cunoștințelor, abilităților și deprinderilor acumulate de elev în procesul de învățare. Totodată, investițiile educației cu obiectivul de a crea personalitatea și calificarea profesională a elevului, și ulterior de a produce prin intermediul acestuia (capitalului uman) bunuri materiale pentru omul societății este rolul determinant în dezvoltarea economiei naționale a oricărei țări. Dezvoltarea unei economiei naționale cu rezultate pozitive în evoluție este investiția majoră realizată prin procesul de instruire și educație al sistemului de învățământ. Ținând cont de aceasta, sistemul de învățământ, fiind investiția, valoarea și identitatea societății, trebuie să fie protejat, promovat și susținut cu drepturi prioritare în cadrul țării.

Vocația pedagogică exprimată prin sistemul de învățământ se caracterizează, conform opiniei lui Rene Hubert, 1965 (istoric francez de filozofie și teoretician educativ), prin trei componente și anume: credința în valorile sociale și culturale, iubirea pedagogică și conștiința responsabilității [9]. Cu respect față de cele spuse, cred că anume prin conștiința de responsabilitate pentru valorile sociale conturate cu dragostea pedagogică, sistemul de instruire și educație își creează conținuturile și politicile în raport cu fenomenele de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea. Necesitățile sociale în directă corelație cu necesitățile ființei umane sunt prezente în toate acțiunile ce se remodează, în timp, în raport cu transformările evolutive ale naturii și de existență a omenirii în cadrul acesteia. Ansamblul transformărilor cu legile respective din orice perioadă a vieții umane într-un fel sau altul oricum se regăsesc în acțiunea de a dezvolta și a schimba omul în contextul social cu un conținut intelectual cât mai performant. Această performanță a omului în contextul evolutiv al intelectului uman vine cultivată anume prin intermediul instituției de învățământ, recunoscută ca cel mai eficient, sigur și nobil centru cultural al oricărei societăți. Societatea, având la baza sistemul organizat pe relațiile dintre oameni cu obiective și idealuri pentru toate domeniile de activitate, pune în valoare și promovează în mod prioritar anume acțiunea capitalului uman, fiind principalul element în investițiile de capital, principalul factor în relațiile de producție și principala forță productivă a societății. Noțiunea de capital uman, considerată ca forță productivă a societății, poate fi de-

finită cu același înțeles și în aceeași măsură cu noțiunea de capital educațional, de capital de cunoștințe, de capital de cultură și educație. Pentru existența acestora, cu urmări pozitive în dezvoltare, este extrem de importantă noțiunea sau funcția „investiției”. Rolul investițiilor în factorul uman sau capitalul uman, în sistemul de educație și instruire este sarcina și obligația esențială a unei țări cu societatea în cauză. Conținutul și cantitatea investițiilor efectuate într-un sistem național de instruire contează foarte mult atât în dezvoltarea propriu zisă al acestuia cât și în dezvoltarea tuturor domeniilor de activitate ale economiei naționale.

Investițiile realizate în sistemul de învățământ sunt diverse și variază de la o țară la alta, fiind nemijlocit identificate prin cantitatea și conținutul acestora. Cantitatea investițiilor concentrate în sfera de educație și instruire sunt determinate de mulți factori sociali cu accent pe nivelul de trai al populației și al societății, nivelul de dezvoltare al economiei naționale, rata șomajului și a inflației, veniturile pe cap de locuitor, indicii produsului intern brut (PIB) pe cap de locuitor. Respectiv, administrarea instituției de învățământ cu resursele umane corespunzătoare este factorul care influențează întreaga sferă de activitate socială și întregul proces de dezvoltare a unei societăți. În țările slab industrializate mărimea investițiilor pentru sistemul de instruire sunt neînsemnate în raport cu investițiile realizate în acest scop de țările dezvoltate. Totodată, disproporțiile sau decalajul respectiv dintre aceste țări scoate în evidență și atitudinea statului față de sistemul de învățământ național. Aici se conturează latura că nu fiecare țară este

capabilă de a atribui rolul și locul corespunzător în societate sistemului național de instruire și educație. Din analiza studiilor realizate cu certitudine se evidențiază faptul că, cu cât o țară este mai bogată cu atât mai mult pune în evidență importanța și valoarea autentică a capitalului uman și a sistemului de învățământ în societate. Însă, cu cât o țară este mai săracă cu atât mai mult este mărginită identitatea și personalitatea omului și a sistemului respectiv de instruire din societate. Acest lucru este destul de vizibil în deosebi și la distribuirea finanțelor publice în diverse sectoare ale economiei naționale. Mijloacele financiare alocate în sistemul educațional preuniversitar ale țărilor din Estul Europei (Sud-Estul Europei) în raport cu cele din Vestul Europei de asemenea sunt distribuite în proporție neechilibrată cu caracter social inechitabil. De exemplu, mărimea cheltuielilor publice pentru învățământ raportate la PIB în anul 2010 sunt de 8% în Danemarca, de 7% în Marea Britanie și Suedia, de 6,3% în Belgia, de 3,9% în Bulgaria, de 4,5% în Italia, de 7,8% în Cipru, de 8,2% în Islanda, de 6% în Norvegia-Olanda-Franța-Cehia, de 6,5% în Finlanda, de 3,4% în România (4,1% pentru anul 2011), de 5,7% în Polonia și Ungaria [8]. Pe când cheltuielile pentru educație în Republica Moldova au atins recordul de 9,5% din PIB (fără să producă un impact economic și social semnificativ), media europeană fiind de 5,5% [36], iar pentru anul 2012 cheltuielile respective au fost de 8,4% din PIB [5]. Dacă în țările din Occident pe lângă finanțarea publică (de la nivel central și local) există și alte mijloace de susținere și de finanțare a unității de învățământ preuniversitare (mijloace bănești

bugetare și extrabugetare sau sistemul de finanțare pentru întreținerea unităților școlare asigurat de administrația publică locală cu multitudinea actorilor interesați de procesul de instruire și educație – autoritățile centrale, organizațiile și întreprinderile private și de stat, centrele bisericești, unitatea de învățământ cu propriul organ de administrație, părinții elevilor.), atunci în țările din Estul Europei (Sud-Estul Europei) finanțarea școlii este asigurată doar din mijloacele bănești ce provin din banii publici (bugetul local). Concomitent, mijloacele financiare respective sunt neînsemnate și insuficiente pentru a crea imaginea adevărată a unei instituții de învățământ într-un mediu social, necătând la faptul că ele nu acoperă nici jumătate din necesitățile existente ale acesteia. Resursele financiare bugetare alocate unității de învățământ în principiu sunt prezente doar la cheltuieli de personal (retribuirea muncii angajaților); contribuții de asigurări sociale de stat și obligatorii; asigurări obligatorii de asistență medicală; plata mărfurilor și serviciilor (energia termică, energie electrică, gaze, apă și canalizare); servicii de telecomunicații; în rest școala (în special din mediul rural) este supusă unui proces lent de epuizare și dispariție. Pe lângă finanțarea destul de redusă statul cu aceeași atitudine negativă nu susține și nu contribuie la promovarea sistemului de instruire și educație pentru a fi competitiv în plan național și internațional, lăsându-l la voia întâmplării pentru a supraviețui. Iar omul-copilul-elevul fiind un element neînsemnat al societății, reflectă și prezintă imaginea destul de clară și reală a personalității cu identitatea respectivă. De exemplu, în Sud-Estul Europei (sau în Republica Moldova)

unitatea de învățământ nu prezintă nici un interes pentru alte structuri din societate. Este prezent doar interesul părintelui atâta timp cât copilul este instruit în școală. Totodată, preocupările părinților sunt nu de a investi în școală și în propriul copil, ci doar ca într-un final copilul să absolutească instituția de învățământ cu note bune la învățătură, dar îndeosebi goana neconținută după nota 9 și 10 la toate disciplinele.

Pentru a face o schimbare radicală cu efecte pozitive în procesul de educație și instruire a unei țări din Estul Europei (spre exemplu, în Republica Moldova) este necesar de a lua ca referință modelul unui proces de învățământ preuniversitar performant al unei țări dezvoltate din Occident (clasament mondial: Finlanda – loc 1, Marea Britanie – loc 6, Olanda – loc 7, Elveția – loc 9, Canada – loc 10, Irlanda – loc 11, Danemarca – loc 12, Germania – loc 15[39]) cu sistemul bazat în totalitate pe descentralizarea administrativă-financiară și pe autonomia instituțională deplină, având la bază criteriul de formare a personalității copilului și de dezvoltare a capitalului uman. Concomitent, este necesar de a lua în considerație metodele de administrare și finanțare a unității de învățământ, inclusiv și modalitățile de retribuire a muncii cadrului didactic, definite și aplicate atât în practică în baza unor rigori de echitate socială cât și în parametri de management financiar modern și performant adecvat economiei concurențiale. Cu același interes de a copia practicile de susținere a școlii occidentale, întreținută și finanțată cu mijloace bănești direcționate atât de la nivel central cât și de la nivel local, învățământul fiind prioritatea națională a statului. Și, nu

în ultimul rând, reproducerea sau plagierea procedurilor orientate în pregătirea cadrelor didactice la un nivel profesional cât mai înalt cu investițiile corespunzătoare, a metodelor de predare raportate la cultura educației, gradul de respect acordat de societate acestui domeniu – toate acestea fiind factorii esențiali ce contribuie la dezvoltarea sistemului de învățământ de calitate. Ulterior, modelul respectiv de instruire ajustat la condițiile și posibilitățile sistemului de învățământ național din Republica Moldova ar putea fi ca un suport-stimulent în politicile educaționale, înclinând cu succes propriul domeniu de activitate. Aplicarea noilor realizări cu noi conținuturi ar putea favoriza procesul schimbărilor din învățământul național cu rezultate clare în procesul de dezvoltare. Iar ipotezele concentrate deseori pe faptul că schimbările sau reformele frecvente produse în sistemul de învățământ sunt piedicile ce dărâmă sistemul respectiv, ar putea fi eliminate definitiv din procesul argumentelor. La acest capitol aș spune că imaginea școlii este mai mult afectată de politicile educaționale cu caracter instabil și necorespunzător, care sunt inadecvate la schimbări. În același rând, și politica statului față de acest domeniu trebuie modificată radical atât pentru imaginea școlii și a societății din cadrul țării, cât și din afara ei.

La promovarea identității naționale un rol deosebit de important îl are politica și doctrina statului și a societății, care se intersectează pe verticală și orizontală prin intermediul sistemului de învățământ. Școala cu locul și rolul prioritar în societate este elementul-cheie care contribuie la formarea unui întreg, exprimat și

regăsit prin valoarea noțiunii de identitate națională. Identitatea națională pentru un popor, o țară, o societate este acțiunea supremă în sistemul de valori, iar sistemul de valori este realitatea prin care se manifesta ființa umană cu acțiunile corespunzătoare. În epoca contemporană școala sau unitatea de învățământ este elementul de bază care reflectă dezvoltarea unei societăți bazată pe cunoștințe, transparență, eficiență, calitate, echitate. Efectele procesului de instruire determină în totalitate succesele de dezvoltare a unei țări la nivel național și mondial. Prin componentul sistemului de învățământ o țară își reprezintă imaginea integrală la capitolul „dezvoltarea umană” prin care se reliefează în mod direct nivelul de trai, de cultură și de dezvoltare a omului, a societății și a economiei naționale. Toate, la rândul lor, sunt produsul de dezvoltare a unei societăți prin care un popor își actualizează rolul și importanța. Sistemul de învățământ, cu domeniul său de activitate, este acela care stimulează și influențează creșterea economică și socială a unei țări, creând în același timp condițiile necesare de realizare a individului în societate. În așa mod, societatea modernă impune rigori și condiții adecvate în implementarea celor mai bune soluții de dezvoltare și administrare a învățământului de calitate. Însă, pentru obținerea obiectivelor corespunzătoare, unitatea de învățământ are nevoie de sprijinul respectiv și trebuie privită ca o instituție publică de o importanță primordială în cadrul țării. Nivelul de dezvoltare a unei țări este nemijlocit influențat de nivelul de dezvoltare al sistemului de învățământ. Țările dezvoltate ale Occidentului au atins rezultatele și obiectivele dorite în acest scop

datorită faptului că știu cum să investească în sistemul de învățământ, făcându-l competitiv în plan național și mondial. Iar principiul de bază al instruirii este orientat către stabilirea deciziilor prioritare necesare copilului, școlii, societății, astfel formând personalitatea și identitatea acestora. Iar unitatea de învățământ, fiind investiția de bază a omului, a capitalului uman și a societății, produce efectele corespunzătoare în promovarea valorilor corelate cu identitatea națională a oricărui stat. Pe când statul, la rândul lui, fiind mereu prezent în viața școlii și al individului, își exprimă în așa mod atitudinea umană cu propria identitate și personalitate în calitate de organ administrativ al unei societăți, promovând cu demnitate acțiunile sistemului de învățământ – elementul autentic al bunăstării și al prosperării. Sistemul de învățământ, cu funcția educativă și instructivă, centrat pe dezvoltarea personalității omului, este contribuția majoră la formarea unei societăți autentice, a cărui realitate și autoritate nu poate fi pusă la îndoială.

1.3. Succesul educației prin segmentul motivației

Mobilitatea succesului, fiind în legătură directă cu factorii dinamici ai motivației, reprezintă în sine modalitatea de a acționa în scopul obținerii unui anumit obiectiv. Obiectivul, la rândul lui, fiind un fenomen al idealismului independent de conștiința umană, prin dezvoltare dă naștere unui conținut real determinat de forma materială și spirituală a acțiunilor umane. Prin procesul respectiv omul acționează ca un factor de pro-

ducție în crearea bunurilor materiale și spirituale, și pentru obținerea acelui rezultat care să satisfacă necesitățile absolute ale vieții cotidiene. Viața cotidiană, fiind condiționată de cerințele aceluiași om, determină nemijlocit obiective concrete care produc și reproduc acțiunea umană în scopul dezvoltării sistemului comunitar. Iar sistemul comunitar sau social, la rândul lui, fiind organizat pe relațiile dintre oameni cu comportamentul adecvat, deține influența prioritară asupra gradului de dezvoltare umană și de identificare a individului ca personalitate în societate.

Societatea, fiind sistemul întemeiat pe acțiunea individului, își manifestă caracterul și efectele în totalitatea domeniilor de activitate (socială, culturală, științifică, economică), consumând munca umană ca factor esențial al valorilor materiale și spirituale. Valoarea spirituală a muncii umane este prezentă în sfera intelectuală a societății, care este temelia de bază în reglarea proceselor evolutive ale umanității și în formarea omului ca individualitate. Respectiv, munca intelectuală, fiind prezentă în domeniul învățământului, științei, artei, tehnicii, culturii, etc., este acea sferă de activitate care determină capacitatea omului de a se încadra în limitele valorilor sociale corespunzătoare. În același rând, omul, având necesitatea continuă de a-și dezvolta însușirile umane specifice, este ființa care are necesitatea de a fi încadrată în limitele autentice și de calitate ale valorilor materiale și spirituale, care motivează procesul evoluției. În procesul evoluției omul este acel care are nevoie în permanență de suportul motivației, fiindu-i echilibrul necesar în existență și în acțiunile urmate de aprecie-

re. La acest subiect James Abram Garfield spune, că „o motivație corectă este mai puternică decât forța” [20]. Deci, în esență, putem determina că motivația este acea formă a existenței care stimulează capacitatea omului de a se dezvolta pe sine însuși ca personalitate și de a dezvolta comunitatea ce-i aparține.

Pentru a dezvolta o societate, o sferă de activitate socială sau exercitarea unei influențe asupra unui fenomen (obiectiv) este necesară motivația, care stimulează individul pentru a efectua anumite acțiuni în obținerea unui rezultat de succes. Motivația, la rândul ei, este acea substanță care promovează și condiționează comportamentul individului pentru a favoriza o acțiune programată. Comportamentul uman, fiind influențat de fenomenul motivației, își expune calitatea caracterului în dependență de factorii mediului social care direcționează procesul dezvoltării. Reieșind din faptul că ființa umană în procesul dezvoltării este într-o corelație directă cu sistemul educației, atunci și educația (ca macrosistem al societății și factor reglator în dezvoltarea individului) urmează a fi considerată acel fenomen, care este influențat și intersectat constant de procesele motivației. În circuitul respectiv este încadrat omul-copilul din primii ani de viață în pas cu instituția de învățământ, care oferă educația și instruirea necesară. Deci, pentru o dezvoltare de calitate a omului instituția de învățământ trebuie să asigure un echilibru corespunzător al educației și instruirii, axat pe factori dinamici ai motivației.

În acest caz, funcția prioritară a educației trebuie să fie prezentă prin factorii ce stimulează activitatea copilului prin învățare, comportare, socializare, comunicare,

promovare, dezvoltare identitară. Astfel, succesul tuturor performanțelor educative se vor intersecta cu segmentele motivației, care produc efectul necesar în procesul dezvoltării individului și al societății. Motivarea copilului-elevului prin încurajare și susținere morală oferă acestuia încrederea în propriile posibilități și propria personalitate cu capacitățile respective, în așa mod oferindu-i succesul corespunzător în promovarea programelor școlare, în redescoperirea propriei vocații și în identificarea propriilor abilități necesare în formarea unei personalități adevărate. În acest caz succesele copilului în dezvoltare vor fi corelate cu procesele educative favorabile care avantajează sistemul de învățământ. În același rând, sistemul de învățământ, prin acțiunile sale pozitive și modalitățile corecte de educație, motivează omul-copilul în realizarea acelor acțiuni care să-i identifice cu ușurință identitatea și personalitatea în viața socială.

Omul în dezvoltare are nevoie de atitudinea adecvată din partea organelor competente ale societății, din partea acelora ce educă și acei care se consideră în drepturi că pot educa. În această gamă de educatori ai omului se înscrie societatea, sistemul de învățământ, cadrele didactice și părinții acestuia. Pentru a face fericit procesul evolutiv al dezvoltării copilului, în centrul atenției, educația urmează a fi corelată cu comunicarea adecvată dintre părinte-profesor-societate-copil, bazată pe autonomie, respect, reciprocitate, independență. Iar aspectele esențiale de dezvoltare a copilului urmează a fi influențate de metodele educative și instructive, elaborate în contextul celor mai moderne tehnici și politici educaționale ale vieții contemporane. Metodele educative urmează a

fi direcționate nu numai către copil, ci și către sistemul de învățământ, cadre didactice și părinți. Anume părinții, cadrul didactic și unitatea de învățământ trebuie să cunoască tehnica educației, în special, tehnica modernă a educației, bazată pe formarea personalității adevărate și nu a unei personalități false, care scoate în evidență laturi ce dezvoltă inferioritate de sine. Prin cunoașterea detaliată a modalităților și tehnicilor moderne de educație atât părinții cât și școala cu cadrul didactic vor reuși să promoveze mai ușor procesele instructive și educative de calitate necesare dezvoltării copilului, fiind corelate în același timp prin segmentul motivației. În același rând, părinții-școala-profesorul ei înșiși trebuie să se afirme prin segmentul motivației, astfel influențând comportamentul copilului în creștere pe necesitățile organice ale existenței umane în epoca contemporană. Aceste componente sunt interpretate prin știința modernă a pedagogiei care condiționează și stimulează activitatea și educația identitară a copilului. Evident, că orice om în dezvoltare tinde către o educație civilizată necesară atât pentru viața personală cât și socială. Omul, fiind o investiție reală pentru societate, este acel component care este valorificat prin valoarea maximă a puterii de afirmare. Pentru a se afirma prin valoarea reală a existenței sociale omul este supus aceluși proces care activează în baza gândirii logice și a proceselor determinate de nivelul mentalității. Respectiv, omul prin fenomenul mentalității și al gândirii se identifică ca un proces de producție atât pozitiv cât și negativ, fiind influențat direct de mediul social care-l su-praveghează. Mediul social al individului este elementul principal care condiționează nivelul de dezvoltare al în-

tregii societăți. În același timp, mediul social cu nivelul corespunzător de dezvoltare diferă de la o țară la alta, astfel creând diferențieri atât în dezvoltarea omului cât și a societății, în dependență de nivelul educației și cultura națiunii respective. Educația și cultura unei națiuni se distinge prin componentele culturii, învățământului, artei, economiei, tehnicii, astfel punând în circulație nivelul dezvoltării umane și sociale în procesul evoluției. Pentru acest proces evolutiv cu conotații pozitive luptă orice națiune pentru a obține rezultatele necesare care să le motiveze cursul dezvoltării. Dezvoltarea unei societăți, țări este corelată în mod prioritar cu sistemul învățământului, domeniu care formează și motivează omul prin educație și instruire. Instruirea și educația omului este o problemă majoră a umanității și a procesului evolutiv universal. Această funcție îi revine sistemului de învățământ din orice țară și oricărui cadru didactic cu misiunea de a educa și instrui.

Metodele instructive și educative de calitate bazate pe responsabilitatea propriei dezvoltări, fiind în competiție doar cu sine însăși și nu cu întreaga societate, pun bazele formării unui mediu social sănătos, dezvoltat și întemeiat pe relații interumane de valoare. Sub această orientare activează unitatea de învățământ a țărilor dezvoltate (exemplu, Europa de Nord) care conștientizează cu luciditate importanța formării omului în limitele absolute ale valorilor. Respectiv, copilul este considerat o personalitate reală pentru societate și în el se investește cu cea mai mare grijă și precauție, iar unitatea de învățământ lucrează cu el și îi oferă atenția cuvenită indiferent de faptul dacă acest copil este originar sau un străin al

țării. De exemplu, în Olanda cu copilul se lucrează mult la școală, iar pentru acasă i se oferă mai puține teme de efectuat (program: orele 8.45-15.30. Pauză de prânz: orele 12.15-13.30). În schimb după orele de școală copiii sunt implicați în diverse activități extrașcolare (muzică, dans, sport, etc.). Practic nu există copil să nu aibă o ocupație în afara clasei. Ulterior, școala este obligată să adapteze programa școlară conform posibilităților și necesităților elevilor, și li se oferă o paletă largă de obiective bazate pe cunoștințe, creativitate, dezvoltarea emoțională, socială și fizică. În învățământul olandez, spre exemplu, pe lângă transmiterea de cunoștințe, dezvoltarea priceperilor și deprinderilor elevului se pune un accent puternic pe dezvoltarea caracteristicilor de personalitate. Fiecare copil este apreciat după merite și nu după faptul, de pildă, cum părinții acestuia sponsorizează sau ajută școala. Chiar și în cazul când părinții copilului sunt un ajutor real pentru școală, oricum copilul este evaluat după meritul propriu. În cadrul instituției de învățământ nu există dușmănia dintre elev-profesor și nu este vizibilă (chiar și dacă există într-o măsură oarecare) competiția cine este mai bun și cine este mai rău. Nu există nici goana după note mari la învățatură. Fiecare elev își are locul său în comunitatea școlară și în societate. De asemenea, nu există ședințe comune pentru părinți. Fiecare părinte își are programate 15 minute pentru un dialog cu profesorul (de două ori pe an) pentru a cunoaște situația școlară și alte aspecte despre copilul său. Astfel, nici părinții nu știu care copil din clasă este mai bun sau care este mai rău, astfel evitând discuțiile cu caracter negativ care ar putea afecta

personalitatea copilului și a părintelui. În același mod, copiii nu cunosc între ei reușita școlară la învățătură a colegilor de clasă, deoarece acest lucru nu se afișează public. În așa mod se formează echilibrul autentic de armonie și respect uman între relațiile colectivului de elevi, părinți și pedagogi. Iar profesorul, fiind persoana cu o cultură și o pregătire profesională adecvată, nu și permite să afecteze personalitatea elevului (să strige sau să-l numească cu cuvinte urâte, ceea ce se întâmplă deseori în unitățile de învățământ din Estul Europei, spre exemplu). Copiii sunt scutiți și protejați prin orice modalitate a educației, fără a fi supuși presiunilor sau stărilor nervoase. De pildă, copilul, când se duce prima dată la grădiniță sau la școală, asistă împreună cu părinții la lecții sau alte activități (ziua întreagă) pentru a se acomoda cu calm cu noul public. Acest lucru denotă faptul că atât metodele procesului de învățământ cât și comportamentul cadrelor didactice și manageriale față de elevi este corelat cu comunicarea și colaborarea reciprocă întemeiată pe stimă și respect, care este principiul esențial în motivarea individului pentru a se afirma într-o societate. Prin modelul respectiv de educație societatea în pas cu unitatea de învățământ orientează omul către acele valori care stimulează și motivează procesul dezvoltării, iar succesul rezultatului dorit își face efectul necondiționat în limitele corecte ale comportamentului uman. Pe când, succesul educației atât al individului cât și a unității de învățământ devine o realitate atunci, când personalitatea acestora este motivată de rolul și importanța lor în societate.

Capitolul II.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIN ȘTIINȚA PEDAGOGIEI – TEMELIA PERFECTĂ A SOCIETĂȚII

Relația dintre om și societate întemeiată prin elementul educației cuprinde acel principiu activ al existenței pe care se bazează știința pedagogiei, fiind rol și funcție în dezvoltarea individului. Pedagogia, știință în formarea și instruirea omului, este activitatea prin care se reproduc valorile umane cu caracter social și este domeniul prin care sunt valorificate procesele de comportare și comunicare dintre individ și societate. Prin fraza susmenționată își reflectă imaginea educația, în calitate de concept educativ, realizată prin intermediul științei pedagogice și nemijlocit înfăptuită de dascăli/pedagogi cu pregătire specială. Educația, fiind o strictă necesitate atât pentru om cât și societate, evoluează printr-o serie de transformări permanente punând în acțiune exercitarea acelor activități care dezvoltă neconținut mediul social și individul. Ca prioritate a societății educația, proces educativ și instructiv, este acea condiție umană care impune omul să fie mereu în contact direct cu învățătura.

Rolul esențial al instruirii și educației este de a menține echilibrul intelectual și spiritual al omului într-un mediu social, formându-i astfel personalitatea și identitatea. La rândul lui, omul, cu respectivul bagaj de cunoștințe și abilități, și cu bogăția intelectuală și spirituală acumulată de-a lungul anilor, contribuie la bunăstarea propriei societăți, astfel dând sens conținutului material care îi aduce satisfacția în viața personală și socială.

Totodată, prin contactul permanent și direct al învățării omul reușește să se integreze mai ușor într-o societate, astfel valorificându-și în mod evident personalitatea sa prin procesele ce contribuie la dezvoltarea umană și socială. Educația ca sistem, activând în baza științei pedagogice și viceversa știința pedagogică activând prin intermediul sistemului de educație, formează acea funcție care în consecință se redescoperă evolutiv pe sine însăși prin conținuturi și metodologii de remodelare continuă a ființei umane.

2.1. Știința pedagogiei – domeniu și proces de formare a ființei umane

În viziunea lui Immanuel Kant, instrucția este partea pozitivă a educației, iar disciplina îl supune pe om legilor umanității [17], pag. 16]. Totodată, Domnia Sa spune că „educația se poate realiza fie în particular, fie public” [17], pag. 8]. Luând în considerație faptul că educația publică își are avantajele sale, așa cum concretizează Kant, „educația publică completă este aceea care reunește instrucția și formarea morală. Educația publică își are avantajele cele mai evidente, căci prin ea copiii învață să-și măsoare puterile, învață limitarea prin dreptul altora. Aici nimeni nu se bucură de privilegii, deoarece pretutindeni se simte rezistența, deoarece nimeni nu poate ieși la suprafață decât când excelează prin meritul propriu” [17], pag. 8], atunci să pledăm pentru acest model de instruire și educație precum este învățământul public (indiferent de forma de proprietate – privată sau de stat). Învățământul public, fiind un

sistem controlat de stat, este deschis pentru toate păturile sociale cu obiectivul de a instrui și a educa ființa umană. Prin acest sistem al instruirii și al educației își realizează misiunea științei pedagogiei, proces corelat prin studierea determinismului social și al fenomenelor educaționale, având la bază sarcina esențială de formare a omului atât pentru propria personalitate cât și pentru propria societate. Pedagogia, în procesul evoluției, fiind supusă nenumăratelor transformări se realizează mereu prin noi conținuturi, dând valoare și răspuns fenomenelor impuse de cerințele societății în raport cu necesitățile reale ale individului. În continuă dezvoltare, de la învățământul tradițional la cel filozofic și științific, știința pedagogică este arma strategică a procesului de instruire și educație, și misionarul procesului de formare a omului într-un mediu social.

Pedagogia, domeniu și proces de formare a ființei umane, cu acțiunea de a produce efectele necesare în dezvoltarea învățământului (de la cel tradițional la cel contemporan), este fenomenul prin intermediul căruia se manifestă și conținutul activității cadrului didactic. Cadrul didactic, dascălul și mânuitorul procesului de instruire, este punctul de reper și obiectul de bază prin care copilul-elevul încearcă și tinde să se recunoască ca personalitate integră atât în spațiul școlar cât și social. În acest caz, pentru a asigura o formare completă a personalității copilului-elevului, învățătorul trebuie, în primul rând, să se identifice prin el însuși ca personalitate și identitate a unității de învățământ și, în același rând, ca individualitate autentică în viața socială și culturală a societății. Totodată profesorul, cu funcția de a educa

și a modela caracterul și comportamentul în creștere a copilului, urmează să se identifice ca personalitate pedagogică prin conținuturile cu privire la aptitudinile pedagogice corespunzătoare. Cu propria personalitate și identitate pedagogică cadrul didactic este acela, care trebuie să-și îndeplinească acțiunile cu rol determinant în procesul instructiv-educativ și anume identificându-se prin elementele fundamentale ale capacităților și competențelor psihopedagogice, psihosociale și științifice. În acest sens, psihologul român și profesorul universitar Nicolae Mitrofan remarcă „că unul dintre principalii factori de succes în activitatea pedagogică este aptitudinea pedagogică cu componentele – competența științifică, competența psihopedagogică și competența psihosocială. Toate acestea nu acționează izolat, ci sunt integrate în structura personalității profesorului” [27]. Ținând cont de aceste afirmații, se presupune că prin *competența științifică* cadrul didactic își manifestă pregătirea profesională; prin *competența psihopedagogică* asigură totalitatea competențelor și capacităților necesare în formarea personalității copilului și totodată vrednicia de a înțelege lumea interioară a acestuia; iar prin *competența psihosocială* dezvoltă facultatea de comunicare în relațiile interumane și comunitare. Deci, prin respectivele conținuturi învățătorul se definește prin rolul de a motiva și a stimula elevul, creându-i în procesul dezvoltării sentimentul de siguranță în propria personalitate. În rezultat, elevul motivat de comunicarea adecvată cu profesorul și unitatea de învățământ reușește să-și formeze propria personalitate cu propria identitate. În acest proces de formare a personalității in-

dividului se recunoaște pedagogia, ca știință și domeniu de bază al instruirii și educației.

Cadrul didactic, esență și conținut al științei pedagogice, este imaginea reprezentativă a unității de învățământ și a proceselor educaționale corelate cu schimbările epocii contemporane. Epoca contemporană cu mari exigențe în dezvoltare impune sistemului de educație și instruire sarcini concrete cu accent pronunțat pe formarea personalității individului. În raport cu cerințele actuale de dezvoltare unitatea de învățământ, profesorul, elevul prin acțiunea evolutivă a schimbărilor devin actorii principali care tind mereu de a se recunoaște prin noțiunea de personalitate și identitate. Noțiunea respectivă, la rândul ei, își poate obține existența autentică doar sub influența factorilor educaționali, intersecți în mod direct și indirect cu mediul școlar și social. Influența sănătoasă a mediului social și a celui școlar, bazat pe o instruire și educație de calitate, își va avea mereu rezultatele dorite. Rolul principal în acest proces, în mod condiționat, îi revine profesorului și unității de învățământ. Profesorul cu o pregătire profesională adecvată cerințelor contemporane de instruire trebuie să fie mereu gata de a răspunde provocărilor înaintate de societatea în dezvoltare. În procesul acestei activități, plină de provocări, profesorul, pe lângă competența profesională, trebuie să se manifeste și să se afirme ca un adevărat Om al culturii, inteligenței, spiritualității, omeniei. Cu aceste calități de o valoare inegalabilă cadrul didactic, prin unitatea de învățământ, urmează să creeze mediul favorabil al procesului psihosocial și psihemoțional în dezvoltarea copilului, creându-i în ace-

lași timp și condițiile cele mai favorabile menite de a-i dezvolta propria personalitate. Concomitent, prin procesele instructive școala cu profesorul trebuie să se prezinte și să devină cât mai diversificată, punând în practică diverse programe alternative de instruire și educație, care, în timp, să corespundă necesităților reale ale elevului și societății în creștere. Prin urmare, unitatea de învățământ și cadrul didactic trebuie să fie valoarea și rolul prioritar în dezvoltarea omului și a societății, iar noțiunea de personalitate și identitate (identitate națională) să fie segmentul și principiul de bază al instruirii și al educației.

Prin vocația și știința pedagogiei, profesorul urmează să-și creeze universul de preocupări și responsabilități, în funcție de exigențele comunitare corelate cu interesele și cerințele copilului-elevului. Prin pregătirea sau competența profesională, teoretic și practic, aproape fiecare profesor reușește să transmită elevului informația respectivă cu conținut didactic și științific, însă pentru a forma personalitatea copilului este o realitate că nu fiecare profesor este în măsură să realizeze cu succes această latură. De aceea, pentru a realiza cu succes latura de formare a omului-copilului cu personalitatea respectivă, cadrul didactic mai întâi de toate urmează să-și identifice propria personalitate și identitate cu toate componentele (aptitudini, calități pedagogice, însușiri morale și intelectuale), ca mai apoi să găsească calea corectă de comunicare cu copilul-elevul, determinându-i corect potențialul intelectual cu lumea interioară. Pentru a descoperi și a cunoaște exact lumea interioară a copilului-elevului, profesorul cu persona-

litatea didactică trebuie să pună în aplicare conținutul propriei personalități corelat cu conținutul aptitudinilor pedagogice. Numai prin buna cunoaștere a elevului și reușita unei comunicări adecvate își va putea lua startul procesul autentic al acțiunii de formare a personalității omului în raport cu personalitatea profesorului și a unității de învățământ. Respectiv, scopul urmat de un comportament adecvat și motivat, realizat în parametrii de respect, responsabilitate, afecțiune și colaborare reciprocă dintre elev-profesor, ulterior va produce și efectele respective bazate pe eficiența, randamentul, valoarea și capacitatea instruirii și a educației. În așa mod, prin eficiența randamentului pedagogic se formează omul cu personalitatea respectivă și se creează capitalul uman, proces de formare a individualității umane ca ființă socială. Prin respectivele se conturează esența umană în viața socială, rezultat al unei educații prin care se dezvoltă posibilitățile intelectuale și fizice ale individului.

Știința pedagogiei, subiect și acțiune axată pe formarea individului prin instruire și educație, este procesul prin care se identifică și nivelul de dezvoltare al unei societăți. Nivelul de dezvoltare al unei societăți, la rândul lui, se recunoaște prin nivelul de cultură, educație și instruire al individului. Respectiv, prin nivelul de cultură, educație și instruire al individului se recunoaște rolul științei pedagogice, realizat prin intermediul unității de învățământ. În cadrul acestora, unitatea de învățământ recunoscută ca centru cultural, spiritual, intelectual și educațional al unei societăți tinde mereu de a se dezvolta prin noi conținuturi, astfel contribuind neîncetat la formarea ființei umane și remodelarea procesului de

instruire. Prin instruire și educație școala încearcă să cuprindă multitudinea de acțiuni și activități corespunzătoare științelor pedagogice. Metodele de predare cu accent pe gândirea logică, bazate pe creativitate și talent, este segmentul prin care procesul instructiv-educativ își modifică mereu conținuturile în pas cu transformările evolutive ale epocii moderne. Așa cum concretizează Kant, „...copiii nu trebuie să fie dresați în mod mecanic, ci să fie învățați să gândească” [17], pag. 8], așa și știința pedagogică contemporană cu metodele de predare și educație încearcă să se reformeze în timp în modul cel mai calitativ, ținând cont de logica și natura schimbărilor. Educația, cu funcția de a dezvolta și a stimula gândirea copilului-elevului prin creativitate, inventivitate, cunoaștere, imaginație, raționalitate, fantezie, este rolul fundamental al procesului actual de instruire. Pe acest fundament al instruirii se dezvoltă atât omul cât și societatea cu capitalul uman respectiv. În procesul instruirii omul se formează și se dezvoltă cu scopul de a dezvolta societatea prin care își manifestă existența. Cu capacitățile și aptitudinile formate în instituția de învățământ omul este acela care pune bazele de dezvoltare a unei societăți. Astfel, nivelul de dezvoltare al unei societăți reflectă în mod direct nivelul de creativitate, instruire și talent al individului, rezultat al metodelor și proceselor educative aplicate în unitatea de învățământ.

Învățământul, ca activitate socială bazată pe instruirea și educația ființei umane, este tabloul real al școlii publice și se prezintă pozitiv prin faptul că este deschis pentru majoritatea populației, indiferent de poziția socială. Școala sau unitatea de învățământ cu componen-

tul de a educa și instrui omul este acțiunea prin care se profilează conținutul procesului instructiv-educativ și conținutul cu tendințe de a atinge un anumit scop. Scopul anumit sau scopul în sine cu conținut tangibil este latura prin care instituția de învățământ își asumă rolul de formare a ființei umane, dezvoltându-i, în timp, personalitatea în raport cu mutațiile și nevoile societății în evoluție. Societatea în creștere cu o multitudine de cerințe inovaționale față de procesul de instruire își axează cerința de bază pe fenomenul de formare a personalității omului. Principala exigență inovațională față de sistemul de învățământ contemporan (în special, cel din Estul Europei, America de Sud, Africa, Orientul Mijlociu, Asia Centrală) este fenomenul de „învățământ formativ-inovativ”. Această noțiune în mod direct își identifică sensul, având la bază procesul de formare a omului-copilului cu noi conținuturi. Noile conținuturi, raportate la personalitatea și identitatea individului, se plasează în noțiunea „de a cunoaște, de a forma, de a descoperi și de a implementa mereu noul în procesul instructiv-educativ”. În acest sens, Kant accentuează „că educația este cea mai mare problemă și cea mai grea problemă care poate fi dată omului spre dezlegare. Căci cunoașterea depinde de educație și educația depinde iarăși de cunoaștere. De aceea, educația poate face numai încetul cu încetul un pas înainte și numai prin faptul că o generație transmite celei ce urmează experiențele și cunoștințele ei, că aceasta, la rândul ei, adăugând ceva, le predă celei ce vine. Numai astfel se poate ivi o noțiune exactă despre modul de educare” [17], pag. 19]. Totodată, Domnia Sa spune „că educația este o artă a cărei

practicare trebuie perfecționată prin multe generații. Fiecare generație, înzestrată cu cunoștințele celei precedente, poate înfăptui tot mai mult o educație care dezvoltă în mod proporționat toate dispozițiunile naturale ale omului, conducând astfel umanitatea spre menirea ei” [17], pag. 20]. Urmând aceste cuvinte aș concretiza, că anume știința pedagogiei este aceea care trebuie să realizeze aceste acțiuni supreme menite de a dezvolta și evolua ființa umană. Deci, numai sistemul de învățământ, fiind coloana vertebrală a științei pedagogice, este domeniul și procesul prin care copilul-elevul-omul se dezvoltă, se formează și își acumulează întreaga diversitate a cunoștințelor, aptitudinilor și calităților pentru a deveni o personalitate cu identitatea respectivă. Prin urmare, învățământul public, axat pe mișcarea continuă a științei pedagogice, este domeniul și procesul prin care se formează omul și societatea corespunzătoare.

2.2. Sistemul de instruire – coloana vertebrală a societății

Pentru a intensifica procesul dezvoltării unei societăți la baza acesteia trebuie să stea în poziție verticală sistemul de instruire și educație, bazat pe cele mai performante metode de cunoaștere și transformare a realității obiective. Pentru ca acest proces să fie viabil și să funcționeze în condiții reale, statul acestei societăți este obligat să respecte unele reguli și principii ale umanității care, în rezultat, să-și facă efectul sigur în folosul individului și societății acestuia. Respectând valorile necesităților sociale și idealurilor generate de acestea,

oferind oricărui cetățean posibilități reale în dezvoltare indiferent de faptul care este mediul social din care provine, statul la fel trebuie să ofere și să susțină cu posibilități reale și sistemul de instruire, care trebuie să fie construit pe principii de calitate cu caracteristici pozitive în activitate. Respectiv, la crearea cadrului normativ și legislativ al politicilor educaționale în centrul preocupărilor urmează să-și spună cuvântul ferm principiul educațional, constituind nucleul dezvoltării unui sistem, bazat pe conlucrare și cooperare în realizarea unei acțiuni comune. Iar principiul instructiv-educațional trebuie să reflecte acțiunea bazată pe cooperarea pozitivă a factorilor de decizie în obținerea scopului pozitiv, centrat pe echitate și eficacitate.

În lumea modernă se încearcă tot mai mult de a schimba natura și caracterul fenomenelor în procesele instructive în raport cu transformările ce se produc în evoluția omului. Principiile tradiționale de educație treptat sunt modificate, având la bază criteriul formării unei personalități adevărate și nu crearea unei imagini false a omului și a societății. Competiția bazată pe falsitate, creată în detrimentul omului, este educația care formează doar impresia dezvoltării unui sistem sau a unei societăți, însă nu este realitatea de care are nevoie ființa umană. De la această formă de educație, având la bază falsitatea și neechitatea socială, țările dezvoltate se dezic de ea categoric. Aici cred că este cazul de menționat, că unele țări, precum cele din Nordul Europei, nu au avut acea formă a educației pe care au realizat-o în timp și pe care continuă să o mai realizeze țările din Estul Europei, spre exemplu, bazată pe criterii neau-

tentice (cu efecte de intimidare, supunere și formare a unei personalități cu caracter de inferioritate de sine). Educația bazată pe criterii autentice bine sistematizate poate crea acea formă a evoluției care să dezvolte atât individul și societatea acestuia, cât și nivelul dezvoltării întregii țări în toate domeniile de activitate. Prin însuși metodele de instruire individul participă nemijlocit la realizarea proceselor sociale, formând un element propriu în transmiterea ideilor și acțiunilor fondate pe cunoștințe și capacități. Scopul instruirii centrat pe activitatea gândirii logice, capacitatea de a întreprinde cât mai multe acțiuni în mod autonom, formarea unei personalități adevărate este procesul care constituie eficiența și calitatea unui sistem de învățământ. Un asemenea sistem educativ de calitate în topul clasamentului mondial îl ocupa Finlanda (loc 5), urmată de Marea Britanie (loc 6), Olanda (loc 7). Până nu demult Finlanda se plasa pe primul loc în lume la cel mai eficient sistem educațional, iar acum este întrecută de patru țări asiatice și anume: Coreea de Sud (loc 1), Japonia (loc 2), Singapore (loc 3) și Hong Kong (loc 4). Oricum, în Europa Finlanda ocupă locul de frunte în acest domeniu de activitate [40]. Metodele instructive bazate pe responsabilitatea propriei dezvoltări, fiind în competiție doar cu sine însăși și nu cu întreaga societate, pun bazele formării unui mediu social sănătos dezvoltat, întemeiat pe relații interumane de valoare. Cu același succes sunt puse bazele autentice de susținere a sistemului de instruire din partea statului, care reprezintă spiritul și suportul real în realizarea tuturor acțiunilor cu caracter complex. Investițiile realizate în sistemul de instruire

și educație ale țărilor susmenționate își au menirea lor sigură în scopuri bine determinate, fără a crea neclarități teoretice și practice. De exemplu, statul finlandez investește mijloace financiare în mărimi destul de mari pentru sistemul de învățământ (mărimea cheltuielilor publice pentru învățământ în 2010 fiind de 6,5% din PIB, media europeană fiind de 5,5% din PIB) [8] nu atât pentru retribuția personalului didactic, cât la formarea calitativă și instruită a cadrului didactic, care este considerat persoana prioritară a societății. Cadrele didactice din învățământul preuniversitar din Finlanda nu pot activa fără prezența studiilor universitare și prezența unui masterat didactic. Ulterior, și această metodologie de formare a cadrului didactic este finanțată în totalitate de către stat așa cum sunt finanțate integral și studiile la facultate. Iar activitatea în instituțiile preșcolare impune cadrului didactic responsabilitatea de a avea studii universitare. Formarea cadrelor didactice de calitate este investiția majoră realizată de către stat, care se răsfrânge pozitiv la formarea unei societăți dezvoltate. Asemenea societate, fiind un prototip pentru întreaga omenire, are la bază un sistem de educație și instruire desăvârșit la nivel mondial care întrunește toate cerințele înaintate de viața contemporană și cultura națională. Totodată, o asemenea societate este creată pe coloana vertebrală a sistemului de învățământ național finlandez. Asemenea construcție este caracteristică și pentru țările precum Marea Britanie, Olanda, Noua Zeelandă, Elveția, Canada, Irlanda, Danemarca, Australia care reflectă dezvoltarea socială pozitivă materializată prin conținuturile proceselor de instruire. O societate poate fi considerată

dezvoltată doar atunci, când oricărui individ îi sunt oferite posibilități egale și reale în formarea personalității, având la dispoziție toate mijloacele necesare pentru a se manifesta pe deplin în acțiuni. Totodată omul trebuie să fie motivat în acțiuni pentru a înțelege esența învățării și pentru a distinge corect diferența noțiunilor dintre rău și bun, dintre falsitate și adevărat.

Fiind un exemplu real în existența celui mai performant sistem educațional din Europa și respectiv din lume, Finlanda este în același timp și un model real al unei societăți dezvoltate care constituie un prilej real de a fi imitată și copiată de restul țărilor. Fiind în trecut o țară agrară, astăzi Finlanda este o țară industrializată, ocupând primul loc în lume în clasamentul prosperității și a nivelului social de dezvoltare atins prin democrație [38]. Acest lucru se datorează faptului că națiunea finlandeză a conștientizat corect și la timp importanța sistemului de instruire în societate și importanța (sau perspectiva) puterii de cunoaștere a valorilor intelectuale. Pentru o dezvoltare socială cu accente clare pe sistemul economic, industrial, social și cultural o țară are nevoie de specialiști calificați și competenți pentru toate domeniile de activitate a economiei naționale și are nevoie de oameni care să-și îndeplinească rolul autentic de personalitate în societate, fiind integrați egal în drepturi și îndatoriri (indiferent de handicapul fiecăruia). Acest lucru poate fi creat cu adevărat doar atunci, când toți membrii societății vor fi cuprinși în procesul unui sistem de învățământ de calitate, iar copiii cu dizabilități vor studia în școli sau instituții de învățământ normale (precum în Finlanda), fără a fi marginalizați. În procesul educației

urmează a fi create și acele atitudini față de individ care să nu facă diferențieri (sau resimțiri) între cel bun și cel mai puțin bun, astfel punând în pericol personalitatea copilului în creștere. Rolul unității de învățământ este de a acorda ajutor în dezvoltare tuturor tinerilor în creștere, însă nu numai la o anumită categorie de persoane care sunt promovate în mod prioritar după reușita școlară, merite speciale conform nivelului intelectual de dezvoltare sau a capacităților deosebite native și, nu în ultimul rând, conform situației materiale și sociale a părinților (realitatea din Estul Europei). Latura respectivă este destul de negativă în procesul educației, care poate influența negativ la formarea relațiilor interumane și formarea individuală a omului, și, totodată, poate provoca și dezechilibrele respective în dezvoltarea societății prezente. Fenomenul fals de competiție permanentă (precum „cine este mai bun”) dintre elevi și profesori, dintre individ și societate, care are loc în unitățile de învățământ din Estul Europei, este un proces anormal ce contribuie negativ la formarea unui mediu social sănătos. Aceasta este o concurență ireală bazată pe incultură care nu dezvoltă, ci, din contra, distruge și face să nu mai existe nici într-un mod personalitatea autentică a omului. Toate fenomenele create în mod artificial produc atât ruina dezvoltării normale a individului cât și a dezvoltării proprii societăți. În instituțiile de învățământ a țărilor din Nordul Europei nu este vizibilă această goană permanentă pentru merite și titluri. Rolul profesorului este de a dezvolta în elev capacitățile și calitățile deosebite cu orientări pozitive și anume identificarea propriei personalități, identificarea vocației în fiecare elev, redese-

coperirea abilităților necesare omului în dezvoltare și în promovarea programelor școlare. Ajutorul real acordat fiecărui copil este latura prin care profesorul își evidențiază rolul său în procesul de instruire, care dezvoltă și asigură în mod real crearea unei societăți sigure și sănătoase. De aceea, și formarea calitativă a profesorului este condiția fundamentală pe care se bazează un sistem de instruire de calitate, care, în același mod, participă și la formarea unei societăți de calitate.

Dezvoltarea unui sistem și a unei societăți adevărate pot fi create doar prin fapte reale reproduse de către stat în folosul comunității. Experiența țărilor dezvoltate a demonstrat că orice om în procesul evoluției își poate obține succesele dorite, dacă acesta are la dispoziție necesarul de mijloace și anume instruirea calitativă, comunicarea adecvată cu cadrele didactice și alt personal educativ, mediul social sănătos, prezența rechizitelor școlare necesare. Influența pozitivă a statului întemeiată pe fapte reale (în special suportul financiar necesar și investițiile acordate cu caracter de a dezvolta; acordarea unui loc prioritar în societate sistemului de instruire) își va face mereu efectul pozitiv în promovarea propriei societăți cu sistemul de instruire corespunzător. Investițiile orientate către instruirea și formarea cadrelor didactice și manageriale trebuie să fie elementul esențial al politicilor educaționale, fiind factorul care va asigura succes și folos atât omului cât și societății. Iar profesia de pedagog să fie considerată ca funcție prioritară și utilă societății, așa cum este considerată în Finlanda, de exemplu. Este de remarcat, că un asemenea exemplu urmează a fi preluat de țările din Estul Europei (inclusiv

de Republica Moldova) pentru a reconstrui și renaște societatea prezentă. O societate nu mai poate fi creată doar pe cuvinte frumoase, iluzii și promisiuni false. Cât de săracă ar fi o țară sau o societate, oricum va găsi soluții de revendicare a societății, dacă vor fi puse în funcțiune principiile de transparență și obiectivitate. Respectiv, banii publici urmează a fi orientați către punctele prioritare ale societății și nu către interesele personale ale demnitarilor de stat. Unele structuri finanțate din bugetul statului ar putea exista pe cont propriu, adică oferindu-le statut de proprietate privată (punând în funcțiune principiul economiei de piață adevărată), iar banii respectivi să fie orientați către sistemul național de instruire și educație. Respectiv, atitudinea față de sistemul de învățământ național din Republica Moldova, spre exemplu, urmează a fi modificată substanțial atât în relația profesorului cu elevul, cât și în relația statului cu unitatea de învățământ. Aspectele birocratice trebuie eliminate integral din fenomenul mentalității și al acțiunilor realizate care nu mai sunt nici o valoare pentru nimeni la ziua de azi, ci, din contra, sunt elemente ale trecutului și nu ale prezentului din lumea modernă.

Un sistem de instruire bazat pe încrederea totală a competențelor autentice ale cadrelor didactice nu are nevoie nici de inspectori școlari (precum în cazul Finlandei și altor țări din Nordul Europei), care deseori creează doar situații de ierarhizare a unor fenomene educative (precum în cazul Republicii Moldova). De exemplu, școlile din Finlanda, toate, sunt considerate la același nivel sau mai exact toate sunt de calitate, indiferent de poziția geografică a unității de învățământ

(mediu urban sau rural). Toate sunt de calitate și oferă elevului educația și instruirea calitativă corespunzătoare. Acest lucru constituie efectul pozitiv al calității educației în plan național și mondial, învățământul finlandez fiind pe primul loc în clasamentul european. Alături de Finlanda, cu aceeași pași siguri, își manifestă caracterul pozitiv și învățământul din Marea Britanie, Olanda, ele fiind prezente cu un număr impunător de elevi la testele de competență internațională PISA. **Aici trebuie de remarcat, că elevii cu cele mai performante rezultate în cadrul testelor PISA sunt acei din țările asiatice (Shanghai-China, Singapore, Hong Kong, Taipei, Coreea de Sud, Macao, Japonia), fiind urmați de elevii din țările europene (Liechtenstein, Elveția, Olanda) [33]. Un alt factor destul de important urmează a fi menționat, că odată cu schimbarea ministrului educației finlandez (odată la 4 ani), de pildă, este interzis de a schimba ceea ce a realizat ministrul anterior (sau precursorul său), cel nou fiind în drept doar să completeze cu ceva mai bun și mai performant. Cu părere de rău, un asemenea fenomen nu are loc în Republica Moldova, ci, dimpotrivă, au loc situații care cu adevărat formează o tragedie națională la acest capitol (totul creat doar din principii personale și de putere temporară a demnitarilor de stat), fiind totul în detrimentul sistemului de instruire și educație, și în detrimentul omului și a societății. În așa mod este destul de dificil de a crea coloana vertebrală a unui sistem de învățământ național pe care să se poată construi o societate autentică.**

Sistemul educațional are nevoie de sprijinul în-

tregii societăți, iar profesia de pedagog urmează a fi respectată în modul cel mai prestigios și nobil de către stat. Odată cu valorizarea profesiei de pedagog în societate s-ar putea produce și schimbarea decisivă a proceselor instructiv-educative care au loc în unele țări din Estul Europei (exemplu, Republica Moldova), manifestându-se în mod negativ la formarea individului și dezvoltarea societății, activitatea cărora se bazează încă pe principiile unui trecut amărât și pe un prezent indefinit în acțiuni.

2.3. Educația prin conținutul de conștiință națională

Prin existența unui popor se evidențiază imaginea obiectivă care reflectă nemijlocit fenomenele manifestate prin modul efectiv al trăirilor și al realității exprimate prin acțiunile realizate, dependent legate de conștiința, conținutul și comportamentul omului. Prin manifestările respective ale omului nemijlocit se formează și formula, care redă imaginea adevărată a propriei societăți. În acest caz, omul împreună cu propria societate reprezintă obiectul conținutului întemeiat pe acțiunile și evenimentele care scot în evidență fața reală atât a personalității cetățeanului cât și a societății, care totodată descriu și existența efectivă a prezentului. Prin acțiunea prezentului, formulată de om și societatea în cauză, se înregistrează și acele realități, care scot în evidență și ilustrează care este valoarea și bogăția spirituală a unui popor sau a unei națiuni. Pentru a exista prin valorile spirituale cu conținut autentic, omul este nevoit să în-

deplinească acele criterii ale existenței care să țină cont de cerințele sociale întemeiate pe conștiință, demnitate, educație, respect. Cerințele sociale, fiind în corelație directă cu sarcinile care trebuiesc îndeplinite de ființa umană în procesul de existență, formează acel câmp magnetic prin care atrage indispensabil în sine acei curenți a cărui intensitate reflectă valorile de conștiință a vieții spirituale.

Bogăția spirituală a unui popor, fiind și valoarea supremă a acestuia, își obține conținutul autentic prin varietatea acțiunilor realizate de om într-o binele societății exprimate prin rezultatele pozitive obținute din munca intelectuală și culturală. Totodată, bogăția unui popor cu conținuturi spirituale se regăsește prin patrimoniul intelectual și cultural care este resursa inegalabilă în dezvoltarea umană; prin capitalul uman care cuprinde totalitatea valorilor spirituale, productive și materiale sub forma unei calificări profesionale și a bogăției de cunoștințe înglobate în forța de muncă din investițiile obținute prin educație și instruire, cultură, care toate, la rândul lor, sporesc eficiența muncii pentru a produce cât mai multe bunuri pentru ființa umană; prin valoarea totală a resurselor economice folosite în procesele de producție și de distribuire a bunurilor și serviciilor sociale; prin resursele naționale care, prin prelucrare, ulterior sunt folosite ca bunuri materiale utilizate de societate; prin bunurile materiale care depășesc necesitățile obișnuite ale cetățeanului; etc. Toate acestea, în mod evident, pot fi obținute cu desăvârșire doar printr-un proces de fabricație socială în cadrul căruia omul este substanța potrivită și necesară prin care se acționează

pentru obiectivul direct sau indirect, la baza căruia își manifestă efectul propria conștiință cu comportamentul respectiv. Prin propria conștiință omul își dezvoltă propria existență, fiind filtrată prin conținutul intermediar al conștiinței sociale și al efectului social. Respectiv, efectul social nu este decât același conținut creat prin omul cu viața și acțiunile sale morale, care, în rezultat, formează și conștiința socială. Conștiința socială, fiind dependentă de conștiința omului, este acea parte a valorilor care se naște prin procesele ereditare ale existenței umane, fiind ulterior îmbogățită și perfecționată prin procesele de educație și instruire a sistemului de învățământ din societate, prin cultura și tradițiile naționale a unui popor, prin evoluția intelectului uman, având la bază criteriul de responsabilitate morală față de propria conduită. Prin totalitatea respectivelor procese ale existenței umane, în rezultat, locul prioritar îi aparține fenomenului de conștiință națională, care comunică direct cu conceptul de conștiință și care este caracteristic fiecărui om, popor, societate.

Sistemul de învățământ, fiind parte componentă a culturii în dezvoltarea omului, este totodată și parte componentă a segmentului care dezvoltă sentimentul de apartenență al conștiinței naționale. Procesul de instruire și educație, având la bază știința pedagogiei, este acel domeniu care realizează efectele corespunzătoare în educația și dezvoltarea omului prin diverse forme de instruire, care desemnează și conținutul corespunzător. Conținutul corespunzător determină și exprimă în sine capacitatea pozitivă de a forma personalitatea ființei umane în parametri de calitate și care promovează la

nesfârșit noi modele de educație cu caracter evolutiv. Metodele noi de educație nemijlocit sunt înființate de noi politici educaționale, centrate pe remodelarea în permanență a comportamentului și mentalității omului, corelate cu schimbările frecvente ale societății moderne. Modificările esențiale ce trebuiesc realizate în procesul de dezvoltare a individului, în primul rând, urmează a fi construite pe acele valori care să îndeplinească funcția educativă autentică pentru prezent și viitor și din punctul de vedere de a conferi acestora o valoare corespunzătoare. În acest proces de schimbare și remodelare permanentă a ființei umane rolul principal îi revine cadrului didactic, funcție și rol major în societate, căci prin personalitatea sa se pot realiza acele metode de educație și instruire întemeiate pe principii inovative, deschise, echitabile. Educația realizată pe principii inovative și echitabile își va face mereu efectul pozitiv în formarea completă și distinsă a omului cu segmentele care îl caracterizează cel mai mult, și anume prin conștiința și simțul pe care îl are asupra moralității sale. Respectiv, prin segmentul moralei, care este și tabloul real al conduitei individului într-o societate, se formează acea imagine prin care vine individualizat și procesul respectiv de educație. De aceea, cadrul didactic trebuie să fie foarte atent atunci când urmează să-și exprime punctul de vedere privind caracteristica unui elev sau în cazul când trebuie să-și exprime opinia finală despre o persoană în dezvoltare. Aprecierile incorecte și nefondate pot crea situații de dezacorduri și dezamăgiri între elev și profesor, ca rezultat fiind afectată personalitatea omului pe tot parcursul vieții. În acest caz

și conștiința omului poate fi profund și ușor afectată, lăsând urmări negative și în fenomenele care îi dezvoltă personalitatea. Omul-elevul în procesul de formare urmează a fi evaluat nu numai după succesele evolutive ale intelectului său, ci și după valoarea propriei personalități care se manifestă prin modul cum se comportă și care îi este acțiunea pe care o produce, indiferent de faptul că această acțiune este cu efect intelectual sau manual (fizic). Formarea individului prin educație corectă este acea formă și construcție a valorilor sociale prin care traversează principiul real al existenței umane, fondat prin noțiunea de conștiință, în special, de conștiință națională, cu relația autentică dintre om, școală și societate. Ca rezultat, prin relația autentică dintre om, școală, societate se regăsește și conținutul cultural, intelectual și material al unei societăți care, concomitent, formează și complexitatea fenomenelor de valoare. Prin conținutul cultural, intelectual și material al unei societăți este prezent mereu omul cu acțiunile sale care sunt și reprezintă totalitatea tuturor activităților ce se petrec în propria existență și în mediul social. Toate au scopul de a produce și reproduce acele valori, care să exprime în mod direct și indirect realitatea obiectivă reglată de conștiința omului. Prin corelația dintre conștiința omului și cea raportată la mediul social se formează acea construcție care, într-un final, oricum este utilizată de ființa umană în scopul de a obține un anumit obiectiv și, cel mai important, de a îndeplini un rol semnificativ în formarea unei culturi naționale autentice și formarea acelei culturi prin care omul să se afirme ca personalitate și identitate. Prin conștiința omului se realizează

multitudinea de activități și acțiuni sociale, care, toate la rândul lor, sunt influențate de procesele educative și instructive care formează deprinderile de conduită și cunoaștere a ființei umane. În acest context, Emile Durkheim (sociolog francez) spune că „educația constituie acțiunea generațiilor adulte asupra celor tinere, cu scopul de a forma acestora din urmă anumite stări fizice, intelectuale și mentale necesare vieții sociale și mediului pentru care sunt destinate” [6], iar Immanuel Kant (filozof german) evidențiază că „educația este activitatea de disciplinare, cultivare, civilizare și moralizare a omului, iar scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este capabil” [15].

Prin persoana cadrului didactic și a unității de învățământ se pot realiza și acele schimbări care cu adevărat ar fi capabile să modifice structura și conținutul unei societăți cu dificultăți în dezvoltarea evolutivă. Activând în baza principiului de conștiință personală și publică un sistem național de învățământ prin procesele sale de instruire, prin conținuturile programelor școlare, prin politicile educaționale trebuie să producă acele efecte pozitive care să condiționeze nemijlocit schimbarea reală în formarea personalității și schimbarea reală în formarea unei societăți moderne. Prin gradul de dezvoltare și civilizație al unui popor se manifestă nemijlocit și calitatea funcționării sistemului de învățământ, iar instruirea omului prin respectivul sistem reflectă la direct conținutul prin care se manifestă conștiința și identitatea națională. La acest capitol este necesar de accentuat, că schimbările ce urmează a fi întreprinse în procesele de instruire și educație trebuie să fie centrate

și pe dezvoltarea omului de a cunoaște și de a însuși corect adevăratele valori ale existenței umane și, totodată, de a cunoaște și a recunoaște valorile istorice naționale ale trecutului și prezentului în forma autentică, care este partea componentă din istoria și identitatea națiunii. Numai prin cunoașterea adevărată a respectivelor valori se formează sentimentul autentic de identitate națională și, nu în ultimul rând, de conștiință națională. În caz contrar, activitatea unui sistem de învățământ bazat pe principii neclare ale realității va provoca mereu situații critice în dezvoltarea unei personalități și societăți autentice. Asemenea particularități sunt frecvente în sistemele de învățământ din Estul Europei și alte părți ale lumii, prin care individul-elevul este plasat mereu în situații de dificultate și inferioritate. În asemenea situații, elevul deseori nu reușește să facă diferențieri obiective între adevăr și neadevăr, între realitate și falsitate. De aceea, relatarea corectă și obiectivă a lucrurilor, redate de profesor prin segmentul autentic al procesului de instruire, este latura esențială în formarea omului cu elemente autentice de conduită și conștiință. Prin procesul de instruire cu disciplinele școlare respective, materializate prin forme și conținuturi, elevul-omul trebuie să se recunoască în mod obligatoriu ca personalitate și identitate, astfel formând acea formă a valorilor care este capabilă să cuprindă întregul sistem de interacțiune umană și socială mereu în evoluție. Iar educația realizată prin procesul autentic al sistemului de instruire să fie acea parte a valorilor prin care să se identifice ca imagine și realitate obiectivă în acțiuni atât unitatea de învățământ cu cadrul didactic, atât societatea cu indivi-

dul, cât și toate formele de dezvoltare umană bazate pe conștiința proprie și națională.

Profesorul și medicul internist român Iuliu Hațieganu spunea că „conștiința națională înseamnă mai întâi recunoștință și respect înaintașilor, apoi răspunderea și grija urmașilor” [18], iar stolnicul Constantin Cantacuzino sublinia că „fără istorie... nu numai de răsul altora suntem, ci și orbi, muți, surzi suntem de lucrurile și faptele celor mai de demult ce într-acest pământ s-au întâmplat și s-au făcut” [3]. Urmând aceste prețioase cuvinte rostite cu atâta har creștinesc este cazul de menționat, că într-adevăr conștiința națională este acea formă în existența umană care se dobândește printr-un proces ereditar al strămoșilor noștri și care urmează să fie redat cu aceleași valori urmașilor noștri. Lupta pentru menținerea valorilor naționale atât a celor din trecut cât și a celor ce decurg în prezent este generată de procesul de conștiință prin care omul îl are asupra acțiunilor sale. Procesul prin care se manifestă conținutul de conștiință este acel sistem în existența umană care corelează întreaga viață spirituală și materială al acestuia, făcându-l să reflecte mereu realitatea obiectivă prin propria conduită. Respectiv și conștiința națională este acel proces care trebuie dobândit prin toate mijloacele posibile ale existenței. Aici își spune cuvântul ferm trecutul și prezentul unui popor, întemeiate pe o istorie, tradiții, cultură. Aceste valori pot fi obținute și redobândite, de asemenea, cu ajutorul și prin intermediul sistemului de instruire cu un concept clar al educației naționale. La baza sistemului de învățământ național urmează să-și spună cuvântul ferm acele politici educaționale care

să reflecte corect principiile obiective ale istoriei naționale, fondată pe realitatea obiectivă. Sistemul de învățământ prin procesul de instruire și educație trebuie să valorifice tezaurul culturii naționale și, totodată, este obligat să recunoască și să identifice importanța dintre adevăr, istorie și realitate. Fără o concepție clară în promovarea istoriei naționale, nici conținutul de conștiință națională nu se va încadra în limitele corespunzătoare. Sistemul național de învățământ prin procesele sale de instruire, conținutul programelor și al disciplinelor școlare trebuie să producă acele efecte în dezvoltarea personalității care să corespundă adevăratelor valori ale istoriei unui popor, conturate expresiv prin existența de conștiință națională. Ulterior, reformele instructiv-educative urmează a fi elaborate în corelație cu necesitățile de conștiință națională a omului și a societății. Ele, la rândul lor, trebuie să reflecte calitatea procesului național de instruire prin abordarea corectă a valorilor istorice naționale, a valorilor ce țin de identitatea națiunii și a poporului.

Existența umană cu toate componentele sale, având la bază întreaga diversitate de bunuri create independent de conștiința omului, este acel sistem care poate evolua și totodată poate degrada prin acțiunile proprii. Omul dintotdeauna, fiind obsedat de puterea bunurilor materiale, în special a banului și prin dorința de a fi parte a clasei dominante, a fost acel atribut care a provocat schimbări permanente (în multe cazuri cu efecte negative) în conținutul de conștiință națională, de conștiință proprie și socială. Asemenea oameni cu fuga permanentă doar spre valorile materiale nu reușesc să formeze

acea unitate de clasă a societății care să răspundă valorilor sociale, spirituale, intelectuale cu caracter național. Totodată, acești oameni devin victime a propriului comportament și a propriei identități, astfel negând inconștient sau poate conștient sentimentul față de propria țară, popor. Respectiv, ei reușesc să distrugă cu ușurință valorile create de strămoșii lor pe care se menține încă propria lor societate și țară. În procesul respectiv de formare-schimbare a omului acționează funcția ereditară specifică ființei umane, moștenită din trecut sau reformată printr-un proces al prezentului, fiind în corelație directă cu dezvoltarea propriului intelect și a propriei conștiințe în raport cu mediul social. Rezultatul acestora este realitatea efectivă prin care evoluează individul cu societatea corespunzătoare și cu procesele de instruire și educație națională. Ele, la rândul lor, demonstrează nivelul prin care se realizează educația intelectuală, morală, civică, umanistă și patriotică a omului. Toate, fiind părți componente ale sistemului de educație și instruire, în general, în același timp toate fac parte și din sistemul de valori prin care se menține-există omul și societatea. Educația, fiind în strânsă corelație cu morala și conștiința omului, este acel factor care stimulează în permanență comportamentul individului în dependență de necesitățile sociale. Prin conținutul necesităților sociale își menține neschimbat cursul educația civică, care formează legătura organică dintre om și societate, și legătura organică dintre nevoile acestora. În rezultat, indispensabil toți sunt conștienți de propria conduită-etică cu rolul lor în viața socială. Prin conținutul respectivelor manifestări, al educației civice, morale-civice se dezvoltă

tă și educația cu segmente de patriotism și devotament fata de propria țară și propriul popor. Formarea conștiinței omului pe valori patriotice sau de devotament față de propria societate, țară sunt acțiuni fundamentale care pot fi valorificate prin intermediul instituției de învățământ și cu contribuția majoră a cadrului didactic. Pentru realizarea acestor măsuri centrate pe respectul culturii și al tradițiilor naționale, al limbii vorbite în contextul identității naționale, al valorilor prin care se identifică identitatea poporului și a națiunii, cadrul didactic urmează să depună efortul constant în obținerea acestor obiective. Disciplina școlară precum și programa școlară, fiind și un criteriu de a îndeplini o condiție anumită, trebuie să fie predată în contextul acelor valori care să corespundă cerințelor de formare a omului pe principii de conștiință națională și de devotament față de propria țară. De aceea, la predarea oricărei discipline este necesar de a pune accentul pe educația patriotică, indiferent de faptul că acest lucru este de actualitate sau nu mediului social. În special, obiectul de istorie și de limbă română (spre exemplu, pentru Republica Moldova) trebuie să conțină acele componente care să reflecte în totalitate valorile culturale naționale. Numai în așa mod va fi cultivat sentimentul autentic identitar față de propria personalitate și societate.

Formarea unei societăți autentice se întemeiază doar prin comportamentul și sentimentul autentic al individului față de valorile naționale. Prin valorile naționale ale unui popor se subînțelege totalitatea tuturor bunurilor cu capacități materiale, spirituale, intelectuale, morale. În cazul când aceste bunuri, în special cele materi-

ale, într-o anumită porțiune de timp nu satisfac integral sau măcar parțial necesitățile omului, atunci aceasta nu înseamnă că respectul și devotamentul față de propria societate trebuie să dispară la un moment dat. Din contra, în acest caz omul cu acțiunile sale, bazate pe conștiință, trebuie să devină acel component social care să ofere încredere, cinste, demnitate, dar nici într-un caz o decădere morală. Astfel, luând în considerație cele din urmă, însuși omul devine victima propriei societăți care cu comportamentul și acțiunile sale contribuie negativ la degradarea întregii țări, distrugând, în același timp, și acele valori (culturale, spirituale, morale) care au fost create până la el. În procesul de existență umană orice societate poate avea atât progrese în dezvoltare cât și decăderi, însă acest lucru nu justifică faptul că cetățeanul acestei societăți este în drept să-și modifice sau mai bine zis să-și degradeze morala în dependență de criza sau recesiunea economică. Factorul respectiv este foarte periculos pentru ființa umană și mediul social, punând în pericol conștiința de sine în corelație cu conștiința națională. Ulterior, toate în ansamblu contribuie și la crearea crizei sociale și politice din cadrul propriei țări, astfel formând tensiuni puternice în stagnarea de lungă durată a întregului sistem social.

Prin conștiința de sine în corelație cu conștiința națională omul poate forma acea interacțiune care ar condiționa formarea unor trăsături de caracter cu care ar stimula și ar contribui pozitiv în dezvoltarea propriei culturi. Ea presupune îmbinarea valorilor materiale și spirituale bazate pe comunicarea reciprocă dintre totalitatea fenomenelor acumulate de-a lungul timpului,

și, nu în ultimul rând, pe totalitatea cunoștințelor și deprinderilor obținute în dezvoltarea intelectuală prin intermediul unității de învățământ, întemeiate pe morală, etică, conștiință. Cu unitatea propriei culturi omul este acel care formează cultura întregii societăți, fiind și imaginea reală a conștiinței de sine în relație cu conștiința națională. Numai prin unitatea curată de conștiință națională un popor își poate menține echilibrul autentic în existența spirituală, intelectuală, materială, astfel fiind capabil să construiască o societate fundamentată pe valori naționale și beneficii comune.

Capitolul III.

PERSONALITATEA INDIVIDULUI ȘI A SISTEMULUI DE INSTRUIRE ÎN SOCIETATE

Omul, ca individualitate socială, este acea substanță în existența umană care prin cultura și educația sa favorizează la nesfârșit desfășurarea acțiunilor, ca necesitate absolută a proceselor evolutive, astfel creând condiții favorabile manifestărilor și fenomenelor concepute de ființa umană și societatea acesteia. Fenomenele, la rândul lor, fiind o categorie care se manifestă prin atitudini, comportament, tendințe către acțiuni cu valori materiale, spirituale, intelectuale, sunt nemijlocit legătura dintre domeniile de activitate umană și socială care dezvoltă societatea omului. Prin această legătură, educația este acea funcție care transmite comunicarea adecvată în formarea corectă a sistemelor și subsistemelor din societate necesare omului, și comunicarea adecvată în formarea corelației calitative de conviețuire dintre societate și individ. Prin comunicarea și corelația calitativă dintre om și societate, educația se prezintă ca un factor intermediar între aceștia cu funcția de a realiza acțiunea comună benefică și de a favoriza dezvoltarea socială.

3.1. Identitatea – acțiune de recunoaștere a individului în societate

Legătura organică dintre individ și societate ține în concordanță un ansamblu de acțiuni și activități cu caracter evolutiv la care participă nemijlocit atât individul cât și societatea. Contribuția reciprocă se bazează

pe faptul că atât individul cât și societatea, fiind într-o corelație a proceselor de mișcare continuă, tind mereu spre a obține în dinamică o dezvoltare cât mai pozitivă cu accent pe îmbogățirea performanțelor proprii. Ulterior, cu performanțele obținute din activitățile curente, individul în pas cu societatea formează interacțiunea bazată în exclusivitate pe fenomenul de recunoaștere a identității personale. Fiind un segment caracteristic ființei umane, personalitatea acesteia se manifestă prin orice acțiune realizată, fiind marcată de nivelul său de originalitate, individualitate și identitate. Cu aceste caracteristici individul își valorifică în permanență însușirile morale și intelectuale pentru a deveni și a fi în societate o personalitate cu o identitate anumită.

Ființa umană sub raportul dezvoltării depline și al recunoașterii ca individualitate autentică în procesul evolutiv al transformărilor are nevoie permanent de suportul reciproc al societății. În acest proces de reciprocitate societatea cu toate componentele sale urmează să se prezinte ca o adevărată personalitate, astfel contribuind la formarea cât mai benefică a individului, oferindu-i acestuia șanse și posibilități reale în dezvoltarea multilaterală și, concomitent, de a se regăsi cu ușurință prin noțiunile identității și personalității. În procesul respectiv individul urmează și trebuie să fie considerat ca figură importantă și centrală a societății, iar societatea, ulterior, să-i recunoască individualitatea, oferindu-i asistența necesară în a se dezvolta și evolua permanent. În același rând, societatea, activând sub bagheta nenumăratelor structuri instituționale, este obligată să mențină echilibrul necesar în crearea relațiilor reciproce

de colaborare ale acestora cu individul. Din diversitatea structurilor instituționale ale societății face parte și unitatea de învățământ (școala) cu rolul de a forma, educa și instrui omul. Școala, cu o acțiune/misiune specială în activitatea sa, deține rolul esențial care contribuie la formarea omului și a societății acestuia.

Școala, fiind o instituție publică cu proprietate de stat sau privată, își are locul său prioritar în orice societate. Instruirea și educația, fiind segmentul de bază al unității de învățământ, este acea latură și contribuție prin care se formează omul ca personalitate pentru societatea corespunzătoare. Societatea contemporană în dezvoltare, în special, nu poate exista separat fără sistemul de învățământ. În acest joc al existenței, anume sistemul de învățământ este eroul principal al schimbărilor și transformărilor evolutive, fundamentate pe identificarea personalității individului și a societății. Anume școala este acel mediu social în care se formează omul pentru o nouă societate mereu în schimbare. Activând în numele comunității, unitatea de învățământ trebuie să fie cât mai eficientă și flexibilă la transformările impuse de societatea în creștere. Evoluția individului în raport cu cerințele epocii contemporane poate fi obținută doar în cazul, când școala este privită de societate ca o valoare de preț în sistemul de valori. Prin cultura educațională individul se formează ca Om și Personalitate, și, totodată, este conștient de faptul că orice acțiune realizată de el poate fi utilă societății. Individul prin procesul educațional de asemenea conștientizează că învățarea și educația este procesul prin care se dobândește identitatea personală, iar cu respectiva identitate își poate crea o viață socială

pentru un prezent și un viitor. Respectiv, prin procesul instruirii (dacă școala este capabilă să ofere individului autonomia și încrederea deplină în sine) individul reușește să-și formeze personalitatea, indiferent de complexitatea în dinamică a realității sociale. Precum omul este componentul vieții sociale așa și personalitatea sa se formează din factorii ce se intersectează cu relațiile și dialogul social. Cu capacitatea de a se perfecționa în continuu, omul este acela care menține echilibrul social prin dialog și comunicare, și este acela care modifică la nesfârșit viața personală și socială a comunității.

În permanență preocupat de propria existență, individul prin orice acțiune caută să se identifice ca personalitate și, în același timp, se străduie să identifice și să promoveze identitatea propriei societăți. Cu această obligație destul de grea omul deseori cade în dificultate, creându-și probleme serioase de conștiință. Sentimentul de responsabilitate morală față de propria sa conduită în societate îl plasează uneori pe individ în condiții de reflectare a realității obiective. Realitatea obiectivă deseori fiind contradictorie voințelor și tendințelor sale, îl induce pe individ în situații de dezechilibre și stări de neîncredere în sine și lumea înconjurătoare. În asemenea cazuri, condiția respectivă se produce din interacțiunea fenomenelor cauzate atât în cadrul societății cât și în cadrul propriei personalități. În rezultat, acțiunea respectivă își poate modifica sau obține forma atât cu caracter pozitiv cât și negativ. În acest caz, de regulă, totul depinde de mediul social prin care individul își realizează acțiunile. Cu cât mediul social este mai oportun (sănătos) cu atât omul își menține echilibrul în scopul

stabilit. Însă când mediul social este orientat spre negativism, atunci și individul devine dezorientat în acțiuni și își pierde sau încetinează procesul determinat. Respectiv, și tendința de a-și forma identitatea personală își pierde funcția autentică. Indiferent de toate, cu unica tendință de a-și găsi locul potrivit în societate, individul se întrece mereu cu sine însuși de a se regăsi în tot ceea ce este fundamental în viața socială. Efortul depus în obținerea valorilor spirituale și materiale îl provoacă pe om mereu la mari încercări de a se forma ca personalitate, îmbunătățindu-și permanent performanțele prin procesele instructive și educative. Necesitatea de a se regăsi prin formula de personalitate cu identitatea respectivă este acțiunea prin care ființa umană își interpretează rolul său în viața socială.

La formarea personalității individului un rol aparte și deosebit de important îl are procesul de instruire și educație și de integrare socială. Procesele respective sunt necesare omului pe tot parcursul vieții. Perfecționarea continuă a individului determină imaginea și nivelul de cultură al acestuia în societate și stabilește acțiunea prin care respectivul își poate realiza scopul, identificându-se cu propria personalitate. În acest sens, procesul de integrare socială este sistemul de socializare prin care omul își satisface necesitățile cotidiene ale existenței, punând, în același timp, accentul și pe însușirea valorilor sociale și menținerea echilibrului de interacțiune cu societatea. Prin procesul de integrare socială omul în permanență își supune comportamentul regulilor existente din societate. Societatea bazată pe valori autentice orientează individul către acele acțiuni și obligații, care

să respecte și să mențină funcționalitatea pozitivă a sistemului de socializare. La rândul lui, sistemul de socializare, fiind un proces destul de productiv pentru ființa umană, este acel factor care reglează și dă posibilitatea atât individului cât și societății să-și realizeze obiectivele propuse. Prin relațiile de socializare omul vine încadrat din primii ani de viață, începând cu familia și mai apoi într-un proces mai avansat cu instituția de învățământ (inițial cu instituția preșcolară, ulterior cu școala). Aici omul-copilul se implică într-un proces de cunoaștere pe sine însuși și de cunoaștere a modalităților de a trăi în comunitate. Astfel copilul-omul începe să se recunoască ca personalitate prin propriul comportament și ca personalitate în relațiile cu semenii săi. Totodată, socializarea îl face pe om să accepte și să se readapteze la regulile sociale prin care se manifestă ca personalitate. Integrarea socială deschide individului porțile pentru a se forma ca individualitate și personalitate, astfel participând cu propriile interese în procesele de cunoaștere și recunoaștere pe sine însuși și a vieții sociale.

Procesul de cunoaștere și recunoaștere pe sine însuși și a vieții sociale variază de la o persoană la alta. În acest proces al comunicării sociale omul urmează să se dezvolte și să se manifeste în acțiuni conform propriilor mijloace de gândire. Aceasta este o formă a valorilor sociale autentice, care nu impune individul să gândească în mod mecanic, doar ca să satisfacă cerințele comune ale societății. În asemenea cazuri este necesar ca omul să se readapteze doar la condițiile mediului social respectiv. Este vorba de faptul, că existând într-un mediu social omul trebuie să-și obțină un model propriu al in-

dividualității potrivit societății în care există. Totodată, omul, cu individualitatea și personalitatea sa, urmează să conștientizeze care este nivelul de dezvoltare al propriei societăți, care sunt problemele prioritare ce încetinesc progresul și bunăstarea socială, astfel implicându-se într-o luptă continuă de modificare al acesteia. Pentru ființa umană influența mediului social este un proces extrem de important. Formarea corectă și pozitivă a omului depinde în totalitate de nivelul de cultură și de dezvoltare al propriei societăți. Anume societatea este acea parte a valorilor care formează omul și îi dă posibilitatea să se recunoască prin acțiuni ca individualitate socială, indiferent de poziția socială pe care o ocupă în societate. La acest proces de formare a omului nemijlocit participă instituția de învățământ, având la bază totalitatea valorilor spirituale și culturale. Unitatea de învățământ (grădinița, școala) este elementul de bază prin care se dezvoltă și se aprofundează acțiunea de comunicare a individului cu mediul social, formând în esență procesul de integrare socială. Iar relația cu mediul social și cu toți factorii implicați în acest proces (precum comunicarea, informația) îl completează pe om-copil ca personalitate, implicându-l tot mai mult în relațiile interumane a vieții sociale.

Sistemul sau mediul social, bazat pe acțiunea reciprocă dintre individ și societate, este terenul în care individul se poate identifica ca personalitate cu conținutul de a fi și de a se recunoaște. Conform acestora „de a fi”, „de a se recunoaște” omul prin traiectoria vieții sociale își menține echilibrul existențial, indiferent de factorii ce influențează pozitiv sau negativ asupra dezvoltării

acestuia. La rândul lui, factorii negativi sau pozitivi ce pot influența dezvoltarea personalității individului sunt în corelație directă cu identitatea contextului social. Sub influența contextului social individul luptă pentru a dobândi identitatea personală și identitatea de a fi recunoscut ca personalitate în societate. În țările unde sunt respectate drepturile omului (Marea Britanie, SUA, Danemarca, Olanda, Australia etc.) dobândirea unei dezvoltări personale și a unei identități personale este un element care poate fi realizat cu ușurință în parametri de echitate socială. Pe când în țările unde nu se respectă principiul de drept al omului (țările Orientului Mijlociu, Asia Centrală, Europa de Est, America Latină, țările continentului african, altele), atunci alinierea la obținerea unei dezvoltări personale cu identitatea respectivă devine un obstacol de neînving pentru individ, care în rezultat devine victima acestui proces. Ținând cont de legătura organică dintre individ și societate, în rezultat, conștientizăm că o relație autentică se bazează pe „principiul de drept, care este și echilibrul autentic al identității între individ și societate”. Anume prin noțiunea de drept, cu poziția sa verticală, se stabilește relația individului cu societatea, astfel promovând și dezvoltarea autentică a identității personale. Fiecare individ al societății, indiferent de voința autorităților, are dreptul la un sistem deschis al existenței bazat pe principii pozitive. Concomitent, omul în viața socială este deschis și la un sistem de obligații și responsabilități pe care trebuie să le execute prin relația de respect față de sine și propria societate. Numai așa se formează coexistența unei comunicări și dezvoltări pozitive, având la bază cultura

autentică, acordându-i individului un anumit statut social cu identitatea respectivă. Respectiv, statutul social îi dă posibilitate omului de a se recunoaște ca personalitate în societate cu rolul și dreptul la viața privată și publică. Prin dimensiunea acestor elemente cu acțiunea vieții private și publice ființa umană se definește în societate ca Om, Personalitate și Identitate.

Dreptul la identitatea personală este un proces natural, care demonstrează și caracterizează individualitatea fiecărui om în parte. Prin diversitatea acestei individualități se dezvoltă relația și comunicarea reciprocă dintre indivizi și societate, care, în rezultat, produc schimbări esențiale în procesul evolutiv al existenței umane. Conținutul schimbărilor sociale se îmbogățește și se perfecționează treptat de-a lungul timpului datorită faptului că omul este în permanentă gândire și căutare, motivat în permanență de a realiza lucruri noi cât mai avansate în raport cu cele anterioare și, în același rând, de a se evidenția cu ele ca individualitate personală. În așa mod, se dezvoltă imaginea societății și a individului cu accent pe acțiunea de recunoaștere a identității.

La formarea și recunoașterea personalității individului într-o societate trebuie să participe întreaga comunitate cu toate componentele sale. Totalitatea elementelor existente în societate, fiind parte componentă a acțiunii de formare a individului, sunt statul cu omul ce administrează societatea; subdiviziunile statului cu întreaga rețea de instituții; unitatea de învățământ – forța principală a societății; ființa umană-omul cu natura sa. Omul, existând într-un spațiu social, este acel care formulează (în cuvinte, fapte, idei, acțiuni, comportament, senti-

mente, etc.) viața cu legile sale din care este creată și, totodată, se autoreglează cu diversitatea și interacțiunea componentelor promovate de societate.

3.2. Omul, societatea, școala și sistemul de valori

Prin procesele evolutive ale dezvoltării ființa umană a realizat acele schimbări care, în rezultat, au modificat comportamentul și relațiile sociale dintre oameni, modalitatea de gândire exprimată prin nivelul de cultură și intelect, viziunea față de conceperea și remodelarea lucrurilor. Între timp, prin dezvoltarea relațiilor comunitare omul a conștientizat că societatea prin care își menține existența este totalitatea valorilor care urmează a fi respectate și reformate în dependență de propria conduită. Totodată omul a conștientizat că prin propriul comportament pot fi realizate acele acțiuni care, în rezultat, pot influența în mod evolutiv formarea valorilor în baza cărora se dezvoltă procesele condiționate de legătura organică dintre *individ și societate*. Nemijlocit, omul a conștientizat că la formarea unei societăți adevărate în mod prioritar trebuiesc valorificate și componentele proceselor de instruire și educație, care contribuie corect la formarea individului și a societății prin sistemul valorilor.

La baza oricărei societăți create se află omul cu intelectul său format în procesul schimbărilor evolutive. Iar procesul evolutiv al acestor schimbări se reproduce prin intermediul cunoașterii și al comunicării, prin conexiunea interpretată de individ prin intermediul nivelului

de evoluare a învățământului și a factorilor ce sunt în legătură directă cu mediul social. Procesele instructive și educative, fiind elementul de bază în formarea omului, totodată, formează și societatea acestuia raportată condiționat la sistemul valorilor. La rândul lui, sistemul valorilor, fiind acel sector (teren) care reglementează și pune în ordine activitatea teoretică și practică a oricărui domeniu de activitate, determină nemijlocit nivelul și valoarea sistemelor de referință. Sistemele de referință în mod normal diferă între ele ținând cont de structura lor în raport de condițiile organizării domeniului respectiv de activitate. Prin orice domeniu de activitate al sistemelor și subsistemelor sociale se face prezent omul cu nivelul său de dezvoltare umană. Nivelul de dezvoltare al omului se dobândește prin multitudinea de acțiuni, create de însuși omul, care tind mereu de a cunoaște procesele ce se intersectează cu cultura și intelectul uman. Intelectul uman este acea capacitate și acțiune care dezvoltă și produce schimbări permanente și majore în raportul dintre evoluția individului și societate. Toate acțiunile realizate prin intermediul intelectului uman pot fi atribuite la capitolul sau subiectul valorii, astfel determinând importanța și rolul fiecărui individ într-un mediu social. Toate acestea, fiind interpretate prin mijloacele de comunicare interpersonale și cele comunitare, într-un final exprimă tabloul real de dezvoltare individuală a omului și a societății acestuia. Orice persoană din cadrul unei societăți există și activează prin cursul existențial al vieții în baza unor scopuri anumite care, într-un final, tind mereu să marcheze rezultate în creșterea sau dezvoltarea spirituală,

intelectuală și materială. Prin procesele de dezvoltare și evoluție a vieții, ființa umană este acea construcție care încearcă și experimentează la nesfârșit acțiuni ce se intersectează prin totalitatea valorilor determinate de necesitățile sociale. Existența acestora stabilesc în sine realizări întemeiate pe sistemul de valori, care întruchiează creativitatea, motivația, cunoștințele și identitatea omului cu societatea corespunzătoare.

Existența omului într-o societate este dependent legată de propriile inițiative, condiționate de propriile puteri și manifestări, în așa mod identificându-se ca personalitate prin aceste procese. Prin propriile manifestări, ființa umană scoate în evidență acțiuni și sarcini care determină și promovează propriul intelect și propria cultură, nemijlocit contribuind și la promovarea propriei societăți. Omul, fiind elementul principal în existența umană și socială, este acel care dă viață tuturor acțiunilor cu efecte atât pozitive cât și negative, astfel manifestându-se ca atribut prin artă, știință, tehnică, învățământ, alte domenii de activitate, toate fiind orientate către sistemul de valori. Omul cu acțiunile sale, parte a sistemului de valori, produce efectele necesare care modifică în continuu cursul de dezvoltare culturală, materială și spirituală al unei societăți și nivelul de civilizație al oricărui popor, națiune. Nemijlocit, orice popor și orice națiune, cu valorile și cultura sa, contribuie la complexitatea calitativă de dezvoltare a propriei societăți. În viziunea filozofului, poetului și dramaturgului Lucian Blaga: „omul este sortit creației, are un destin creator permanent, simbolic, care-l detașează de natură” [25]. Conform celor spuse se poate confirma,

că omul cu adevărat este esența și structura acțiunilor care dau conținut și valoare vieții. Omul, cu gândirea și inteligența sa, este capabil să creeze și să dezvolte cu propriul intelect acele procese și fenomene, care completează în permanență totalitatea valorilor și identitatea acestora. Identitatea valorii își exprimă caracterul prin capacitatea spirituală, materială, morală și socială. Ființa umană prin existența valorilor spirituale este menită să producă modificări esențiale în evoluția culturii, învățământului, în relațiile dintre oameni și fenomenele contradictorii ale schimbărilor realizate în timp. Necesitatea de a exista prin sistemul de valori impune ființa umană pe traiectoria de a invada neîncetat prezentul cu noi idei și cunoștințe, ulterior contribuind cu toate acestea la schimbarea viitorului. Prin existența sa, omul este constrâns de a fi dependent de una sau mai multe acțiuni, care toate, la rândul lor, produc efecte semnificative într-un domeniu oarecare, fiind deschise pentru o întreagă societate. Cu acțiunea neîntreruptă de a crea cât mai benefic propria existență omul devine nemijlocit responsabil atât pentru sine cât și pentru propria societate. Astfel, omul încearcă să se definească ca valoare și identitate în tot ceea ce realizează și concepe.

Conținutul valorii este elementul prin care omul încearcă să se definească ca personalitate și acțiune în diverse situații și împrejurări. Acțiunea ființei umane prin valoare tinde mereu să realizeze un anumit scop raportat la condițiile vieții, care, totodată, să-i producă satisfacție din rezultatele obținute. Anume scopul îl face pe om de a atrage în sine anumite situații, astfel forțându-l conștient să dezvolte conexiuni, acțiuni de socializare și

integrare socială. Prin procesul și acțiunea de integrare socială ființa umană dezvoltă valoarea propriu-zisă și valoarea ca criteriu în identificarea și definirea propriilor valori. Prezența ființei umane în sistemul de valori, ca identitate și personalitate, este acea acțiune care poate produce atât efecte pozitive cât și negative în dezvoltarea unei societăți. Pe când societatea, în calitate de valoare în sistemul de valori, este acea care definește orientarea acțiunilor cu ideile și deciziile corespunzătoare determinate de individ. Totodată, ființa umană este valoarea prin care o societate își manifestă conținutul său. Omul prin acțiunile sale dezvoltă societatea și îi creează imaginea în procesele evolutive. Acțiunile omului sunt mereu puse la dispoziția societății, fiind suportul la îmbunătățirea condițiilor de viață, nivelului de trai, nivelului de cultură și educație ale acestora. Condițiile de viață necesare omului din societate de asemenea fac parte din valoarea și acțiunea prin care ființa umană este impusă să realizeze cât mai multe elemente, care toate, la rândul lor, să producă efecte pozitive în bunăstarea societății. Prin elementul bunăstării se identifică un stat, o națiune, o societate cu sistemul său de valori. Prin toate acestea este prezent omul cu societatea respectivă prin care își manifestă acțiunile corespunzătoare. Omul în pas cu societatea tinde mereu către lucruri noi, evoluție și perfecțiune. Prin intelectul uman omul a reușit să realizeze și să perfecționeze calitativ procesul de dezvoltare al unor societăți și al unor țări. Având la baza dezvoltării conceptul valorii, acțiune a unui comportament adecvat exprimat prin cultură și identitate, unele popoare au știut să se identifice cu adevărat în sistemul de valori și în

noțiunea valorii, ca expresie ce reprezintă ființa umană. Cooperarea benefică între om și societate s-a perfecționat, în timp, doar prin dezideratul de a produce cât mai multe rezultate pozitive în condițiile de viață și de trai ale acestora. Reciprocitatea socială cu un singur scop a demolat neajunsurile unor societăți și a creat perfecțiunea în limitele normalității și a posibilităților reale. La baza acestora este omul cu intelectul uman mereu în evoluție. În acest context Ludwig Von Mises, economist austriac, afirmă: „că societatea este un produs al acțiunii umane, al impulsului uman de a îndepărta, atât cât este posibil, neplăcerea” [26]. Aici este cazul de a face referință la societatea unor popoare, care prin valoarea culturii au reușit să realizeze acțiunea de succes raportată la nivelul de trai, prosperare și bunăstare al cetățeanului. Prin această prosperare evolutivă și acțiune pozitivă reprodusă întru binele omului, unele țări s-au identificat cu adevărat prin noțiunea de identitate și, în special, de identitate națională, valoare supremă în sistemul de valori. Cu identitatea respectivă își exprimă existența popoarele anglo-saxone, care, în timp, și-au evidențiat cultura și educația, dezvoltarea umană, relațiile interpersonale cu cele comunitare, libertatea și valoarea cuvântului, nivelul de civilizație în toate acțiunile create cu efecte pozitive întru binele omului și a societății.

Societatea și omul prin sistemul de valori s-au regăsit printr-o relație bine sistemată, care se remodelează reciproc prin procesele evolutive ale existenței. În cadrul acestor relații bine coordonate, societatea menține și susține în permanență individul, iar individul, la rândul lui, prin personalitatea sa, stabilește acțiunile re-

spective pentru a stimula și mai mult sistemul de valori. Comunicarea și interacțiunea dintre societate și individ reprezintă acea acțiune, care dezvoltă și pune în evidență sistemul de valori necesar atât omului cât și societății. Relația dintre om și societate funcționează pozitiv atunci, când este prezentă comunicarea adecvată, acțiune a sistemului de valori. Valoarea comunicării dintre om și societate pentru unele popoare este acțiunea de bază exprimată prin arta culturii și a identității naționale. Identitatea națională pentru un popor este acțiunea supremă în sistemul de valori, integrată prin sistemul de administrare al învățământului, culturii, ideologiei sistemului de guvernământ, istoria națională, demnitatea și personalitatea cetățeanului, spiritului și tradițiilor naționale, limba de vorbire și de comunicare. Mesajul acestor valori poate fi regăsit la popoarele din Nordul Europei precum Danemarca, Olanda, Norvegia, Finlanda, Germania, Suedia, Marea Britanie, Islanda, Irlanda, Elveția, Belgia, Luxemburg, Austria precum și în Australia, Noua Zeelandă, Japonia, SUA, Canada. Aceste țări prin cultura și identitatea națiunii, prin intelectul și comportamentul uman au construit acea acțiune, care reprezintă societatea reală a prezentului prin care se manifestă. Realitatea acțiunilor se manifestă prin modul de trai și cultură al oamenilor, care demonstrează adevăratul nivel al bunăstării și al prosperării intersectat prin: – sistemul de învățământ, care pune în centrul atenției dezvoltarea personalității omului, relatarea corectă a argumentelor și a istoriei naționale conform programelor școlare de instruire axate pe transparență; – sistemul de ocrotire a sănătății, care reprezintă grija și

atitudinea statului față de factorul uman exprimat prin nivelul de sănătate al populației și prin durata medie a vieții; – proporția identității și demnității naționale, care reflectă imaginea propriei națiuni prin raportul corelat al sistemului de valori dintre om – societate – comunitatea națională. La promovarea, dezvoltarea și menținerea identității naționale un rol extrem de important îl are politica și ideologia statului și a societății, care se intersectează pe verticală și orizontală prin intermediul sistemului de învățământ. Școala este rolul prioritar al societății care participă ca un element-cheie în dezvoltarea identității naționale. Prin sistemul de instruire și educație se dezvoltă spiritul național cu accent pe identitatea națională. Identitatea națională a unui popor este privită pe elemente, fiind integrată prin demnitate, istorie și tradiții naționale, limba de vorbire și de comunicare, unitatea și integritatea teritorială, sistemul culturii și al instruirii, sistemul de credințe, orânduire și convingeri. Toate acestea sunt acțiunea prin care un popor, o societate își actualizează rolul și importanța națională, ca produs al dezvoltării sociale pentru existența națiunii. Identitatea națională, acțiune supremă în sistemul de valori, se identifică ca un întreg al devotamentului față de societatea căruia îi aparține și pe care o reprezintă.

Omul și societatea definește sistemul și acțiunea prin tot ceea ce reprezintă existența și viața. Viața prin existență impune și provoacă ființa umană la diferite încercări, la acțiuni ce dau viață valorilor. Prin identitatea valorilor omul reușește să creeze și acțiuni prin care valoarea acestora se naște pentru a avea viață eternă în timp și care să prezinte interes pentru toate generațiile

prezentului și viitorului. Capacitatea omului de a fi în contact permanent cu acțiunea este acea forță ce contribuie neconținut la dezvoltarea societății prin valori morale, materiale, spirituale sau nemateriale. Identitatea valorilor spirituale, cu conținuturi pline de idei, gânduri, tradiții, sunt valori inegalabile care rămân vii de-a lungul timpului. Identitatea valorilor respective sunt întruchipate prin opere de artă, muzică, literatură, știință, tehnică, filozofie, iar autorii acestora este ființa umană – omul, care ulterior este denumit savant, pedagog, muzician, poet, compozitor, filozof, fizician etc., în dependență de activitatea și acțiunea pe care a realizat-o în timpul vieții într-un anumit domeniu. Valorile nemateriale, cu acțiune spirituală ale trecutului și prezentului, sunt prezente prin lucrările marilor celebriități ai timpurilor precum Immanuel Kant (filozof german, considerat unul dintre cei mai mari filozofi din istoria culturii apusene); Aristotel (unul dintre cei mai importanți filozofi ai Greciei Antice, întemeietorul științei politice ca știință aparte); Platon (filozof al Greciei Antice, care a pus bazele filozofice ale culturii occidentale și a format bazele Academiei din Atena – prima instituție de învățământ superior din lumea occidentală); Isaac Newton (cercetător englez, renumit om de știință, matematician, astronom, fizician, teolog, savantul în domeniul opticii, matematicii și în special al mecanicii); Wolfgang Amadeus Mozart (compozitor german și austriac, unul dintre cei mai talentați creatori în domeniul muzicii clasice); Ludwig van Beethoven (compozitor german, unul din cei mai mari compozitori din istoria muzicii); Niccolò Paganini (violonist, violist și compozitor itali-

an, considerat unul dintre cei mai mari violoniști din toate timpurile); Robert Schumann (compozitor și pianist german, unul dintre cei mai celebri compozitori romantici ai primei jumătăți ai sec. XIX); George Enescu (compozitor, violonist, pedagog, pianist și dirijor, considerat cel mai important muzician român); Mihai Eminescu (poet, prozator și jurnalist român, considerat de critica literară postumă cea mai importantă voce poetică din literatura română); etc. Prin dimensiunea lucrărilor și acțiunilor realizate, omul creează totodată valoarea culturală și spirituală care determină esența ființei umane în totalitatea valorilor. Totalitatea acestor valori, însușiri corespunde necesităților sociale prin care se dezvoltă individul cu intenția de a-și forma caracterul și de a se redescoperi prin sine însuși. Aceste fenomene reale ale vieții umane sunt transformări evolutive care se produc prin intermediul și cu ajutorul științei pedagogice și a sistemelor de instruire și educație din societate. Prin arta pedagogiei și a proceselor instructiv-educative existente în societate persoana își perfecționează și, totodată, își experimentează capacitățile, folosind acest instrument de acțiune condiționat și necondiționat prin valorile ce evidențiază propriile realizări. Ele, la rândul lor, formează proporția exprimată prin valoare, reprezentând meritele obținute.

Prin valorile culturale și spirituale omul devine ca un fondator al frumosului și al valorilor estetice prin care încearcă să definească cu adevărat esența și existența vieții umane, și esența ființei umane prin sistemul de valori. Pe când, prin valorile materiale ființa umană încearcă să dea sens vieții prin satisfacerea necesităților

vitale și pentru a-și crea bunăstarea și confortul de a trăi în condiții care să-i asigure o existență civilizată, plăcută și comodă. Iar prin valorile morale sunt determinate fenomenele ce vizează lumea interioară a omului, care reflectă acțiunile prin comportamentul și etica acestuia în societate. Sensul existențial al vieții este format dintr-un întreg sistem de acțiuni, create și realizate de ființa umană, care, totodată, sunt o valoare a necesităților umane de natură materială și spirituală. În viziunea filozofului român Tudor Vianu, valorile sunt definite „ca niște obiecte ale dorinței, ceea ce înseamnă că valoare în sine nu există; există dorința noastră pentru ceva pe care îl definim ca valoare”. Totodată, Tudor Vianu afirmă: „că valoarea este pentru ființa umană expresia unei anumite posibilități, a posibilității unei adaptări satisfăcătoare între lucru și conștiință. Oamenii sunt mereu alții, nevoile lor se schimbă și obiectele care să le satisfacă pot să dispară... Rămâne în aceasta ceva permanent, și anume valoarea, ca expresie ideală a unui acord între ea și lucrul care poate fi oricând realizat” [43]. Potrivit celor relatate aș confirma cu certitudine, că ființa umană este acea acțiune care vrea și râvnește mereu să existe și să se afirme ca personalitate și identitate în sistemul de valori, în același timp să-și satisfacă necesitățile reale ale vieții prin valorile umane întruchipate prin adevăr, corectitudine, transparentă, morală și prin valorile sociale exprimate prin libertate și dreptate. Omul, prin acțiunile sale, tinde mereu spre noul prin care se formează valoarea propriu-zisă pentru sine și societatea prin care își trăiește existența, ulterior utilizându-le pentru a produce satisfacția de a exista prin formula echității, bu-

năstării, dreptății și libertății. Fiecare om pe parcursul vieții sale încearcă să realizeze acțiuni și prin dorința de a satisface propriile ambiții, fiind totodată disponibil pentru a-i ajuta pe alții și pentru a satisface necesitățile personale și comunitare.

Ființa umană pentru a se putea afirma din plin ca acțiune și valoare prin existența vieții are nevoie de-a activa prin valorile sociale ce se înscriu prin conceptul libertății și al dreptății. Omul este acel care are stringenta necesitate de a se dezvolta și evolua în cadrul unei societăți libere și responsabile. Dorința omului de a trăi într-o societate liberă și democratică este un drept fundamental, care trebuie respectat și considerat ca o valoare supremă în existența ființei umane. Libertatea, dreptatea și echitatea sunt valori sociale prin care omul poate fi promovat și protejat în limita legilor stabilite din cadrul unei țări. Valorile respective pot fi obținute și experimentate de individ odată cu contactul direct al școlii, instituția capabilă de a promova aceste valori esențiale societății și ființei umane. Omul dintotdeauna a luptat pentru egalitate, echitate și dreptate socială, formând în același timp și idealul prin care își creează și acțiunea proprie. Pentru ca aceste fenomene să aibă sens în acțiune și continuitate, atunci omul cu conținutul său tinde mereu spre perfecțiune și evoluție, astfel menținând viu fenomenul valorii dependent de conștiința și gândirea umană. Prin valorile unei societăți democratice, bazate pe transparență și echitate, omul se poate manifesta și realiza cu ușurință în acțiunile prevăzute. Pe când omul prezent într-o societate bazată pe inechitate, nedreptate, injustiție este supus fărădelegilor, iar acțiunea pe

care o reprezintă este realizată cu dificultate și menită discriminării. Conform Declarației Universale pentru Drepturile Omului, adoptată la 10.12.1948 de Organizația Națiunilor Unite, ființa umană trebuie să fie liberă în fapte și acțiuni, iar, în același timp, trebuie să fie responsabilă și să poarte răspunderea deplină pentru acțiunile sale cu caracter negativ. Luând în vedere aceste argumente putem spune, că orice om este și trebuie să fie liber în gândire, mișcare și credință și are tot dreptul de a elabora propriile opinii, decizii, păreri, acțiuni. În rezultat, totalitatea acțiunilor create de ființa umană urmează a fi binevenite în ierarhia valorilor menite pentru sine și societatea pe care o reprezintă. Totul trebuie să fie sincronizat printr-o corelație și libertate absolută, doar cu excepția când acțiunea respectivă este creată în detrimentul omului și a societății.

Orice acțiune elaborată de om trebuie privită ca o valoare, ca o investiție pentru sine și societate. Totodată, această acțiune pentru a fi viabilă și utilizată întru binele omului și a comunității, ea trebuie stimulată și încurajată prin sistemul valorilor și prin sistemul acțiunii de reciprocitate dintre om și societate. Prin acțiunea societății, ca valoare, omul devine valoarea acțiunilor prin care se dezvoltă și se manifestă prin interacțiunea relațiilor dintre om și societate. Atât omul cât și societatea sunt acțiuni ale sistemului de valori, respectiv și existența acestora trebuie să-și exprime acțiunea prin respectul și grija unuia față de altul, prin suportul moral, cultural, spiritual și material, prin demnitatea și identitatea aspirațiilor cu efecte pozitive în dezvoltare și evoluție. Luând în considerație faptul că orice om pe parcursul

vieții sale este constrâns de a efectua una sau mai multe acțiuni, atunci această acțiune să fie binevenită în sistemul de valori, iar importanța factorului uman ca valoare să fie respectată de societatea prin care există și se manifestă ca acțiune. În această ordine de idei Constantin Rădulescu-Motru, filozof și psiholog român, afirmă: „că o societate își formează în contra mediului extern o armătură pe care o numim cultură, din deprinderile sale voluntare, adică din reacțiunile sale și numai indirect din orizontul său intelectual... De aceea soliditatea culturii unui popor se recunoaște cu preferință după felul de a voi și de a lucra al acestuia, și nu după bogăția ideilor produse de gânditorii săi... Cultura unei societăți se măsoară după sprijinul pe care ea îl dă omului în lupta sa cu un mediu cosmic. O societate însă, care lasă pradă mediului cosmic pe o parte din membrii săi, dovedește că ea n-are încă măcar baza pe care să se poată ridica o cultură unitară în înțelesul material al cuvântului; această societate are o cultură artificială și anume numai pentru o fracțiune a membrilor săi”[4]. Conform celor spuse putem recunoaște, că atunci când valoarea culturii unui popor este autentică, cu atât mai mult omul-cetățeanul este mai bine protejat și susținut moral, material și spiritual de societatea prin care își trăiește existența. Însă, în cazul, când valoarea culturii unui popor este pusă la îndoială, atunci existența individului într-o asemenea societate este menită umilinței, degradării și plasată prin acțiunea inferiorității de sine și față de sistemul de valori. În acest caz, prin acțiune, omul este obligat să lupte cu dificultate pentru existența și bunăstarea sa prin societatea respectivă. Comunită-

țile sau societățile respective care mărginesc și plasează acțiunea omului în afara sistemului de valori sunt caracteristice popoarelor din Estul Europei, Sud-Estul Europei, Africa, Orientul Mijlociu, America Latină. În aceste țări omul este victima sistemului de valori adevărat și este eroul trăirilor prin suferința fizică și morală. Aceste țări cu societatea prin care le reprezintă s-au evidențiat, în timp, prin valorile subumane prezente prin limitarea libertății și a dreptății, prin promovarea in Justiției și a inechității sociale, prin violența și nivelul sărăciei, prin corupție și condiții inumane ale individului.

Societatea care limitează acțiunea omului prin sistemul de valori adevărat este supusă unui proces lent de dezvoltare umană și unui proces inferior al dezvoltării spirituale și materiale. Prin comportamentul respectiv omul în pas cu societatea respectivă nu reușește să creze acțiunea civilizată a sistemului de valori. Aici este cazul de făcut referință la sistemul de învățământ sau unitatea școlară care, de multe ori, nu știe să aducă contribuția corectă la formarea omului în creștere din punct de vedere ca personalitate și la formarea societății autentice, care este imaginea reală a existenței umane într-un mediu social. Prin nivelul de cultură și educație orice națiune, orice societate își demonstrează capacitatea și nivelul de dezvoltare prin modul de gândire, trăire și evoluare pentru existența vieții. Atât omul din societatea perfectă cât și omul din societatea imperfectă tinde și luptă neconținut pentru realizarea acelor acțiuni, care să-i aducă în permanență bunăstarea și spiritualitatea de a exista prin identitatea valorilor umane întruchipate prin libertate, dreptate, adevăr, motivație, omenie. Ne-

mijlocit, interacțiunea sau corelația om-societate-școală-sistemul de valori este acel component care menține și motivează în permanență existența factorului uman și existența acestora în ansamblu. Existența fiecăruia dintre aceștia este construcția axată în totalitate pe sistemul de valori al procesului de educație și instruire și ansamblul de măsuri sociale care știu să protejeze omul.

3.3. Identitatea managerului școlar în societatea modernă

Prin calitatea managerială se subînțelege rolul managementului, activitatea căruia este măiestria conducerii care are drept scop menținerea și dezvoltarea unui sistem social exprimat prin forme de organizare instituțională de micro și macro nivel. Managementul, fiind știința care organizează și conduce existența unităților instituționale având la bază resursele umane și materiale respective, nemijlocit este procesul de producere a valorilor sociale. În acest proces social, în cadrul căruia ființa umană (fiind și resursa umană corespunzătoare) acționează în scopul muncii pentru a crea bunuri materiale, managementul totodată este atribuția care întreprinde acțiuni într-un regim organizat de lucru, coordonat de una sau mai multe persoane, formând ierarhia funcțiilor ca sistem de subordonare a elementelor funcționale. În ierarhia funcțiilor și a regimului de organizare a muncii umane vine inclusă activitatea managerului, care îndeplinește toate cerințele de administrare a instituției într-o anumită ordine evolutivă. Pe scara acestei ierarhii, funcția managerului este în corelație cu complexitatea

fenomenelor de remodelare permanentă a proceselor ce formează conținutul determinat de noțiunea generală a managementului. Respectiv, managementul (proces, funcție și rol în activitatea de organizare și conducere a unei instituții) a format funcția managerului, care valorifică la nesfârșit resursele umane, materiale și financiare în cadrul diverselor instituții și întreprinderi a unui mediu social. Mediul social, la rândul lui, fiind format dintr-o gamă vastă de instituții și întreprinderi cu diferite orientări, oferă managerului posibilitatea de a-și valorifica personalitatea și importanța sa în diverse domenii de activitate cu scopul de a obține un rezultat cât mai bun în urma acțiunilor realizate.

Managerul este personalitatea care își acumulează capacitățile de conducător în raport cu cerințele impuse de dezvoltarea intelectului uman și necesitățile evolutive ale vieții sociale. Viața socială, fiind schimbătoare în conținut sub influența proceselor educative și instructive, impune managerului, respectiv managerului școlar condiții și obligații în raport cu desfășurarea acțiunilor dependente de existența fenomenelor umane. Managerul, fiind persoana care reglează și stimulează funcționarea unui sistem, are nevoie să-și modifice neîntrerupt aptitudinile în dependență de necesitățile factorului uman (resursă umană în procesele de producție) și nivelul dezvoltării mediului social. Pe măsura acestor necesități sociale și umane, managerul este acel care trebuie să-și valorifice propriul intelect în toate aspectele teoretice și practice integrate în funcția propriului domeniu de activitate. Modelul și rolul său de conducător trebuie să activeze în baza unor principii fundamentale

pe care se întemeiază o cauză nobilă formată din norme proprii de conduită și a capacităților dezvoltate conform teoriilor științifice cu privire la această funcție. Îmbunătățirea permanentă a propriului model de conducător operează în termeni de responsabilitate față de sine și instituția pe care o administrează. Acesta este un proces prin care managerul, în timp, se formează pe sine însuși ca personalitate și, nemijlocit, prin propria persoană se formează personalitatea unității instituționale, axată pe valori, în așa mod influențând dezvoltarea umană în raport cu necesitățile socio-umane. Necesitățile socio-umane, generate de procesele cunoașterii, își actualizează prezența prin domeniul științei a cărei funcție sistematizează în mod special metodele de instruire și educație necesare omului și societății acestuia. Metodele respective de educație și instruire se realizează în cadrul unităților de învățământ, iar conducătorul acestora este managerul școlar care valorifică neîntrerupt conținutul complex al acțiunilor.

Managerul școlar, cu multiple obligațiuni și roluri, este personalitatea care reprezintă prin forme concrete realitatea unității de învățământ. Diversitatea obligațiilor unui manager școlar se manifestă prin interacțiunea serviciilor educaționale realizate prin intermediul celor mai noi tehnici de organizare și administrare instituțională. Complexitatea administrării se înscrie prin participarea directă a managerului școlar la formarea și perfecționarea benefică a proceselor educaționale; la acțiunea adecvată de comunicare cu subalternii, elevii, părinții elevilor și alți membri ai comunității; la proiectarea și gestionarea calitativă a managementului

educațional și financiar al instituției; la formarea unui mediu psiho-social sănătos în cadrul unității școlare și, nu în ultimul rând, fiind actorul care trebuie să-și îndeplinească rolul de prieten și dascăl adevărat al elevului. Prin acțiunea managerială reală unitatea de învățământ își asigură nivelul respectiv de cultură care întrunește, în același timp, totalitatea valorilor intelectuale și spirituale necesare comunicării instituționale. Comunicarea instituțională, în funcție de necesități și exigențe, formează acel sistem al valorilor educaționale prin care managerul școlar devine un stimulator de energie pozitivă, care dezvoltă și creează tabloul perfect al unui management educațional. Eventual, prin logica acțiunilor, managerul orientează elevii, cadrele didactice și alt personal educativ și tehnic către acele activități de valoare care unesc rolul distins al procesului de învățământ, făcându-l mai calitativ și competitiv. Un proces de instruire de calitate se afirmă cu certitudine doar printr-un comportament remarcabil al managerului școlar, exprimat prin calități de valoare, respectiv fiind un model propriu personalității sale care se răsfrânge pozitiv în comportamentul copiilor și subalternilor. Un manager școlar conștient de acțiunile sale își promovează cu demnitate personalitatea sa în cadrul instituției școlare, iar imaginea școlii, la rândul ei, nu face altceva decât să completeze (sau să dubleze) personalitatea managerului și rolul unității de învățământ în societate.

Managerul școlar, fiind mereu în pas cu societatea modernă, este urmat de mari responsabilități cu caracter de a reforma în continuu metodele de educație și instruire, modelând omul în dimensiunea personalității

autentice. Acest rol major în formarea omului, managerul școlar îl concepe cu ajutorul politicilor și tehnicilor educaționale (cele tradiționale fiind completate cu cele contemporane) centrate pe conținutul motivației al identității și personalității, care cuprinde totalitatea de factori ce contribuie la dezvoltarea unui comportament autentic al elevului. Managerul școlar, fiind în același timp și cadru didactic, trebuie să se prezinte ca un factor de producție al programelor școlare care să cunoască explicit și clar noțiunea reală a instruirii, fiind un model al cunoașterii atât pentru sine cât și pentru elevi și întregul colectiv didactic. Fiind persoana cu un intelect ridicat și cu cunoștințe vaste în diverse materii și domenii de activitate, managerul contribuie substanțial la formarea unei culturi instituționale și la formarea unui echilibru intelectual care motivează și dezvoltă randamentul școlar prin toate formele și acțiunile realizate. Manifestarea pozitivă a activităților școlare este rezultatul care determină capacitatea intelectuală a managerului, având ca suport sistemul de decizii care stabilește corect direcția de administrare a instituției. Cu ajutorul deciziilor adecvate managerul cu propria personalitate oferă garanții sigure în realizarea obiectivelor ce stabilesc soliditatea și evoluția școlii. Astfel prin capacitatea managerială, unitatea de învățământ devine un centru deschis pentru formarea personalității și un centru cultural competitiv atât pentru persoana managerului cât și pentru întreaga unitate de învățământ.

Relația autentică dintre managerul școlar, cadru didactic și elev sincronizează multitudinea de acțiuni cu efecte pozitive, care devine o condiție indispensabilă

pentru a influența administrarea și instruirea unei personalități adevărate. Managerul școlar, fiind persoana care condiționează realitatea mediului școlar, în același timp, este procesul social prin care se contopesc relațiile umane cu acțiunea de a produce valori, efecte, impresii. Toate, la rândul lor, exprimă și întrunesc conduita managerului școlar în raport cu elementele fundamentale ale managementului, a modalităților specifice de exprimare a funcției administrative. Pentru a exercita o influență pozitivă asupra întregului mediu social managerul școlar este obligat să corespundă unor cerințe și condiții prin facultatea logică a gândirii, calitatea însușirilor psihice-morale, nivelul corespunzător de cunoștințe, capacitatea de întreprinzător și moderator cu decizii adecvate, calitatea absolută și condiționată de a fi competent în toate acțiunile realizate. Pentru a produce un exemplu real în gestionarea procesului didactic, managerul școlar este obligat să stăpânească perfect teoria și practica proceselor fundamentale de instruire și educație, caracteristice managementului educațional. Cu calitățile intelectuale, profesionale, antreprenoriale, interumane managerul este acel care promovează calitatea proceselor educative, imaginea unității de învățământ, individualitatea elevului și a cadrului didactic. În esență, acțiunea de succes a managerului este rezultatul capacității de a conduce, orienta și motiva elevul și întregul personal didactic al școlii. Prin propriul model de comportare managerul școlar se formează și își promovează propria personalitate, și, nemijlocit, contribuie la crearea unor noi personalități necesare mediului social.

Atmosfera sănătoasă a unui mediu social, inclusiv

a unui mediu școlar poate fi creată doar pe criteriile de transparență, realizate de persoane ce administrează instituția, societatea, omul. Acești oameni de conducere, fiind numiți manageri, inclusiv manageri școlari cu capacități organizatorice, sunt responsabili de gestionarea resurselor umane, materiale și financiare din cadrul instituției. Fiind motivați de rolul acestei funcții de conducere, managerii școlari prin competențele manageriale asigură funcționarea activităților educaționale, astfel satisfăcând necesitățile sociale în procesul de dezvoltare umană. Fiind un exponent al comunității educative, managerul școlar este acel care trebuie să demonstreze și devotamentul respectiv față de funcția pe care o deține în corelație cu poziția socială. Prin poziția sa socială, managerul școlar urmează a fi persoana care să întrunească toate calitățile pozitive pentru a putea fi imitat ca un model al serviciilor sociale și, totodată, constituind un model demn de urmat pentru generațiile următoare. Poziția socială pe care o deține managerul școlar include în sine integritatea morală, demnitatea, respectarea angajamentelor față de sine și față de instituția școlară, fiind nucleul societății. Integritatea morală în sens pozitiv urmărește acțiunea favorabilă în numele binelui, formând personalitatea managerului școlar în societate. Funcția managerială activând în baza formulei de a organiza și coordona activități cu scop bine definit reprezintă strategia științei de a conduce, utilizând în acest proces toate mijloacele disponibile în vederea asigurării unui rezultat cu succes sigur. Punerea în aplicare a tuturor mijloacelor disponibile include în sine în mod prioritar stabilirea unor relații bune de colaborare

cu colectivul pedagogic și colectivul de elevi, astfel formând tehnica eficientă de comunicare între indivizi. În acest mod, se formează influența pozitivă a comunicării care dezvoltă nivelul educației în cadrul instituției și în afara ei, definit de modelul individual al managerului în raport cu individualitatea fiecărui elev și profesor. Elevul ca și profesorul și managerul, parte componentă a instituției școlare, este acel element care trebuie privit ca un obiect și partener strategic în acțiunea de conducere. Respectiv, acțiunea eficientă de conducere a unei instituții vine proiectată cu caracter complet prin dimensiunea personalității managerului școlar, axată pe calități umane și capacități intelectuale. Anume, cu calitățile umane bune și capacitățile intelectuale deosebite este determinată individualitatea managerului școlar în interacțiune cu individualitatea unității de învățământ și a societății.

A fi un manager școlar înseamnă a fi un bun om al societății, o personalitate a școlii și a întregului sistem public. Funcția managerială trebuie să fie creată pe realitatea prin care se dezvoltă unitatea de învățământ și societatea. Activând pe principii de transparență, corectitudine și criterii de concurență (sistemul economiei de piață bazat pe cerere și ofertă) vor fi realizate mereu noi obiective în modernizarea procesului de instruire și promovarea individului ca personalitate a societății. Acțiunea de creștere și promovare a individului, ca personalitate a societății, se poate forma doar pe modelul managerului, având la bază comportamentul adecvat, viziunea distinsă prin modul de gândire și modul de comunicare cu publicul (angajații, elevii). Cu alte as-

pecte și calități negative precum orgoliul, aroganța și incompetența un manager școlar nu poate activa în cadrul unei instituții de învățământ, deoarece acesta nu va mai fi niciodată în pas cu cerințele impuse de societatea contemporană. Nemijlocit, un manager școlar de calitate trebuie să fie preocupat în totalitate de problemele comunității pe care o administrează, iar interesele personale să fie inferioare față de cele publice și, cu siguranță, să fie plasate în afara funcției manageriale. Un manager școlar de calitate trebuie să fie omul a unei ținute corecte în toate acțiunile întreprinse; un bun pedagog și un conducător competent calificat; un bun prieten al elevilor prin care să dea dovadă de respect reciproc, astfel formând echilibrul etic și echitabil dintre manager-pedagog-elev și corelația obiectivă dintre cultură-valoare-educație-personalitate-identitate.

Capitolul IV.

GUVERNAREA INSTRUIRII ȘI EDUCAȚIEI DE VALOARE

Sistemul educațional este acel sector de activitate prin care se formează omul cu personalitatea și identitatea respectivă, se dezvoltă identitatea și imaginea unei societăți, se definește capitalul uman – ca funcție și investiție în dezvoltarea umană și socială. Succesele economice, culturale și sociale ale unei țări sunt determinate în mod direct de calitatea sistemului de învățământ, care educă și construiește individul și mediul social. Etapele de dezvoltare a unei societăți se produc în paralel cu schimbările și procesele de dezvoltare ale sistemului de instruire și educație. Evoluția acestora se creează și se realizează prin fenomenele dezvoltării umane și sociale, având la bază conceptele ce definesc rolul sistemului de învățământ în societate, rolul managementului educațional, rolul managementului resurselor umane și resurselor financiare, rolul teoriei manageriale contemporane, și, nu în ultimul rând, rolul omului în societate.

4.1. Rolul școlii în dezvoltarea identității și personalității

Sistemul de învățământ, care este produs și valoare a dezvoltării sociale [14], trebuie să fie promovat și susținut de către stat și întreaga societate în mod prioritar, cu toată stima și seriozitatea. Aceste cuvinte sau această frază de mai sus nu trebuie să se prezinte doar ca o ex-

clamație frumoasă, ci să fie produsă și reprodusă în practică cu adevărat, astfel participând în mod direct la dezvoltarea reală a proceselor educaționale și la formarea personalității autentice a omului. Când se vorbește despre dezvoltarea personalității, aceasta înseamnă că este vorba despre fiecare individ al societății și, în special, despre fiecare copil-elev din unitatea de învățământ care se formează în timp, traversând etapele corespunzătoare ale educației și instruirii. Elevul-copilul de astăzi este capitalul uman al țării, capitalul de producție și de bunuri materiale, capitalul uman care dezvoltă societatea de azi și de mâine. De aceea, promovarea reală a școlii în societate urmează a fi realizată de către stat în limitele cele mai echitabile și obiective, iar în procesul de instruire a copilului urmează a fi aplicate cele mai noi tehnici de educație, bazate pe formarea personalității adevărate. Modelele respective sau noile tehnici de educație pot fi preluate de la unele țări mai dezvoltate, ulterior fiind implementate în procesul de învățământ al țărilor din Estul Europei (inclusiv din Republica Moldova). Asemenea exemple reale de învățământ performant sunt țările din Nordul Europei și alte țări din lume. Un exemplu real poate fi Finlanda, care până nu demult se plasa pe primul loc în lume la cel mai eficient sistem educațional. Acuma este întrecută de patru țări asiatice și anume Coreea de Sud (loc 1), Japonia (loc 2), Singapore (loc 3) și Hong Kong (loc 4), mai departe fiind Finlanda (loc 5), urmată de Marea Britanie (loc 6) și Olanda (loc 7) [40]. Cu același succes poate fi preluat și modelul sistemului de învățământ din Marea Britanie sau Olanda. Fiind de ceva timp cu traiul în Olanda, am

ocazia să confirm cu toată certitudinea realitatea obiectivă din instituțiile de învățământ din această țară. În același rând, fiind omul care provin din Estul Europei, de multe ori realitatea din Olanda, spre exemplu, pare a fi un basm, însă văzând-o cu ochii proprii în fiecare zi conștientizezi faptul cât de dezvoltate sunt unele națiuni de au atins acest nivel de dezvoltare al perfecțiunii. Perfecțiunea de fapt este un factor relativ, însă dacă să luăm în comparație sau în corelație cu alte țări, atunci această realitate de aici este autentică. Aici copilul este considerat cu adevărat o valoare și este privit ca o investiție reală pentru țară și societate. Cu copiii se colaborează în cel mai eficient și respectuos mod, cu ei se lucrează prin orice activități, lor li se acordă timpul și atenția cuvenită, iar cadrul didactic este în mijlocul lor ca un izvor de energie pozitivă, fiindu-le în același timp părinte, prieten și profesor. Elevul este lăsat liber să-și exprime comportamentul propriu, modul de manifestare și de comunicare cu profesorul și colegii de clasă. Respectiv, pentru comoditatea elevilor, încăperile școlare sunt amenajate într-un mod foarte simplu, dar fiind organizate destul de confortabil cu utilajul necesar pentru a obține o productivitate eficientă a activităților realizate. Pe când managerul școlar, fiind persoana și modelul principal al școlii, este, în același timp, și cadru didactic și cel mai apropiat prieten al elevilor. Directorul întâlnește în fiecare zi elevii la ușa școlii, salutându-i cu zâmbet și cu cuvinte de bun sosit. Managerul sau directorul școlar se prezintă ca un adevărat factor de producție al programelor școlare care cunoaște explicit și clar noțiunea reală a instruirii și a administrării, fiind un model al cu-

noașterii atât pentru sine cât și pentru elevi și întregul colectiv didactic. Fiind persoana cu un intelect ridicat și cu cunoștințe vaste în diverse materii și domenii de activitate, managerul împreună cu cadrele didactice contribuie substanțial la formarea unei culturi instituționale și la formarea unui echilibru intelectual care motivează și dezvoltă randamentul școlar prin toate formele și acțiunile realizate. Prin afirmarea pozitivă a tuturor activităților școlare se formează rezultatul pozitiv, care determină capacitatea intelectuală a unității de învățământ și care, în același rând, dezvoltă personalitatea individului în parametri de echitate socială. Elevul ca și profesorul și managerul, parte componentă a instituției școlare, este privit ca un partener strategic în acțiunea de dezvoltare a școlii și a societății. Iar prin relația sau conexiunea reală dintre managerul școlar, cadru didactic și elev se sincronizează multitudinea de acțiuni cu efecte pozitive, care devine o condiție indispensabilă pentru a influența formarea unei personalități adevărate. ***În Olanda cât și în alte țări din Nordul Europei rolul prioritar al școlii este de a educa, cultiva și transmite elevilor esența valorilor, exprimate de personalitatea și importanța omului în societate. Sarcina de bază a unităților de învățământ este de a ajuta elevul să-și dezvolte propria personalitate și identitate în limitele autentice ale valorilor umane.*** Cu regret, acest factor nu-și găsește locul real în unitățile de învățământ din Estul Europei, inclusiv Republica Moldova. Școala de multe ori desfigurează rolul educației și nu reușește să încadreze elevul în limitele educației necesare. Spre exemplu, identitatea educației și instruirii în țările din

Estul Europei se identifică prin dezechilibre și instabilitate cu transformări frecvente a politicilor educaționale. Transformările frecvente ce au loc în reformele și politicile educaționale nu corespund cerințelor competitive contemporane. Ele încă se bazează pe o formă de educație demodată, care deformează procesul în cauză. Comunicarea inadecvată dintre profesor-elev nu corespunde și nu formează sincronizarea corectă de a obține rezultatul dorit. Cadrul didactic deseori nu oferă importanța cuvenită elevului, punând în valoare accentul pe lucruri absolut neînsemnate (precum starea materială a copilului, locul și funcția în societate ale părinților). De multe ori principiile cu accent pe diferența de vârstă, de mentalitate, de comportament, de creștere și educație în diferite etape ale timpului constrânge elevul de a fi marginalizat și supus unor reguli perimate de educație. Dezinteresul profesorului față de viața interioară și sentimentală a elevului creează un nou motiv pentru a diminua importanța și valoarea școlii. Autoritatea excesivă, agresivă și orgolioasă a profesorului nu acordă spațiul necesar elevului pentru a-și manifesta aptitudinile, capacitățile și caracterul creator în dezvoltare. Prezența acestora dezvoltă dezechilibrul de unitate dintre profesor-elev, scăzând funcția evolutivă a intelectului și personalității elevului în procesul de formare. În același timp, acest lucru supune elevul de a-și pierde încrederea în propriile puteri și personalitate, creându-i dezorientarea în viața socială. Iar gradul de cooperare și comunicarea inadecvată dintre profesor-elev poate fi și o orientare a elevului spre abandonul școlar, element ce denotă faptul că o persoană trebuie să renunțe la dreptul moral

pe care îl are în viața personală și comunitară. Laturna de a mărgini și izola elevul într-un mediu social este funcția care, în același timp, mărginește și sistemul de învățământ într-o societate, plasându-l în rolul de a fi incapabil de a se dezvoltă și a evolua în pas cu schimbările și necesitățile curente ale vieții contemporane. Acest fenomen este caracteristic pentru Republica Moldova și alte țări din Estul Europei. De exemplu, în clasamentul mondial învățământul preuniversitar din Republica Moldova se plasează pe locul 93 din 142 state participante [35], iar în topul european pe ultimele locuri. Iar prezența elevilor din Republica Moldova la testele de competență internațională PISA (anul 2012) nici nu a fost înregistrată. Elevii cu cele mai bune rezultate în cadrul testelor PISA (de exemplu, matematică) sunt acei din țările asiatice (Shanghai-China, Singapore, Hong Kong, Taipei, Coreea de Sud, Macao, Japonia), fiind urmați de elevii din țările europene (Liechtenstein, Elveția, Olanda). România se plasează pe locul 45 din 65 țări prezente[33].

Țările din Vestul Europei, America de Nord, Australia, Noua Zeelandă au conștientizat foarte bine faptul că o cultură autentică poate fi obținută numai doar prin intermediul sistemului de învățământ, centrat pe identitatea reală a societății și a ființei umane. De aceea, aceste țări au atins nivelul respectiv de dezvoltare umană și socială. Sistemul de învățământ din aceste țări este cea forță care determină importanța omului în societate, oferindu-i și satisfăcându-i cerințele și necesitățile prioritare. Iar profesorul cu unitatea de învățământ este principalul element care contribuie cu adevărat la

formarea capitalului uman și în dezvoltarea societății. Instruirea și educația centrată pe dezvoltarea gândirii logice a copilului, pe capacitatea de independență și autonomie, pe criteriul de responsabilitate personală, pe comunicarea adecvată și unitatea dintre elev-profesor-părinte, pe personalitatea cadrului didactic în relație cu personalitatea elevului – toate acestea pun bazele concepției de formare a personalității cu identitatea respectivă. În țările respective, evaluarea elevilor se produce în raport de propria evoluție și propriul scop raportat la instruire. Iar conceptul de evaluare nu mai este privit doar ca o etapă individuală ce urmează după predare, ci ca parte principală a învățării în sine. Totodată principiile tradiționale de educație treptat sunt modificate, având la bază criteriul formării unei personalități adevărate și nu crearea unei imagini false a omului și a societății. Competiția bazată pe falsitate, creată în detrimentul omului, este educația care formează doar impresia dezvoltării unui sistem sau a unei societăți, însă nu este realitatea de care are nevoie ființa umană. De la această formă de educație, având la bază falsitatea și neechitatea socială, țările dezvoltate se decid de ea categoric, pe când în Estul Europei această formă a educației este încă prezentă în unitățile de învățământ și societate. Și iarăși mă refer la Olanda (fiind cu traiul aici), de exemplu, metodele instructive sunt bazate pe responsabilitatea propriei dezvoltări, fiind în competiție doar cu sine însăși și nu cu întreaga societate, astfel fiind puse bazele formării unui mediu social sănătos, dezvoltat și întemeiat pe relații interumane de valoare. Rolul unității de învățământ este de a acorda ajutor în

dezvoltare tuturor tinerilor în creștere, însă nu numai la o anumită categorie de persoane care sunt promovate în mod prioritar după reușita școlară, merite speciale conform nivelului intelectual de dezvoltare sau a capacităților deosebite native și, nu în ultimul rând, conform situației materiale și sociale a părinților (realitatea care este în Estul Europei). Latura respectivă este destul de defavorabilă în procesul educației care poate influența negativ la formarea relațiilor interumane și formarea individuală a omului, și, totodată, poate provoca și dezechilibrele negative respective în dezvoltarea societății. Este necesar de menționat, că fenomenul fals de competiție permanentă dintre elevi și profesori, dintre individ și societate ce are loc în unitățile de învățământ și societate din Estul Europei, inclusiv Republica Moldova este un proces anormal care contribuie destul de negativ la formarea unui mediu social sănătos. Aceasta este o concurență ireală bazată pe incultură care nu dezvoltă, ci din contra distruge și face să nu mai existe nici într-un mod personalitatea autentică a omului. Toate fenomenele create în mod artificial produc ruina dezvoltării normale a individului cât și a dezvoltării proprii societății. În instituțiile de învățământ a țărilor din Nordul Europei nu este vizibilă această goană permanentă pentru merite și titluri. Rolul profesorului este de a dezvolta în elev capacitățile și calitățile cu orientări pozitive și anume identificarea propriei personalități, identificarea vocației în fiecare elev, redescoperirea abilităților necesare omului în dezvoltare și în promovarea programelor școlare. Ajutorul real acordat fiecărui copil este latura prin care profesorul își evidențiază rolul său în

procesul de instruire, care dezvoltă și asigură în mod real crearea unei societăți sigure și sănătoase. De aceea, și formarea calitativă a profesorului este condiția fundamentală pe care se bazează un sistem de instruire de calitate, care, în același timp, participă și la formarea unei societăți de calitate. Asemenea societăți de calitate sunt țările dezvoltate din Nordul Europei care colaborează între ele destul de benefic, având ca suport comunicarea respectivă bazată pe încredere și transparență totală. Totodată, atât Olanda cât și celelalte țări precum Marea Britanie, Finlanda, Suedia, Danemarca, Germania, Norvegia, Elveția prin acțiunile lor asemănătoare se susțin reciproc păstrând în continuare cultura lor națională, treptat completând-o cu factori pozitivi care dezvoltă și nu degradează.

Pentru a participa la un asemenea proces de calitate a dezvoltării este nevoie de a acționa în baza unor principii obiective și transparente a realității, în consecință producând schimbarea evolutivă benefică. Principiile de transparență, echitate și obiectivitate sunt acțiuni care dezvoltă complexitatea fenomenelor și sunt realizate în dependență de nivelul mentalității și culturii individului (colectivității). De aceea, pentru a produce o remodelare pozitivă a unui proces social sau a unui proces educațional este necesar, în primul rând, de a schimba mentalitatea omului și a societății, respectiv remodelând modul de gândire și comportament în acțiuni. Astfel, odată cu schimbarea mentalității, care este factorul principal în evoluția individului, se va produce schimbarea reală a dezvoltării proceselor sociale și schimbarea reală a proceselor educative din sistemul de

învățământ al unor țări din Estul Europei, inclusiv din Republica Moldova. Astfel, școala sau unitatea de învățământ își va schimba direcția pozitivă către acele valori care vor forma individualitatea autentică a omului, bazată pe o identitate și personalitate reală și nu artificială.

4.2. Administrarea învățământului preuniversitar de calitate

Sistemul educațional este acea sferă de activitate prin care se dezvoltă factorul uman, se formează personalitatea în sistemul de valori, se definește capitalul uman ca investiție în resursele umane necesare la integrarea socială și la încadrarea pe piața muncii în diverse ramuri ale economiei naționale. Succesele economice și sociale ale unei țări sunt determinate în mod direct de calitatea sistemului de învățământ prin care se formează capitalul uman, considerat ca cel mai eficient factor de producție al unei societăți. Capitalul uman este fundamentul societății, exprimat prin cunoștințe, competențe, capacități creative, calități morale, spirituale și intelectuale. De aceea, în formarea și dezvoltarea factorului uman și a capitalului uman urmează să investească întreaga societate și întregul sistem de învățământ cu toate componentele sale.

Obiectivul principal al oricărui sistem național de învățământ este acela de a asigura și de a implementa la baza culturii instituționale un proces calitativ de instruire, o dezvoltare personală și profesională a elevului, o evoluție cu rezultate net superioare a performanțelor copilului, un climat pozitiv și sănătos atât pentru institu-

ția propriu zisă cât și pentru întreaga societate. Succesul performanțelor atât al elevului cât și a unității de învățământ este rezultatul favorabil al politicilor educaționale implementate de către stat în acest domeniu de activitate. Iar reușita politicilor educaționale, fiind determinată de multitudinea de factori pozitivi, contribuie cu siguranță la prosperarea unui sistem. Un sistem de instruire centrat pe autonomie, concurență, cerere și ofertă, economie de piață adevărată va fi mereu viabil și va prezenta mereu rezultate îmbucurătoare și binevenite.

Sistemul de învățământ, fiind produsul și valoarea dezvoltării sociale, reflectă neconținut cerințele și posibilitățile societății și este factorul ce evidențiază nivelul de dezvoltare al unei țări în competiție cu altele. Guvernele țărilor dezvoltate consideră, că reducerea rațională a atribuțiilor statului pot favoriza acumularea și economisirea surselor financiare în cantități enorme la utilizarea banilor publici. În cazul dat, la elaborarea politicilor educaționale se ține cont atât de capacitatea politică cât și de capacitatea publică. Capacitatea politică, fiind un factor important ce definește problema propriu-zisă prin focalizarea atenției publice asupra acesteia, este acea acțiune care determină schimbările politicilor alternative. Pe când capacitatea publică definește resursele administrative (expertiza, mijloacele financiare și logistica, nivelul de decizie al personalului) cu prezența celor interesați în procesul de elaborare a politicilor corespunzătoare. Respectiv, deciziile întreprinse țin cont de faptul că există o raționalitate în activitatea sistemelor și subsistemelor sociale, bazate pe negocieri între actorii guvernamentali, publici și privați.

Nemijlocit, serviciile educaționale ale țărilor dezvoltate, considerate o prioritate națională, sunt administrate și finanțate prin procesul de descentralizare. Unitatea de învățământ cu suportul major al administrației publice locale și altor actori interesați stabilește deciziile prioritare necesare copilului-elevului, școlii, părinților, societății. Prin transferul de responsabilitate de la autoritățile publice de nivel național la cel local, reformele educaționale sunt însoțite de rezultate pozitive, care sunt mereu binevenite în activitatea cadrelor didactice, performanțele elevilor, creșterea gradului de cooperare între instituție-individ-societate. Descentralizarea sistemelor de învățământ se definește prin transferul de competențe (finanțare, organizare administrativă și didactică, managementul în general cu accent pe structura învățământului) de la nivel central spre nivel regional, local, instituția de învățământ.

Majoritatea schimbărilor ce s-au produs în sistemele de învățământ ale țărilor din Occident au fost orientate spre descentralizarea mecanismelor de administrare și finanțare, îmbunătățirea recrutării și formării personalului didactic, stabilirea celor mai transparente criterii de evaluare a performanțelor educaționale, încurajarea și dezvoltarea învățământului privat la toate treptele de instruire și, nu în ultimul rând, organizarea învățământului în totalitate. Obiectivul principal al descentralizării este unul de natură administrativă și financiară, și, în special, prin reducerea presiunilor financiare asupra autorităților centrale, incapabile câteodată de a acoperi costurile de cheltuieli corespunzătoare instituției de învățământ. Scopul fundamental al descentralizării admi-

nistrative și financiare se reduce la faptul că deciziile întreprinse să fie cât mai aproape de necesitățile și identitatea nivelului local prin care se desfășoară activitățile instructive corespunzătoare. De exemplu, descentralizarea financiară are ca scop crearea unei autonomii cu identitate reală, care să asigure resursele financiare necesare unității de învățământ într-o proporție corespunzătoare cu responsabilitățile și competențele conferite de lege administrațiilor publice. Administrația publică locală este principalul agent și suport al dezvoltării economice și sociale, soluționând totodată o gamă largă de măsuri și necesități în dezvoltarea umană prin exercitarea mai multor sarcini precum: analiza economiei locale; administrarea procesului de dezvoltare economică și socială locală; furnizarea serviciilor sociale publice locale; întreținerea sistemului de învățământ preuniversitar de toate nivelele, ca prioritate națională în politicile interne ale statului; menținerea unui climat sănătos și favorabil al mediului social respectiv, al populației și al agenților economici locali; dezvoltarea și perfecționarea continuă a managementului resurselor financiare și umane, ca parte componentă a dezvoltării. La baza managementului financiar din cadrul unităților de învățământ preuniversitare ale țărilor dezvoltate este finanțarea atât bugetară cât și nebugetară, bazată pe descentralizarea administrativă și financiară cu obiectivul cheie centrat pe dinamizarea transferului de autoritate, de responsabilitate și de resurse de la nivel central la cel local sau către unitățile școlare de învățământ. Capacitatea acestora de a lua decizii și responsabilități proprii, evidențiază cu certitudine importanța mijloacelor

finanțare alocate în dezvoltarea învățământului de calitate. Responsabilitatea de distribuire corectă a fondurilor bănești din bugetul statului, bugetul autorităților publice locale, bugetul instituției de învățământ sunt parte componentă a mecanismelor de alocare a acestor fonduri în scopuri bine determinate. Prin procesul respectiv, schemele de delegare cu privire la utilizarea fondurilor bănești sunt realizate prin formule de finanțare moderne, fiind gestionate de structuri specializate de personal. În rezultat, schemele de finanțare centrate pe elemente educaționale sunt stabilite în dependență de principiile și caracterul instructiv, originea veniturilor și costurilor de instruire, capacitatea de finanțare a sectorului public și privat. Finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar cu fundamentarea cheltuielilor acestuia este una din obiectivele prioritare ale unui stat cu sistemul bazat pe economia de piață dezvoltată și autonomia instituțională, bazată pe descentralizare. Prin calitatea metodelor și formelor de finanțare a unităților de învățământ se evidențiază faptul care este cu adevărat rolul sistemului de instruire într-o societate. Prin calitatea studiilor, fiind considerate cea mai mare investiție pentru factorul uman, statul cât și alți actori sociali interesați sunt impuși de a fi responsabili cu adevărat pentru protejarea și funcționarea cât mai calitativă a sistemului de învățământ. Iar învățământul, fiind prioritatea națională a statului, necesită de a fi finanțat cu mijloace bănești direcționate atât de la nivel central cât și de la nivel local. Sistemul de învățământ preuniversitar ale țărilor din Occident precum Finlanda, Danemarca, Olanda, Suedia, Marea Britanie, Irlanda, Germania,

Austria, Norvegia, Belgia sunt sisteme bazate în totalitate pe descentralizarea administrativă și financiară, și pe autonomia instituțională deplină. Sistemul de finanțare pentru întreținerea unităților școlare este asigurat de multitudinea actorilor interesați precum autoritățile locale, autoritățile centrale, centrele bisericești, organizațiile și întreprinderile private și de stat, unitatea de învățământ cu propriul organ de administrație, părinții elevilor. Învățământul preuniversitar ale țărilor susmenționate este descentralizat și divizat în două direcții strategice: funcțional și teritorial. Prin descentralizarea funcțională se subînțelege transferul puterii de decizie de la guvern la conducerea unității de învățământ, iar prin cel teritorial – transferul puterii de decizie de la guvern la provincii și primării. Pentru sistemul de învățământ primăria este un organ cu o responsabilitate autoritară, care are dreptul de a acționa și a lua decizii asupra tuturor problemelor existente din educație și anume prin orientarea instituțiilor școlare, educația și urmărirea aplicării legislației școlare atât din învățământul de stat cât și cel privat. La baza descentralizării funcționază principiul „cât mai puține norme standard și cât mai multă libertate la decizia școlii”. În linii generale, principiul descentralizării se axează pe deciziile prioritare stabilite de către actorii implicați direct în procesul de gestionare a școlii, care, ulterior, tot ei poartă răspunderea publică pentru performanțele procesului de învățământ. Sistemul educațional ale țărilor sus indicate este imaginea societății pe care o reprezintă. Procesul de instruire, centrat pe elev și necesitățile reale ale acestuia, este foarte eficient și foarte bine adaptat cerințelor pieței muncii

prin care și-a demonstrat în totalitate utilitatea. Pentru majoritatea unităților de învățământ modalitățile de finanțare, volumul cheltuielilor pentru educație, gestionarea resurselor alocate acestora sunt considerate priorități ale procesului de reformă. Alocarea fondurilor bănești cu destinație specială se realizează prin intermediul Departamentului pentru Educație și Învățământ a regiunii respective, cât și prin intermediul autorităților locale de ramură. Mijloacele financiare prevăzute unităților de învățământ sunt alocate conform unor metode de repartizare și utilizare a cheltuielilor, formate în dependență de volumul taxelor locale acumulate cu scop bine determinat pentru finanțarea bugetului local. Executivul local al țărilor respective asigură finanțarea unităților de învățământ conform formulei bazată pe numărul de elevi, mărimea unității de învățământ cu locurile disponibile, cerințele și necesitățile educaționale ale elevilor, precum și alți factori ce contribuie la dezvoltarea personalității elevului și dezvoltarea procesului educațional de instruire. Bugetul unității de învățământ asigură în cadrul acestuia și cheltuieli prin care nu se percep taxe pentru manuale, școlarizare, rechizite școlare, transport, asistență medicală. De pildă, în Suedia cheltuielile pentru mijloacele de transport pentru deplasarea elevilor, alimentația acestora până la vârsta de 16 ani, asigurarea cu rechizite școlare, asistența medicală – toate sunt suportate de bugetul școlii, bugetele locale și de către toți actorii interesați în acest scop. Întreținerea unităților de învățământ și finanțarea acestora se realizează de către autoritățile locale prin acordarea de granturi speciale cu destinație pentru cheltuielile de re-

tribuție ale muncii angajaților, pentru asigurarea cu materiale didactice și alte rechizite școlare necesare elevului. În același rând, și guvernul statului respectiv acordă mijloace financiare impunătoare pentru acoperirea tuturor cheltuielilor necesare unității de învățământ. În cazul când mijloacele financiare sunt insuficiente la unele articole din planurile de finanțare, atunci pentru funcționarea benefică a procesului de instruire alocațiile bănești sunt asigurate în totalitate de administrația publică locală. Un al exemplu este ca în Regatul Unit al Marii Britanii, de regulă, învățământul obligatoriu și secundar se finanțează de autoritățile locale sub formă de granturi. Administrarea instituțiilor de învățământ cu vârsta elevilor mai mare de 16 ani este de competența Ministerului pentru Industrie și Învățare Permanentă, cu finanțarea ulterioară realizată prin intermediul Camerei de Comerț și Industrie. Unitățile de învățământ preuniversitare cu statut privat sunt susținute de către stat în proporție echitabilă față de cheltuieli și, în același rând, susținute și de structurile religioase, întreprinderile și organizațiile interesate care acordă de asemenea suportul financiar corespunzător. La fel și în Olanda procesul de administrare și finanțare al învățământului preuniversitar este în totalitate descentralizat, bazat pe principiul autonomiei instituționale. Atât unitățile de învățământ publice cât și private sunt finanțate de către autoritățile locale și centrale în egală măsură. Procesul de instruire, centrat pe sistemul concurențial (nivel înalt la scară mondială), oferă elevului posibilitatea deplină în alegerea unității școlare cu programul respectiv de instruire. În acest caz, transferul frecvent al elevului de

la o școală la alta nu este urmat de probleme financiare, deoarece aceste cheltuieli sunt suportate de către ministerul de resort și al programului „School voucher programs” („programe școlare pe bonuri”). Luând în considerație libertatea de orientare, organizare, suport material și financiar din partea tuturor partenerilor sociali, sistemul olandez de instruire este considerat unul dintre cele mai bune din Europa.

În majoritatea țărilor dezvoltate administrarea și finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar este prioritate ale autorităților administrației publice locale și ale municipalităților. Procesul de finanțare este împărțit între guvernul central de stat și autoritățile publice locale. Concomitent, monitorizarea și controlul de formare și utilizare al mijloacelor financiare respective sunt efectuate de așa-numitele „Birouri Generale de Control ale Auditorilor”. Formarea mijloacelor financiare se bazează pe formula dintre numărul de elevi înscriși și costul real pentru întreținerea unui elev. În general, regiunile cu autonomie deplină sunt responsabile în totalitate pentru funcționarea și viabilitatea sistemului de învățământ preuniversitar public și privat cu alocarea mijloacelor financiare respective. Agenții economici colaborează permanent cu unitățile școlare și sunt responsabili de acest proces în egală măsură ca și administrația publică locală, municipalitatea. Mijloacele financiare de bază prevăzute în scopuri didactice sunt direcționate și alocate de către stat prin fonduri cu destinație specială. Asemenea metode sunt aplicate în Italia, Spania, Germania, Franța. Alocațiile respective sunt resurse financiare, care acoperă insuficiența

mijloacelor financiare alocate de către administrațiile regionale sau locale. Resursele financiare direcționate pentru fiecare unitate de învățământ (școală) sunt determinate prin metodologii elaborate de ministerul de resort, fiind luate în considerație – numărul angajaților și a cadrelor didactice, cheltuielile pentru materiale didactice, numărul de elevi și numărul de elevi cu nevoi speciale, cheltuieli suplimentare necesare instituției. Iar managerul instituției de învățământ stabilește propriul sistem de salarizare pentru fiecare angajat în dependență de performanțele realizate, cu indicarea acestuia în contractele individuale de muncă. În școlile private se percep taxe de școlarizare.

În majoritatea cazurilor, fondurile prevăzute pentru învățământul preuniversitar ale țărilor dezvoltate se înscriu în bugetul unității de învățământ, bugetul statului și bugetul administrației locale, iar alocarea acestora este stabilită sub formă de „mijloace financiare cu destinație specială”. La baza acestora sunt luate în considerație cheltuielile de personal (numărul posturilor stabilite cu media reală a cheltuielilor de personal), cheltuieli pentru elevi, cheltuieli operaționale, cheltuieli pentru suport didactic și rechizite, altele. Administrarea învățământului preuniversitar este de responsabilitatea statului și a autorităților locale atât în plan educativ cât și administrativ. În același rând, regiunile cu autonomie deplină dezvoltă și au responsabilitatea deplină pentru implementarea și finanțarea învățământului preuniversitar public și privat, iar întreprinderile de la nivel local cooperează în permanență cu unitățile de învățământ, oferindu-le suportul financiar necesar. Veniturile pro-

prii ale unităților de învățământ se utilizează integral în interesele școlii, angajaților, elevilor. Precum învățământul este o prioritate națională a țărilor dezvoltate la fel și metodele de administrare și finanțare a sistemului de învățământ, inclusiv retribuirea muncii angajaților acestora, sunt o valoare și sunt bine definite și aplicate în practică atât în baza unor rigori de echitate socială, cât și în parametri de management educațional și de management financiar modern-performant, adecvat economiei concurențiale. După cum politicile pentru instruire este un proces continuu și evolutiv, la fel și managementul financiar operează și se remodelează în permanență prin mecanisme corespunzătoare de finanțare, stabilite pentru diferite componente ale sistemelor de învățământ. În țările dezvoltate, reformele bazate pe descentralizarea administrativă și financiară la nivelul organelor locale și autonomia instituțională a unității de învățământ (în baza legislației regionale) este o performanță reală în dezvoltarea procesului de instruire și în dezvoltarea personalității omului. Toate acestea activează cu succes de-a lungul anilor și deceniilor. Totodată, studiile demonstrează că factorii esențiali ce contribuie la dezvoltarea sistemului de învățământ de calitate sunt investițiile impunătoare pentru pregătirea și formarea cadrelor didactice la un nivel profesional cât mai înalt, metodele de predare, cultura educației și a instruirii, și, nu în ultimul rând, respectul acordat de societate acestui domeniu de activitate și importanța omului ca personalitate într-un mediu social. Aceste particularități plasează sistemul de învățământ de calitate ale unor țări în clasamentul mondial, precum: Finlanda – loc 1 (în

cadrul Europei), Coreea de Sud – loc 2, Hong Kong – loc 3, Japonia – loc 4, Singapore – loc 5, Marea Britanie – loc 6, Olanda – loc 7, Noua Zeelandă – loc 8, Elveția – loc 9, Canada – loc 10, Irlanda – loc 11, Danemarca – loc 12, Australia – loc 13, Polonia – loc 14, Germania – loc 15, Belgia – loc 16, SUA – loc 17[39]. Spre exemplu, în Lituania reforma privind managementul financiar în învățământ se efectuează prin mecanisme de finanțare bazate pe principiul „banii îl urmează pe cel care învață” [19]. Referitor la cele menționate, ne convingem că majoritatea țărilor dezvoltate se dezic de sistemul de instruire bazat pe managementul financiar uniform, practicând metodologii cu caracter diferențiat. Toate acestea contribuie la realizarea unei filozofii noi în învățământ, punând în practică eficientizarea și bunăstarea instituției de învățământ.

Teoria capitalului uman, pentru care Gray Becker (economist american) a primit premiul Nobel în 1970, a schimbat radical viziunea asupra importanței educației în societate, ca factor stimulator în dezvoltarea economiei contemporane. Teoria acestuia transformă educația într-un model al investiției care realizează în mod sigur dezvoltarea economică și socială a unei țări și prosperarea omului din societate. Din această perspectivă, sintagma „tranziția de la școală la locul de muncă” capătă o importanță specială la care trebuie să participe toți partenerii sociali, conștienți de contribuția reală. Colaborarea nemijlocită cu actorii sociali, interesați de procesele sistemului de învățământ, formează o piață deschisă sau un spațiu real de dezvoltare pentru unitatea de învățământ.

Țările dezvoltate cu succes promovează forma de învățământ cu plată sau mai bine zis învățământul privat. De exemplu, în Marea Britanie, Irlanda, Olanda, Japonia, S.U.A., Noua-Zeelandă, Australia, Canada, Suedia prevalează învățământul cu plată, printre care instituțiile respective sunt cele mai impunătoare și de prestigiu. În aceste țări instituțiile de învățământ private au structuri speciale care se ocupă de activitatea extradidactică, financiară și de colaborare cu parteneriatul social, venitul cărora este administrat de bugetul instituției de învățământ, astfel dezvoltând baza tehnico-materială a instituției întru bunăstarea angajaților și elevilor. La dispoziția sistemului de învățământ preuniversitar privat din țările menționate se află mijloacele financiare din partea statului (în afară de cele proprii), mijloacele materiale performante, alocațiile financiare impunătoare provenite din diverse structuri (organizații și asociații obștești, organizații culturale, sindicate, părinții elevilor), bogata tradiție națională, cercetările și experiențele naționale și mondiale în domeniul educației. Toți, la rândul lor, sunt responsabili de sistemul de învățământ și de managementul educațional și financiar al acestuia, organizat pe principii moderne de eficiență și calitate.

Pentru țările mai slab dezvoltate ale Europei de Est (precum Republica Moldova), în curs de tranziție la economia de piață, la elaborarea volumului de mijloace financiare necesare instituțiilor de învățământ preuniversitare sunt luate ca referință metoda de cost/standard/elev/preșcolar. Costurile standard (medii) pe elev/preșcolar stabilite pe trepte de învățământ servesc la formarea mijloacelor financiare bugetare care reflectă

situația financiară ale unităților de învățământ. Aceste costuri indică nivelul de finanțare ale unităților de învățământ, dar nu și nivelul de acoperire a cheltuielilor reale necesare. Costul standard calculat în baza consumului normat de resurse materiale și umane și costul istoric calculat în baza executării bugetare indică gradul de finanțare insuficientă al învățământului. Totodată în țările respective, măsurile de descentralizare inițiate în sistemul de învățământ preuniversitar sunt efectuate fără evaluarea prealabilă a consecințelor. Obiectivele proiectate fără responsabilitățile corespunzătoare deseori duc la ineficiență, astfel diminuând valoarea reformelor implementate. La fel și situația economică instabilă a țărilor din Estul Europei influențează negativ procesul de descentralizare din unitățile de învățământ. Mecanismele de finanțare și volumul cheltuielilor pentru sistemul de instruire ca pondere din PIB (produsul intern brut) nu corespunde necesităților reale. De exemplu, în România cheltuielile publice pentru învățământ raportate la PIB pentru anul 2011 au fost de 4,1%, iar în Bulgaria respectiv de 3,6% [32]. Pe când cheltuielile pentru educație în Republica Moldova au atins recordul de 9,5% din PIB (fără să producă un impact economic și social semnificativ), media europeană fiind de 5,5% din PIB [36; 23]. Totodată, în aceste scopuri Danemarca alocă 7,8%, Cipru 7,2%, Suedia 6,67% [32], Germania 4,4%, Italia 4,7%, Marea Britanie și SUA câte 5,5%, Finlanda 5,9%, Polonia 5,3%, Ungaria 5,4% [23].

În epoca modernă rolul sistemului de învățământ este principiul de bază care reflectă dezvoltarea unei societăți bazată pe cunoștințe, transparență, eficiență, ca-

litate. Efectele învățământului oricărei țări este acțiunea care determină rolul acestuia la scară mondială urmate de dezvoltarea socială și umană, și succesele economiei naționale, dictate de cerințele economiei de piață adevărate. Economistul și profesorul american J.K.Galbraith în lucrarea „Societatea perfectă” spune că „educația trebuie să îndeplinească doua funcții vitale. Una este cea care le va permite oamenilor să se autoguverneze în mod inteligent, iar cea de-a doua, cea care le va da posibilitatea să atingă satisfacția de a trăi” [11]. În această ordine de idei, aș menționa că orice țară cu sistemul său de învățământ trebuie să tindă spre perfecțiune, dezvoltând și asigurând progresul social-economic al societății. Totodată, remodelarea și perfecționarea continuă a învățământului pe principii moderne necesită eforturi esențiale din partea întregii societăți și a statului, bazate pe criterii de echitate socială cu accent pe rolul și importanța școlii, elevului și al cadrului didactic în mediul social. Concomitent, acest lucru denotă faptul că prin intermediul sistemului de învățământ profesorul este acel care influențează și reglează societatea în dezvoltare. Cadrul didactic, școala, elevul este prezentul și viitorul societății și a procesului evolutiv de transformare a vieții cu conotații pozitive, cu tendințe mereu spre perfecțiune. Iar managerul unității de învățământ este coordonatorul și mânuitorul tuturor proceselor din acest domeniu, care implementează metode performante de administrare și realizează regulile de joc în pas cu schimbările și cerințele impuse de societatea contemporană. Învățământul este acea sferă de activitate, care dezvoltă și stimulează creșterea economică și socială a

oricărei țări, nemijlocit creând condițiile necesare de realizare a oricărui individ din societate. Astfel, societatea contemporană impune în mod direct și indirect condiții de a crea și adopta cele mai bune soluții întru dezvoltarea și administrarea învățământului de calitate. Pentru atingerea acestor obiective, unitatea de învățământ trebuie privită ca o instituție publică de o importanță primordială în cadrul țării. Nivelul de dezvoltare al unei țări este nemijlocit influențat de nivelul de dezvoltare al sistemului de învățământ. Țările dezvoltate ale Occidentului, care știu foarte bine cum să investească în educație, au atins acele obiective, care au demolat inechitățile sociale atât de la nivel central cât și nivel local. Iar țările din Estul Europei (inclusiv Republica Moldova) și din alte părți a lumii (țări slab dezvoltate) urmează să preia exemplul respectiv al țărilor dezvoltate prin promovarea și dezvoltarea învățământului preuniversitar de calitate, centrat pe metode performante de administrare și finanțare.

4.3. Managementul și teoria managerială în evoluția instituției de învățământ

Societatea contemporană, cu toate componentele sale, este acel element al construcției evolutive care produce și promovează procesele calitative de dezvoltare umană și socială. Procesele evolutive sunt determinate și înaintate de noile condiții și provocări ale timpului ce se produc în fenomenele organice dintre știință, cultură, învățământ și cursul vieții reale. De asemenea, dezvoltarea și modernizarea unui proces se axează în

totalitate pe disciplina științei, învățământului și a artei de a cunoaște cât mai bine tehnicile de calitate ale schimbărilor și a evoluției, care, ulterior, produc modificările corespunzătoare atât în viața omului cât și în viața întregii societăți. Transformările evolutive într-o societate, în majoritatea cazurilor, sunt create și se bazează integral pe activitatea sistemului de învățământ – parte componentă a politicilor sociale și educaționale, și parte componentă a politicilor de dezvoltare a oricărei țări. Pe când, modernizarea învățământului, în timp, devine indispensabil un proces al necesităților sociale, fiind dictate de schimbările evolutive ale individului și cerințelor umane prezente și de perspectivă.

Etapele de dezvoltare a unei societăți se produc în paralel cu schimbările și procesele de dezvoltare ale sistemului de instruire și educație. Sistemul de învățământ, fiind remodelat în permanență, este acel sector care produce efectele esențiale în formarea personalității omului și a societății. Evoluția acestora se creează și se realizează prin fenomenele dezvoltării umane și sociale, având la bază conceptele ce definesc rolul sistemului de învățământ în societate cu ansamblul elementelor de management educațional, de management al resurselor umane și resurselor financiare, și, nu în ultimul rând, a teoriei manageriale contemporane. Experiența și realizările țărilor dezvoltate cu tradiții în economia de piață au scos în evidență cu deplină încredere importanța managementului, managerului și a deciziilor, care, în rezultat, toate pun în mișcare și acțiune rezultatele pozitive în activitatea unei instituții de învățământ, fiind fundamentul de formare al capitalului uman de calitate

și capitalului financiar de proporții mari. Indiscutabil, în toate acestea, rolul central îl ocupă „decizia”, care este coloana vertebrală a activității de conducere și al sistemului managerial. Sistemul managerial, fiind eficientă și eficacitate în managementul instituției, este în același timp și accentul, și acțiunea prin care se produce efectul și rezultatul dorit al obiectivelor propuse.

Aplicând în practică cele mai noi modalități și tehnici ale managementului contemporan unele țări au atins nivelul superior de satisfacere a nevoilor materiale și de trai al populației, treptele și procesele de dezvoltare umană și socială, treptele și procesele de dezvoltare a economiei naționale, administrarea eficientă a sistemului și a unităților de învățământ, etc. Procesul unei asemenea dezvoltări este susținut și urmat și de alte țări în curs de dezvoltare la economia de piață. În linii generale, în acest fenomen al dezvoltării se includ în competiție majoritatea țărilor, punând în aplicare cele mai importante noutăți ale managementului modern care favorizează și urgentează procesul evoluției. În procesul respectiv de dezvoltare își spune cuvântul și sistemul de învățământ, care tinde să fie mereu în pas cu schimbările evolutive ale omului și provocările dictate de fenomenele economiei de piață adevărată. Cu regret, la etapa actuală, instituțiile de învățământ ale multor țări din Estul Europei, Sud Estul Europei se confruntă cu mari dificultăți pricinuite de declinul economic destul de profund și de lungă durată a perioadei de tranziție la economia de piață. Procesul transformărilor la economia de piață adevărată este destul de complicat și anevoios, care nu produce efectele necesare. Spre exem-

plu, în Republica Moldova condițiile schimbărilor sunt afectate atât de orientare obiectivă cât și subiectivă, iar promovarea reformelor structurale și a transformărilor sociale sunt grav afectate de nivelul mentalității și al factorilor de decizie încă destul de primitivi ce nu corespund nivelului modern de dezvoltare. Succesele în revendicarea economiei naționale, în ridicarea nivelului de trai al populației, în reformarea și promovarea instituției de învățământ vor fi reale și pozitive numai atunci, când cadrele de conducere (cadrele manageriale) vor conștientiza corect și vor pune în funcțiune inteligența, capacitatea și spiritul adevărat de proprietar. Astfel se vor schimba radical și cerințele față de sistemul educației și instruirii, care trebuie să devină competitiv în plan național și internațional la toate capitolele, inclusiv al managementului resurselor umane și financiare care este elementul de bază în activitatea acestuia.

Trecerea la un management și la un sistem managerial contemporan performant, ajustarea reformelor economice la economia de piață adevărată, funcționarea diverselor forme de proprietate, într-un final toate se vor axa pe necesitatea modernizării sistemului de învățământ cu intonații clare în managementul educațional, în special, cu accent tare pe managementul resurselor financiare și umane. În țările dezvoltate ale Occidentului un factor important ce conturează modernizarea și dezvoltarea învățământului este că totalitatea mijloacelor financiare și materiale sunt protejate prin funcționarea unui management financiar modern și calitativ, care modelează în permanență sistemul de instruire având la bază acțiunile manageriale bazate

pe deprinderi concrete de întreprinzător. În lucrarea „Elemente de management financiar, profitabilitate și competitivitate, profit preț și calitate, risc și certitudine” cercetătorii Gabriel Luca și Neculai Olaru constată că „Orice activitate umană pentru a fi inițiată, desfășurată, dezvoltată are nevoie de prezența dinamică a trei factori sau principale elemente-resursă – omul, timpul și banii” [10]. Acești factori-resursă sau sursă de existență pentru ființa umană stabilesc în sine obiective strategice în dependență de propriile necesități. Prin funcția *propriilor necesități* se conturează nemijlocit obiectivul de dobândire, acumulare a mijloacelor corespunzătoare necesare individului. Ținând cont de factorii-resursă nominalizați, constatăm că: – omul stabilește deciziile corespunzătoare pentru a le expune ulterior în practică cu rezultate cât mai pozitive; – noțiunea de timp se manifestă prin reducerea consumului de timp la minimum pentru realizarea obiectivelor propuse; – și banii cu menirea de a cuantifica mărimea eforturilor depuse prin calitatea rezultatelor obținute ce servesc în derularea unei activități umane. Este evident, că resursele financiare, adică banii, sunt necesități stringente provocate de ființa umană în timp, care, la rândul lor, materializându-se în dependență de posibilitățile omului atrag în sine și alte elemente-cheie precum revizie, control, conducere, administrare. Respectiv, administrarea și controlul activităților instituționale cu rezultate bune în obținerea mijloacelor financiare necesare este un proces destul de complex care ține în corelație totalitatea unităților economice din cadrul societății. Precum știința de a administra este un proces evolutiv, putându-se

identifica în cadrul general al managementului, la fel și resursele financiare operează într-un domeniu aflat în continuă mișcare, definit cu noțiunea de management financiar și cu obiectivul de a maximiza valoarea instituției economice prin prisma raportului profit-investiție sau a raportului profit-risc. Originea managementului financiar începe după anii 1920, odată cu apariția lucrării „Politica financiară a corporațiilor” de Arthur Stone Dewing, iar teoria și practica managementului financiar modern se aprofundează la începutul anilor 1940 și capătă amploare după anii 1945. Sfârșitul anilor '50 se consideră începutul ultimei perioade semnificative în aplicarea legislației financiare moderne cu elaborarea teoriilor financiare utilizate și în prezent. În plan mondial, managementul resurselor financiare înregistrează o evoluție accelerată în directă concordanță cu alte domenii ale managementului. Succesul și rezultatele acestor activități se bazează în totalitate prin funcționarea unui sistem managerial performant și competitiv.

Pentru a fi în pas cu sistemul adevărat al economiei de piață sau pentru a atinge nivelul dezvoltării țărilor occidentale, fostele state cu economie centralizată (precum cele din Estul și Sud Estul Europei, inclusiv Republica Moldova) abordează încă cu dificultate elementele de bază ale managementului în general și, în special, ale managementului financiar modern și a teoriei manageriale contemporane. De aceea, pentru conectarea reală la sistemul economic european și mondial, cu promovarea legislației la spațiul liber al economiei de piață sunt necesare eforturi considerabile în formarea optimă a resurselor financiare și umane necesare în activitatea

instituției economice. În acest context se înscriu și preocupările cadrelor de conducere din sistemul de învățământ și altor domenii de activitate din țară care, în mare parte, sunt orientate spre asigurarea necesităților instituției doar cu mijloacele financiare prevăzute din banii publici, care sunt în mărimi destul de reduse. La acest capitol ține de menționat, că managementul financiar este singurul care vizează formarea și gestionarea resurselor și fluxurilor financiare provenite din activitatea proprie (indiferent de forma de proprietate publică sau privată). Iar succesul instituției se înregistrează doar atunci, când este un control riguros de ordine internă a activității economice, bazat pe teoriile moderne ale managementului financiar. Instituțiile de învățământ (de exemplu, din Republica Moldova) atât din sistemul preuniversitar cât și universitar se confruntă cu dilema de a activa eficient doar din cauza condițiilor și mediului social în care evoluează managementul financiar ale acestora. Aici se poate spune cu certitudine, că fără un management financiar modern și fără un sistem managerial performant o instituție de învățământ nu poate activa eficient și nu va avea rezultatele dorite nici în plan instructiv, nici în plan financiar și nici în întregul proces de administrare. Dacă este cazul să ne referim la situația actuală ale instituțiilor de învățământ din țară, în special, din sistemul preuniversitar (cu accent mai tare pe mediul rural) la compartimentul managementul resurselor financiare, s-ar putea spune că condițiile ar corespunde cu perioada anilor '30-40 ale țărilor dezvoltate cu economie de piață tradițională. Însă este greu de făcut o constatare, deoarece dezvoltarea instrumentelor finan-

ciare ale țărilor din Estul Europei (în perioada de tranziție și până la) a fost și este un fenomen unic cu particularități deosebite pe care țările din vest nu le-au avut. Asigurarea instituțiilor de învățământ cu mijloace financiare în condițiile de tranziție la piața liberă a fost, este și încă mai rămâne o problemă majoră. Economia de piață liberă nu funcționează în toată amploarea ei conform criteriilor necesare, iar sistemul de autoadministrare în unitățile de învățământ nu se poate manifesta corect în lipsa unui cadru legal adecvat. De aceea, transformările proiectate nu pot fi realizabile în măsura potrivită. Succesele în activitatea instituțiilor de învățământ pot fi prezente doar prin introducerea în practică a unor politici clare cu accent sigur în managementul educațional al instituției, în managementul financiar și sistemul managerial modern. Iar în cazul în care bugetul statului nu este capabil să întrețină și să finanțeze pe deplin o instituție de învățământ cu mijloace financiare la toate compartimentele în dependență de nivelul necesităților, atunci restricționarea mijloacelor financiare proprii (extrabugetare) ale instituției este inutilă și nu servește la nimic. În acest caz, din partea statului, restricționarea banilor proveniți din activitatea proprie poate duce doar la falimentul unității școlare. Este de menționat, că mijloacele publice (bugetare) aprobate pentru instituția de învățământ, conform planurilor anuale de finanțare, permit acoperirea cheltuielilor doar la unele articole din clasificția bugetară. Pe când, necesitățile reale a unității de învățământ la cheltuieli sunt cu mult mai mari în raport cu cele aprobate și investite din bugetul statului. Este evident, că alocațiile bugetare aprobate pentru in-

stituțiile de învățământ sunt prevăzute doar în mărimi minime pentru necesități stringente. În așa fel școala nu poate determina și soluționa în termeni normali necesitățile, calitatea și politica educațională. Iar odată cu posibilitatea atragerii și acumulării mijloacelor financiare (venituri proprii, bugetare și alte surse de venituri) managerul instituției de învățământ este în drept să-și protejeze banii acumulați și să-i gestioneze în dependență de necesitățile interne ale școlii. Pentru realizarea în practică a acestor obiective instituția de învățământ are nevoie de cadrul legislativ și normativ corespunzător la capitolul „autonomia instituției de învățământ” și, nu în ultimul rând, la capitolul „autonomia managementului financiar”. Elaborarea și aprobarea unei strategii adevărate (dar nu o improvizare numai de a fi) de descentralizare administrativă și financiară ar fi un prim set de măsuri în dezvoltarea autonomiei instituționale și modernizării managementului financiar în instituțiile de învățământ. Aplicarea reală în practică a strategiei nominalizate ar duce la: îmbunătățirea și optimizarea modului de exercitare a competențelor descentralizate; armonizarea obiectivelor și direcțiilor de acțiune cu noile reglementări din domeniu; dinamizarea transferului de autoritate, de responsabilitate și de resurse de la nivel central la cel local și către unitățile de învățământ.

Realitatea economică prezentă în cadrul instituțiilor de învățământ ale țărilor din Estul Europei (în deosebi, Republica Moldova) la capitolul Gestiunea Instituțională demonstrează faptul că procesele ce țin de modificările cantitative și calitative din domeniu este una din problemele prioritare ale întregului sistem de învăță-

mânt. Lipsa interesului personal (ale cadrelor manageriale și didactice) la o muncă calitativă și creativă, lipsa echilibrului între raportul de cerere și ofertă, toate în consecință scot în evidență tabloul actual și existența reală a instituțiilor de învățământ din țară. Acumularea, administrarea și protejarea fondurilor financiare este încă o dificultate pe care trebuie să o depășească un manager, un conducător, un întreprinzător spre deosebire de acei din țările industrializate, marcate de un nivel înalt al concurenței în sistemul economiei de piață dezvoltată. Aici de asemenea accentul cade pe sistemul managerial și nivelul de pregătire al managerilor, care, în rezultat, trebuie să fie o investiție adevărată în domeniul de activitate. În acest context urmează de a reaminti, că instruirea și pregătirea cadrelor de conducere competente este o necesitate reală și obiectivă, iar la formarea acestora trebuie aplicate cele mai avansate realizări ale managementului performant la general și ale managementului financiar, în special.

Fiind un sistem destul de complex, școala sau unitatea de învățământ este considerată una dintre cele mai importante achiziții ale umanității. Activitatea instituțiilor de învățământ, activitatea managerială ale acestora atât ale țărilor în curs de dezvoltare cât și ale țărilor dezvoltate au nevoie nemijlocit de suportul permanent din partea societății și al statului; de cadre manageriale cu o experiență și un nivel de pregătire adecvat cerințelor contemporane capabile să activeze în condițiile economiei de piață; de angajați calificați și cadre didactice calificate; de condiții autentice bazate pe cadrul legislativ și normativ performant. Scopul instituției de învățământ

mânt nu este de a avea beneficii doar în acumularea de câștiguri și venituri, dar este o instituție care urmărește obiectivul de a forma omul societății cu personalitatea și identitatea respectivă, și de a dezvolta capitalul uman necesar pentru întreaga economie națională. Anume în aceste scopuri, școala are nevoie de suportul statului și a întregii societăți, și trebuie privită ca o figură centrală în sistemul de valori național. Perfecționarea continuă a sistemului de învățământ constituie o componentă majoră în strategiile și politicile de dezvoltare a unei țări la nivel micro și macro-economic. Pentru a realiza cu succes acțiunea eficientă a producției în unitatea de învățământ, cadrele manageriale (de conducere) trebuie să pună în aplicare teoria managerială contemporană, care este fundamentul pe care se poate crea mecanismul economic adecvat economiei de piață.

Gestiunea instituției de învățământ este principala sarcină și obiectivul de bază al unui manager. Managerul instituției este persoana care influențează pe verticală și orizontală conținutul procesului de instruire și educație; promovează condițiile de dezvoltare a unității școlare; formează decizia, care menține activitatea eficientă a instituției prin elementul managementului educațional și organizațional; este echilibrul și responsabilitatea în acumularea, protejarea și administrarea calitativă a mijloacelor financiare prin segmentul managementului financiar. În rezultat, instituția de învățământ, fiind parte componentă a societății și a economiei naționale, este domeniul ce dă viață și existență multiplelor acțiuni și activități sociale. Deci, putem spune că instituția de învățământ trebuie investită în primul

rând cu cadre manageriale specializate care să răspundă cerințelor înaintate de reformele moderne, înaintate de practicile internaționale ale managementului în general și, în special, ale managementului financiar și educațional. Cadrele manageriale sunt acei care trebuie să asigure eficiența economică în a forma, în a dezvolta și în a utiliza favorabil mijloacele de care dispune și are nevoie instituția de învățământ. Strategia unei instituții de învățământ poate fi asigurată și protejată doar prin – raportul corelat al nivelului de autonomie instituțională, nivelului de gestiune administrativă și financiară, nivelului de control, bazat pe sistemul managerial performant.

Capitolul V.

REALITATEA DEZVOLTĂRII UNEI ȚĂRI ÎN CONDIȚII DE INEFICIENȚĂ

Procesele de dezvoltare economică, socială, culturală și politică a unei țări sunt componentele ce sunt în strânsă corelație cu factorii ce determină nivelul de trai al populației, capacitatea clasei politice în guvernarea țării, calitatea serviciilor și protecția socială oferite cetățenilor, calitatea învățământului, nivelul dezvoltării umane, importanța capitalului uman, indicii macroeconomici, etc. Pentru a fi în pas cu realitatea contemporană, societatea unor țări în curs de dezvoltare la economia de piață adevărată urmează să efectueze reforme cruciale în toate sectoarele și domeniile de activitate ale economiei naționale, la toate compartimentele de dezvoltare a țării și, nu în ultimul rând, modificarea atitudinii față de valorile umane, care este rolul prioritar în orice societate.

Creșterea economică și socială a unei țări bazată pe eficiența politicii de administrare și guvernare este obiectul principal care servește la funcționarea mecanismelor autentice în materie de dezvoltare a reformelor structurale. Pe când evoluția unei țări bazată pe ineficiența politicii de administrare va fi mereu un factor negativ în dezvoltarea economică, culturală și socială. Acest atribut al politicii ineficiente de dezvoltare este specific țărilor în curs de dezvoltare la economia de piață și, în special, țărilor ce au la bază activitatea centrată pe incapacitatea de a promova corect valorile umane în raport cu valorile necesităților sociale și în relațiile de comunicare dintre individ și societate. Totodată, feno-

menele respective sunt realizate în termeni de inechitate socială și de devalorizare a omului în societate. În rezultat, toate acestea se răsfrâng negativ atât pe imaginea de existență a individului în societate, cât și pe imaginea de dezvoltare a țării respective în plan economic și social. Un exemplu real în evoluția unei asemenea societăți este Republica Moldova, care reprezintă un model incert al dezvoltării și al creșterii economice.

Republica Moldova influențată de mulți factori interni și externi este o țară care se confruntă cu o multitudine de probleme de proporții mari, care frânează în permanență dezvoltarea societății. Nivelul dezvoltării se prezintă prin sărăcia creată la un nivel înspăimântător și cu un interval de timp prin tranziția la economia de piață fără de sfârșit. Iar concedierile masive ale angajaților, mărirea salariilor destul de joase în raport cu prețurile destul de mari la produsele de consum, cadrul legislativ și normativ inadecvat în dezvoltarea infrastructurilor, factorul uman sau capitalul uman în afara sistemului de valori, corupția și criminalitatea în cadrul legii, etc. sunt efectele negative ale migrației în masă ale cetățenilor în afara țării. În contextul acestor nelegiuiri sociale, țara oricum încearcă să existe și să promoveze reformele economice și sociale necesare (să admitem) atât omului din societate cât și țării pentru a fi vizibilă în plan internațional. Pentru a deveni o țară competitivă și viabilă în plan național și mondial, pentru a realiza dorințele de integrare și aderare la Uniunea Europeană (UE), Republica Moldova trebuie să soluționeze în modul cel mai calitativ un întreg șir de probleme și măsuri necesare țării și societății. Elementul crucial care trebuie modi-

ficat și perfecționat în cadrul politicilor de dezvoltare a țării la nivel macrostructural și al microsistemelor din societate este componentul prezent prin termenul „de mentalitate”. Mentalitatea factorului uman este latura și subiectul de bază care se răsfrânge negativ în soluționarea tuturor problemelor și instrumentelor structurale de dezvoltare a țării. Numai prin schimbarea mentalității individului și, în special, prin remodelarea comportamentului al celor ce administrează și guvernează țara, prin aplicarea unor ideologii moderne în dezvoltare se va produce remodelarea cursului istoric al evenimentelor. Metodele de gestionare a unei țări bazate pe principii primitive, învechite și autoritare (centralizate la nivel de stat) nu vor avea succese niciodată în condițiile de transformare a societății spre o economie de piață adevărată. În cazul dat, accentul trebuie pus pe o descentralizare administrativă și financiară reală cu transferul de responsabilitate și autoritate de la nivel central la cel local, către unitățile de producție. Ulterior, prin aprecierea și protejarea la justa valoare a capitalului uman va fi pus startul de pornire în soluționarea problemelor sociale și economice existente în societate. Capitalul uman, fiind forța principală a societății, este acel component care poate da viață oricărui proces în dezvoltarea socială, economică și culturală. Nivelul de dezvoltare al unei țări scoate în evidență anume latura „cum este protejat și apreciat factorul uman de societate, definit prin capitalul uman al unei societăți”. Din păcate, societatea Republicii Moldova prin toate acțiunile realizate a demonstrat care este valoarea individului și a capitalului uman în societate. Explicațiile respective ale acestora

pot fi marcate doar prin exodul sau migrația în masă a cetățenilor spre alte țări. Se presupune, că aproape un milion de persoane sunt plecate în afara țării în căutarea unui loc de muncă și prin regăsirea altor valori umane. Pe când, conform Biroului Național de Statistică la 01.01.2012 emigrările constituiau 3920,0 mii persoane (anuarul statistic, 2011, Chișinău). Acest factor negativ de proporții mari în exodul forței de muncă este un fenomen destul de periculos pentru o țară. Consecințele migrației sunt prezente prin – deprecierea omului în societate, nivelul de dezvoltare umană și socială a țării, nivelul de trai al populației, veniturile reduse în raport cu prețurile mari la produsele de consum, sărăcia și nedreptatea socială, nivelul de sănătate, nivelul de instruire, nivelul serviciilor și protecției sociale.

Problemele țării la nivel social, economic și cultural se regăsesc prin capitolul „Dezvoltarea umană”. Indicii cu privire la „Dezvoltarea umană” caracterizează o țară prin nivelul de dezvoltare la toate treptele, în special, nivelul de cultură și inteligență al populației, calitatea învățământului și nivelul educației, sistemul de sănătate și starea sănătății omului, speranța de viață, nivelul de trai și standardul de viață al populației, impactul politicilor economice asupra calității vieții. Republica Moldova la acest capitol este plasată în lume pe locul 111 (cu indicele de 0,623) dintre cele 185 state [30]. Prin indicii de dezvoltare umană se concretizează faptul care este nivelul de dezvoltare și de trai al unei țări. Dacă să ne referim la PIB-ul (produsul intern brut) pe cap de locuitor, unul din principalele componente ale acestuia, Republica Moldova este plasată pe locul 129 dintre cele

183 țări, ajustată în funcție de paritatea puterii de cumpărare de 1,630 dolari (datele se referă la anul 2010 și sunt publicate de World Economic Outlook Database – april, 2011, International Monetary Fund, 11.04.2011). Totodată, prin PIB reușim să vedem nivelul de prosperitate materială al populației, fără a mai detalia și alți indicatori socio-economici. Prin dezvoltarea umană o țară evidențiază componentele și actorii principali care determină schimbările ce se produc în procesul evolutiv al dezvoltării individului și factorilor ce determină transformările propriu zise ale societății. Componentele țării cu particularități speciale în dezvoltare se desfășoară cu dificultate, afectând în mod direct atât omul cât și instituțiile prezente în societate. Toate acestea își spun cuvântul prin poziția țării în plan mondial și prin clasamentele la care este parte componentă. Republica Moldova nu reușește să producă o creștere economică reală și rămâne în continuare cea mai săracă țară din Europa [30], iar la capitolul „nivelul de trai” unul din ultimele locuri în lume (revista International Living, 27.01.2011). PIB-ul, veniturile și puterea de cumpărare a populației pe cap de locuitor clasifică țara în topul celor mai sărace state europene, ocupând locul 44, ultima în clasament [7]. Unul din indicatorii care indică nivelul de trai al populației este și ponderea cheltuielilor pentru produsele de consum. Aceste cheltuieli în trimestrul III al anului 2012 în medie pentru o persoană au constituit 1675,3 lei sau 42,0% din salariul mediu lunar [1]. Iar studiul realizat de experții RIA Rating spune, că ponderea cheltuielilor de alimentație din bugetul unei familii moldovenești este de 42,5%, pe când în țările din Occi-

dent în acest scop se cheltuie 8-10% [34]. În clasamentul european privind „cheltuielile pentru alimentație” țara ocupă locul 34 dintre cele 36 țări prezente în clasament. Conform raportului Dezvoltării Umane al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (ultimul raport publicat la 02.11.2011, datele bazate pe estimările pentru 2011) durata medie a vieții în Republica Moldova este de 69,3 ani.

La capitolul „topul țărilor în care poți aduce pe lume un copil în 2013” Republica Moldova nici nu a fost menționată în clasamentul celor 80 de țări (informează The Economist, The where-to-be-born index, 2013). Clasamentul respectiv a luat în calcul mai multe aspecte, printre care și nivelul de satisfacție al oamenilor cât privește nivelul de trai, veniturile populației, rata infracționalității, încrederea în instituțiile statului, sănătatea, sistemul economic, precum și caracteristicile sociale și culturale specifice fiecărei țări. Pe când, un alt Raport Mondial al Riscurilor, realizat de Institutul pentru Mediu și Securitate Umană din cadrul Universității Națiunilor Unite (14.10.2012), relatează că Moldova este pe locul 108 la capitolul „statelor cu risc”.

Prin dezvoltarea umană o țară este prezentă și prin componentul sistemului de învățământ. În plan mondial sistemul de învățământ din Republica Moldova de asemenea este considerat neeficient, care, totodată, nu poate reflecta o imagine clară în dezvoltarea unei economii competitive. Conform The Academic Ranking Web of World University (2010) sistemul de învățământ universitar din țară este prezent în topul celor 20,0 mii universități din lume: Universitatea Tehnică a Moldovei

– loc 3762, Academia de Studii Economice din Moldova – loc 5298, Universitatea de Stat din Moldova – loc 5314, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie – loc 6119, Universitatea Liberă Internațională din Moldova – loc 6203, Universitatea Agrară de Stat din Moldova – loc 6822 (informează Adevărul.md, 26 aprilie 2012). Alte aspecte ce determină calitatea învățământului din țară sunt prezente în „subcapitolul 4.1” al lucrării actuale. Pe când, cu rezultate mai favorabile, în topul „nivelul de dezvoltare a sectorului tehnologiei informației și comunicațiilor” Republica Moldova se află pe locul 62 din 155 state [29], iar în clasamentul „privind respectarea libertății presei” pe locul 55 din 179 țări (Potrivit Organizației Reporters sans Frontières (The Epoch Times, România, 31.01.2013).

Efectele „dezvoltării umane” au lăsat amprente adânci și în alte domenii de activitate în dezvoltarea țării, care, în rezultat, afectează în mod direct omul, societatea, economia. Prin indicii micro și macroeconomici ai țării pot fi determinate rezultatele activității individuale la nivelul agentului economic și performanțele activităților economice naționale în ansamblu. Indicatorii macroeconomici sunt prezenți prin – produsul intern brut, produsul național, venitul național, venitul personal. Macroeconomia este componentul prin care se văd oportunitățile și dificultățile cu care se confruntă economia țării în general. La baza acestor indicatori macroeconomici este plasat nivelul și rata creșterii producției totale, gradul de ocupare a forței de muncă, rata șomajului, rata inflației, rata dobânzii, valoarea externă a monedei naționale, balanța de piață, producția și veni-

tul. PIB-ul este principalul component macroeconomic care reprezintă valoarea de piață a bunurilor și serviciilor produse de către agenții economici într-o anumită perioadă de timp. Totodată, PIB-ul (cu 12,04 miliarde dolari, estimările din 2011) este indicatorul rezultatelor macroeconomice. Luând în considerație faptul că majoritatea unităților economice de producție și-au încetat activitatea, atunci consumul ar fi și este singurul factor al creșterii economice. Ponderea banilor trimiși în țară de emigranți raportat la PIB echivalează cu peste o treime (Datele Băncii Mondiale). Estimările pentru anul 2011 demonstrează că PIB-ul a crescut cu 7,5% (sursa: CIA World FactBook)[2], însă și acest lucru revine pe seama banilor puși în circulație de concetățenii noștri ce muncesc peste hotare. Aici aș menționa, că o creștere economică în mărime de 6-8% este considerată în plan mondial o performanță extraordinară în dezvoltarea unei țări, pe când Republica Moldova cu același procent pe care îl prezintă mereu în creștere continuă să rămână aceeași țară săracă. PIB-ul pe cap de locuitor în 2011 a fost determinat în proporție de 3,383 dolari, iar PIB-ul pe domenii de activitate s-a prezentat în mărime de 16,1% agricultură, 20,3% industrie, 63,6% servicii. Aceeași sursă „CIA World FactBook” menționează, că forța de muncă a constituit 1,244 milioane dolari (dintre care 40,6% agricultură, 16% industrie, 43,3% servicii; estimările anului 2011), veniturile publice 2,676 miliarde dolari (estimări 2011), cheltuielile publice 2,819 miliarde dolari (estimări 2011), investițiile străine directe 1,813 miliarde dolari (estimări 2008), importul 5,2 miliarde dolari (estimări 2011), exportul 2,2 miliar-

de dolari (estimări 2011), inflația 7,7% (estimări 2011), șomajul 7,8% (estimări 2011), populația sub limita sărăciei 21,9% (estimări 2010)[2]. Ponderea agriculturii, industriei, comerțului extern în raport cu PIB-ul; importurile net superioare exporturilor; investițiile străine în proporții foarte mici; și alți factori – toate, la rândul lor, confirmă încă odată faptul cât de ineficientă este dezvoltarea țării în raport cu creșterea economică și indicii macroeconomici.

Statisticile presupun, că dacă nu se vor regla procesele actuale de dezvoltare a țării, atunci peste 20-30 ani va rămâne în Republica Moldova doar circa 20% din populație. Migrația în masă își spune cuvântul. Majoritatea persoanelor apte de muncă, în special, tineretul (80%) au dorința de a emigra. Toate acestea se datorează faptului că majoritatea întreprinderilor și unităților de producție sunt falimentare și nu oferă spațiu de muncă factorului uman (în ultimii zece ani locurile de muncă s-au redus cu peste 350 mii); produsul intern brut pe cap de locuitor este foarte mic și nu corespunde cerințelor vitale ale omului; speranța de viață destul de accentuată; salariile lunare ale angajaților nu acoperă nici minimul de consum, salariul mediu nominal brut (în noiembrie 2012) constituind 3527,8 lei moldovenești (Biroul Național de Statistică, 2012, Chișinău); iar prețurile la produsele de consum sunt la niveluri fantastice în raport cu veniturile. În mediul rural majoritatea populației muncește în sectorul agricol (aproape jumătate din populația țării), pe când în țările dezvoltate în acest sector activează doar 4-7%. Totodată, productivitatea muncii în sectorul agricol este de zeci de ori mai mică

și cu recolta la hectar de câteva ori mai joasă în raport cu țările dezvoltate. În același rând, o mare parte din terenurile arabile nu sunt valorificate (circa 25-30%). De aceea, populația din mediul rural este mai săracă față de cel urban și se plasează la nivelul sărăciei absolute. În același rând, nivelul de trai al populației în condiții extrem de vulnerabile își pune accentul și pe nivelul mortalității și cel al natalității (11% mortalitate, 11% natalitate, Biroul Național de Statistică, 01.01.2012). Conform „List by the „CIA World FactBook” (estimări 2012) în topul „ratelor fertilității mondiale” Republica Moldova este plasată pe locul 182 (coef. 1,55) din 224 țări [24]. Consider, că condițiile de viață și de trai ale țării sunt și rezultatul acestui clasament la capitolul „fertilitate” sau mai bine zis „natalitate”. Un alt raport al Agenției Americane pentru Securitate (CIA) menționează, că Moldovei la o mie de locuitori îi revine 12,64 decese, cu locul 43 în clasamentul mondial al mortalității pentru anul 2006 [28]. La mortalitatea infantilă țara are o medie de 11,27 morți la o mie de bebeluși, cea mai ridicată rată în Europa. În Uniunea Europeană media mortalității infantile este de 4,59 la o mie de născuți [37].

Un alt fenomen dezastruos ce afectează în mod direct o țară în dezvoltare la toate domeniile și treptele de activitate este nivelul corupției fără de proporții. Fenomenul corupției declanșat în toate instituțiile de stat și ai funcționarilor publici este problema de bază existentă în cadrul țării, care este un fenomen mereu în creștere și nu un fenomen în descreștere. Factorul respectiv este latura care demonstrează nivelul de cultură al omului din societatea respectivă. Necesitatea individului de a

obține venituri financiare cât mai mari pe căi netransparente reprezintă și este rezultatul unei infracțiuni, nominalizată cu termenul de „corupție”. Republica Moldova fiind prezentă în acest scenariu în plan mondial își are locul 105 în topul „celor mai corupte țări din lume” (din 180 țări) și locul 5 în topul „celor mai corupte țări din Europa” [41].

Pe lângă problemele nominalizate un factor ce merge în pas cu criza economică și socială, și care, totodată, pune în dificultate viitorul cetățeanului și al întregului popor sunt datoriile externe ale țării. Majoritatea banilor intrați în cadrul țării în calitate de împrumuturi sunt mijloace financiare care ulterior urmează a fi rambursate cu o dobândă anumită în dependență de condițiile stipulate în contractele respective. Însă, având în vedere faptul că la momentul actual țara are nevoie de aceste împrumuturi bănești, atunci ele sunt binevenite. Dar, odată intrați pe teritoriul țării, acești bani urmează a fi utilizați în scopuri bine determinate și cu efecte pozitive în dezvoltarea infrastructurilor naționale. Nu am dori să credem, că o bună parte din acești bani își fac prezența în buzunarele unor guvernanți sau demnitari de stat ce conduc țara. În acest caz situația economică și socială a țării se agravează și mai mult, iar povara datoriilor rămâne în orice caz pe umerii poporului sau a copiilor, nepoților și strănepoților acestora. În primele trei luni ale anului 2012 datoria externă a țării a ajuns la 5,65 miliarde dolari americani (Raportul Băncii Naționale a Moldovei), constituind în jur de 80% din PIB (totodată relatează Iurie Gotișan, analist economic, Republica Moldova. Disponibil: Radio Europa Liberă, 11.02.2013,

ora locală 18:37). Potrivit „Raportului privind situația în domeniul datoriei publice, garanțiilor de stat și recreditării de stat pe nouă luni ale anului 2012, Chișinău, 2012, p. 19” se menționează, că datoria de stat la 30.09.2012 este formată din 70,5% datorie de stat externă și 29,5% datorie de stat internă. Datoria de stat pe termen scurt se situează la nivelul de 31,2%, ceea ce înseamnă că circa o treime din portofoliul datoriei de stat urmează să ajungă la scadență în decurs de un an. Datoria pe termen lung constituie circa jumătate din portofoliul datoriei de stat, restul fiind datoria pe termen mediu. Ponderea datoriei de stat în dolari SUA și Euro formează circa 57% din portofoliul total al datoriei de stat. Cât privește structura pe tipuri de rată a dobânzii, datoria cu rata dobânzii flotantă constituie 22,6% din portofoliul datoriei de stat. Instrumentele de datorie cu rata fixă a dobânzii sunt împrumuturi de stat externe contractate de la organizațiile financiare internaționale (BEI, BDCE, FIDA, AID, FMI), precum și de la creditori bilaterali precum Guvernul SUA, Banca Germană KfW, Fondul Kuweitean, Turk Eximbank. Potrivit unui clasament „al datoriei publice a țărilor lumii” Republica Moldova la finele anului 2010 se plasa pe locul 88 din 96 țări după mărimea angajamentelor publice externe pe cap de locuitor, unde unui locuitor din țară î-i reveneau o datorie publică de 23 ori mai mică decât media mondială (Centrul „RIA-Analitika”).

Realitatea cursului evolutiv al transformărilor pune un accent deosebit și în procesele de organizare și dezvoltare a reformelor axate pe mediul de afaceri bazat pe sectorul privat, parte componentă a unei economii

de piață. Prin susținerea mediului de afaceri, prin consolidarea nivelului de protecție al investitorilor și întreprinzătorilor, prin cultivarea spiritului de proprietar pentru cadrele manageriale, prin relansarea economică și ridicarea nivelului de trai al populației se vor înregistra nemijlocit și rezultatele dorite de care are nevoie țara. Iar în cazul, când reformele economice vor fi ajustate la economia de piață adevărată, la promovarea unui management și unui sistem managerial contemporan performant, la apariția și funcționarea cât mai multor forme de proprietate – inevitabil că se va contura și dezvolta pozitiv imaginea țării atât în plan național cât și internațional. Astfel, prin asemenea forme de organizare și gestiune a societății și a unităților de producție, factorul uman-omul treptat își va schimba deprinderile și comportamentul, și nu va mai trăi doar cu gândul și speranța la banii oferți din buzunarul statului. Omul în dependență de obiectivele strategice ale propriilor necesități va însuși obiectivul de dobândire și acumulare a mijloacelor proprii. Totodată, statul, prin formele sale de guvernare, urmează să susțină și să promoveze omul (factorul uman) în realizarea obiectivelor propuse și în derularea activităților inițiate. În acest context este de remarcat, că Republica Moldova la capitolul ”mediul de afaceri” se plasează pe locul 83 din 185 state în clasamentul mondial (Raport anual „Doing Business 2013”, realizat de Banca Mondială. Notează Unimedia, 23.10.2012). În același timp, și la capitolul „libertatea economică” țara se situează pe locul 115 din 177 țări în topul mondial, iar în cel european pe locul 39 din 43 state[42].

În procesul schimbărilor, totodată, urmează de a crea condiții reale pentru a elimina raportul necorelat dintre potențialul economic și financiar plasat în capitala țării (în mun. Chișinău) și restul localităților din cadrul țării. Concentrarea și prezența acestora (potențialul economic și financiar existent) în mun. Chișinău plasează toată economia țării în dependență directă de capitală. Aceasta se reflectă prin PIB-ul de 50%, producția industrială de 60%, volumul finanțelor de 85%, investițiile străine de 90%, impozitele colectate de 60%. Disproporția respectivă contribuie și mai mult la creșterea sărăciei populației din mediul rural, care constituie 58,7% din toată populația țării [31]. Veniturile populației urbane sunt în medie cu 423,2 lei sau de 1,3 ori mai mari față de veniturile populației din mediul rural (Biroul Național de Statistică, Chișinău, anuar 2011).

Reformele efectuate în sectorul „plata impozitelor” se răsfrâng negativ în mediul de afaceri din țară. Reintroducerea impozitului pe venitul corporativ a majorat taxele pentru companii, pe când procesul de impozitare prin încurajarea plăților și completarea declarațiilor în format electronic s-a micșorat. Totodată, o reformă destul de ineficientă care a provocat daune economiei naționale este „lichidarea instanțelor judecătorești economice”.

Pentru a evidenția ineficiența reformelor ce se desfășoară în societate, ar urma de menționat și faptul că populația țării în viața de toate zilele este nevoită să depășească cu greu o multitudine de probleme birocratice ce țin de cadrul legislativ și normativ imperfect. Necesitățile cotidiene ale individului sunt în strânsă corela-

ție cu procesele dictate de reformele și legile existente ale statului. De exemplu, la capitolul „eliberarea unui permis de construcție” țara este plasată pe locul 164 în lume. Pentru a obține acest permis de construcție omul este nevoit să parcurgă 26 de proceduri legale într-o perioadă de 291 zile. Iar pentru „conectarea la electricitate” Republica Moldova este situată pe locul 161 în clasamentul mondial. Conectarea la curentul electric are loc într-o perioadă de 140 zile, iar prețul acestui serviciu se ridică la o cifră enormă egală cu 578% din venitul pe cap de locuitor (Raport anual „Doing Business 2013”, realizat de Banca Mondială. Notează Unimedia, 23.10.2012).

Pentru a fi în pas cu sistemul economic de piață modern și în pas cu țările dezvoltate ale Occidentului Republica Moldova trebuie să se afirme în mod cât mai eficient prin elementele de bază ale managementului la general, și, în special, ale managementului resurselor umane și financiare, și managementului educațional. Ulterior, pentru a realiza conexiunea autentică cu sistemul economic european și mondial de calitate Republica Moldova are nevoie de reforme strategice a cadrului legislativ și normativ, care să răspundă cerințelor impuse de piața liberă a economiei de piață și de cerințele vitale ale factorului uman din societate. Numai prin ajustarea la legislația unei economii de piață reală; prin formarea și protejarea optimă a resurselor financiare și umane; prin punerea în aplicare a unui sistem real de autogestiune în unitățile de producție, instituțiile și organizațiile din toate ramurile economiei naționale; prin punerea în valoare a personalității individului și a

societății, astfel se vor înregistra și succesele pozitive în rezultatul eforturilor depuse în aceste scopuri. Urmând obiectivul principal al reformelor și al transformărilor înaintate de practica țărilor dezvoltate, statul moldovenesc trebuie să realizeze cu succes și eficient legislația pieței libere prin care să mențină echilibrul raportului dintre „dezvoltarea umană” la toate capitolele necesare omului și tuturor domeniilor de activitate socială, economică și culturală. Iar domeniul învățământului, parte prioritară a culturii naționale și a dezvoltării sociale, să reflecte acea imagine în societate care să motiveze și să promoveze valorile întregii țări, având la bază personalitatea autentică a cetățeanului. Astfel, gradul de dezvoltare și civilizație al unui popor își va manifesta nemijlocit comportamentul adecvat prin calitatea funcționării sistemului de învățământ național și a serviciilor sociale naționale, raportate la conținutul uman al valorilor.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Pentru a contribui substanțial la formarea unei societăți și unei personalități autentice, educația urmează să contribuie în modul cel mai creator și efectiv prin toți factorii și toate elementele din care se compune sistemul educațional. Respectiv, la constituirea unui sistem educațional autentic este necesară comunicarea corelată cu:

- politica educațională;
- conceptul acesteia care reflectă just și corect realitatea;
- factorii de mediu în cadrul cărora individul își reflectă acțiunea prin modul de gândire și conștiință;
- politica statului intersectată prin arta și știința pedagogiei;
- prezența reală a cadrelor manageriale și didactice în viața omului-elevului și în conținutul științei pedagogice, care sunt nucleul dezvoltării sociale și contribuția necesară de a forma individul în formele și limitele corecte de conduită;
- omul-copilul-elevul și părinții acestora, care sunt parte componentă în existența tuturor proceselor realizate;
- unitatea de învățământ care este învățătură, cultură, intelect, evoluție.

Prin corelația respectivă educația își poate găsi locul corespunzător într-un mediu social, manifestându-se ca valoare prin toate formele de existență.

Sistemul de învățământ, curent și mișcare în rolul de a educa și instrui omul, trebuie să fie cu adevărat centrul

cultural și intelectual al oricărei societăți și al oricărui stat. Ținând cont de această importantă valoare a sistemului de învățământ, orice stat cu societatea respectivă urmează să respecte și să promoveze cu demnitate acțiunea de valorificare a procesului de instruire, care este imaginea reprezentativă a identității naționale și de identitate a personalității individului. Astfel, sistemul de învățământ, fiind investiția, valoarea și identitatea societății, urmează a fi protejat, promovat și susținut cu drepturi prioritare în cadrul țării. Dezvoltarea unui sistem bazat pe educație și instruire are nevoie de susținerea și ajutorul neconținut din partea statului, organ care își exercită controlul și autoritatea asupra societății și individului din cadrul acesteia. Aici este cazul de menționat, că instituția de învățământ, în primul rând, trebuie investită în mod particular cu cadre manageriale specializate care să răspundă cerințelor înaintate de practicile și reformele moderne ale managementului în general, și, în special, ale managementului educațional. În același rând, asigurarea scolii cu cadre didactice bine formate și instruite trebuie să fie o condiție obligatorie în funcționarea acestui sistem, cu rolul de a influența pozitiv procesul dezvoltării omului și procesul dezvoltării sociale. Iar omul-copilul-elevul, fiind elementul identitar al societății, să reflecte și să prezinte imaginea reală a personalității sale cu identitatea respectivă. Și, nu în ultimul rând, asigurarea unității de învățământ cu mijloace financiare corespunzătoare care să reflecte dezvoltarea clară a sistemului, fiind competitiv atât în plan național cât și internațional.

Pentru a face o schimbare radicală pozitivă în proce-

sul de educație și instruire a unei țări din Estul Europei (spre exemplu, din Republica Moldova) este necesar de a lua ca referință modelul unui proces de învățământ preuniversitar performant al unei țări dezvoltate din Occident (exemplu – Finlanda, Marea Britanie, Olanda, Elveția, Canada, Irlanda, Danemarca, Germania) cu sistemul bazat în totalitate pe descentralizarea administrativă-financiară și pe autonomia instituțională deplină, având la bază criteriul de formare a personalității omului-elevului și de dezvoltare a capitalului uman. Concomitent, este necesar de a lua în considerație metodele de administrare și finanțare a unității de învățământ, modalitățile de retribuire a muncii cadrului didactic, definite și aplicate în practică în baza unor rigori de echitate socială cât și în parametri de management financiar modern performant adecvat economiei concurențiale. Cu același interes, de a copia practicile de susținere a școlii occidentale, întreținută și finanțată cu mijloace bănești direcționate atât de la nivel central cât și de la nivel local – învățământul fiind prioritatea națională a statului. Și, nu în ultimul rând, reproducerea sau plagierea procedeelor orientate în:

- pregătirea cadrelor didactice la un nivel profesional cât mai înalt cu investițiile corespunzătoare;
- a metodelor de predare raportate la cultura educației;
- gradul de respect acordat de societate acestui domeniu.

Toți aceștia sunt factorii esențiali ce vor contribui cu siguranță la dezvoltarea sistemului de învățământ de calitate. Nemijlocit, modelul respectiv de instruire ajustat

la condițiile și posibilitățile sistemului de învățământ național din Republica Moldova ar putea fi ca un suport-stimulent în politicile educaționale, înclinând cu succes propriul domeniu de activitate. Aplicarea noilor realizări cu noi conținuturi ar putea favoriza procesul schimbărilor din învățământul național, dându-i rezultate clare în procesul de dezvoltare. Iar ipotezele concentrate deseori pe faptul că schimbările sau reformele frecvente produse în sistemul de învățământ național sunt piedicile ce dărâmă sistemul respectiv, ar putea fi eliminate definitiv din procesul argumentelor. La acest capitol aș spune că, imaginea școlii este mai mult afectată de politicile educaționale cu caracter instabil și necorespunzător, care sunt inadecvate la schimbări. În același rând, și politica statului față de acest domeniu trebuie modificată radical atât pentru imaginea școlii și a societății din cadrul țării, cât și din afara ei.

Sistemul de învățământ cu domeniul său de activitate este acela care trebuie să stimuleze și să influențeze creșterea economică și socială a unei țări, creând în același timp condițiile necesare de realizare a individului în societate. În așa mod, societatea modernă impune rigori și condiții adecvate în implementarea celor mai bune soluții de dezvoltare și administrare a învățământului de calitate. Însă pentru obținerea obiectivelor respective, unitatea de învățământ are nevoie de sprijinul adecvat al societății și, nemijlocit, de a fi privită ca o instituție publică de o importanță primordială în cadrul țării. Nivelul de dezvoltare al unei țări este nemijlocit influențat de nivelul de dezvoltare al sistemului de învățământ. Țările dezvoltate ale Occidentului au atins rezultatele și

obiectivele dorite în acest scop datorită faptului că știu cum să investească în sistemul de învățământ, făcându-l competitiv în plan național și mondial. Iar principiul de bază al instruirii este orientat către stabilirea deciziilor prioritare necesare copilului, școlii, societății, astfel formând personalitatea și identitatea autentică a omului și a capitalului uman. Iar unitatea de învățământ, fiind investiția de bază a omului și a societății, produce efectele corespunzătoare în promovarea valorilor corelate cu identitatea națională a oricărui stat. Pe când statul, la rândul lui, fiind mereu prezent în viața școlii și a individului, își exprimă în așa mod atitudinea umană cu propria identitate și personalitate (în calitate de organ administrativ al unei societăți), promovând cu demnitate acțiunile sistemului de învățământ care sunt elementul autentic al bunăstării și al prosperării. Astfel, sistemul de învățământ, cu funcția educativă și instructivă centrată pe dezvoltarea personalității omului, este contribuția majoră la formarea unei societăți autentice.

Concomitent, sistemul de învățământ, fiind produsul și valoarea dezvoltării sociale, trebuie să fie promovat și susținut de către stat și întreaga societate în mod prioritar, cu toată stima și seriozitatea. Aceste cuvinte sau această frază susmenționată nu trebuie să mai fie înțeleasă doar ca o exclamație frumoasă, ci să fie produsă și reprodusă în practică cu adevărat, astfel participând în mod direct la dezvoltarea reală a proceselor educaționale și la formarea autentică a personalității omului. Când se vorbește despre dezvoltarea personalității omului, aceasta înseamnă că este vorba despre fiecare individ al societății și, în special, despre fiecare copil-elev din

unitatea de învățământ care se formează în timp, traversând etapele corespunzătoare ale educației și instruirii. Elevul-copilul de astăzi este capitalul uman al țării, capitalul de producție și de bunuri materiale, capitalul uman care dezvoltă societatea de azi și de mâine. De aceea, promovarea reală a școlii în societate urmează a fi realizată de către stat în limitele cele mai echitabile și obiective, iar în procesul de instruire a copilului urmează a fi aplicate cele mai noi tehnici de educație, bazate pe formarea personalității adevărate. Iar rolul profesorului în societate trebuie să fie valorizat la cel mai înalt nivel, deoarece anume el, profesorul, este acel care formează personalitatea omului în creștere și care dezvoltă și asigură în mod real crearea unei societăți sigure și sănătoase. De aceea, formarea calitativă a profesorului trebuie să fie condiția fundamentală pe care să se bazeze un sistem de instruire de calitate, care participă în mod direct la formarea unei societăți de calitate. Pentru a participa la un asemenea proces de calitate a dezvoltării este nevoie de a acționa în baza unor principii obiective și transparente a realității, în consecință, producând schimbarea evolutivă benefică. Principiile de transparentă, echitate și obiectivitate sunt acțiuni care dezvoltă complexitatea fenomenelor și sunt realizate în dependență de nivelul mentalității și culturii individului (colectivității). Deci, pentru a produce o remodelare pozitivă a unui proces social sau a unui proces (sistem) educațional este necesar, în primul rând, de a schimba mentalitatea omului și a societății, respectiv remodelând modul de gândire și comportament în acțiuni. Astfel, odată cu schimbarea mentalității, care este factorul principal în evoluția in-

dividului, se va produce schimbarea reală a dezvoltării proceselor sociale și schimbarea reală a proceselor educative din sistemul de învățământ ale unor țări din Estul Europei, inclusiv din Republica Moldova. Astfel, școala sau unitatea de învățământ își va schimba direcția pozitivă către acele valori care vor forma individualitatea autentică a omului, bazată pe o identitate și personalitate reală și nu artificială.

BIBLIOGRAFIE

1. *Anuar statistic*. Biroul Național de Statistică. Chișinău. 2011. Disponibil: <http://www.statistica.md/news.php?l=ro&idc=30&year=2011>
2. „CIA World FactBook”, *Central Intelligence Agency Publications The World Factbook, Europe*, 05.02.2013. Disponibil: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-fact-book/geos/md.html>
3. Constantin Cantacuzino. *Istoria Țării Românești*. Editura Litera, Chișinău, 1998. Disponibil: https://archive.org/details/Constantin_Cantacuzino-Istoria_Tarii_romanesti.pdf
4. Constantin Rădulescu-Motru. *Puterea sufletească*. București, Editura Casei Școalelor, 1930, pag. 377.
5. *Educația din Moldova: frunțașă la cheltuieli, codașă la rezultate*. Informează UNIMEDIA, portalul de știri nr.1 din Moldova, Accesat 27.03.2014, ora 14.00. Disponibil: <http://unimedia.info/stiri/doc-educatia-din-moldova-fruntasa-la-cheltuieli--codasa-la-rezultate-63853.html>
6. Emile Durkheim. *Concepte de bază: Educație*. Disponibil: <https://ro.scribd.com/doc/100213957/Educatia-in-Societatea-Cunoasterii>
7. Eurostat. Agenția Europeană pentru Statistică. Ediția nr. 201032 din 03.09.2010. Disponibil: <http://www.flux.md/editii/201032/articole/10312/>
8. *Evoluția finanțării educației din Europa*. European Commission/EACEA/Eurydice, 2013. *Funding of Education in Europe 2000-2012: The Impact of the Economic Crisis. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Disponibil: <http://www.6pentrueducatie.ro/finantarea-educatiei-in-romania/evolutia-finantarii-educatiei/>

9. Fondul social european. *Calitățile cadrului didactic*. Rene Hubert, 1965. Disponibil: http://www.aidd-fse.ro/documents/10157/313284/S3_M5_Calitatile+cadrului+didactic_S3.pdf
10. Gabriel Luca, Neculai Olaru. *Elemente de management financiar, profitabilitate și competitivitate, profit preț și calitate, risc și certitudine*. Iași: Editura Dosoței, 1998, pag. 225.
11. Galbraith John Kenneth. *Societatea perfectă*. S.U.A., 1997. Disponibil: <http://biblioteca.regielive.ro/seminarii/economie/recenzie-societatea-perfecta-de-john-kenneth-galbraith-186795.html>
12. Galina Martea. *Ființa umană și sistemul de valori*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale din 18-19 octombrie 2013, secțiunea V, AȘM, IȘE, Chișinău, 2013, pag. 698. Disponibil: http://ise.page.md/uploads/files/1381933109_program_ise_final_15.10.pdf
13. Galina Martea. *Managementul resurselor financiare ale instituțiilor de învățământ preuniversitate*. Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, Editura Print-Caro, 2010, pag. 12. Disponibil: http://bsclupan.asm.md/src/userfiles/src/buletine_tematice/stiinta_2011_web.pdf
14. Galina Martea. *Sistemul de învățământ – produs și valoare a dezvoltării sociale*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale din 11-12 decembrie 2014: „Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne”, Partea I. Ministerul Educației al Republica Moldova, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Științe ale Educației, Chișinău, 2014, pag. 182.
15. Immanuel Kant. *Concepte de bază: Educație, Pedagogie*. Disponibil: <https://ro.scribd.com/doc/100213957/Educatia-in-Societatea-Cunoasterii>

16. Immanuel Kant. *Despre pedagogie*. Anul 1803. Disponibil: [www.slideshare.net/tutrent 2/kant-im-despre-pedagogie](http://www.slideshare.net/tutrent/2/kant-im-despre-pedagogie)
17. Immanuel Kant. *Despre Pedagogie*. Colecția cărților de seamă, Redactor Simona Pelin, Traducere de Traian Brăileanu, Editura Paideia, București, România, 2002, pagini 77. Disponibil: <http://ro.scribd.com/doc/7026843/Despre-Pedagogie-Imm-Kant>
18. Iuliu Hațieganu. *Definiție despre conștiința națională*. Disponibil: <http://www.citatiepedia.ro/index.php?id=3855>
19. *Implementarea strategiilor de educație permanentă în Europa: raport asupra progresului înregistrat în urma rezoluției Consiliului din 2002 privind educația permanentă*. „Comisia Europeană pentru Educație și Cultură, Bruxelles, 3.10.2003, DRAFT”, elaborat de Fundația Europeană pentru Formare (European Training Foundation – ETF), 2.c) ”cadru financiar”, pag. 8. Disponibil: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/implement_life_long_strat_europe_2-oth-rmn-t02.pdf
20. James Abram Garfield. Disponibil: <http://autori.citatiepedia.ro/de.php?a=James+A.+Garfield>
21. Jan Amos Comenius. *Dintr-un proces de reflecție generală asupra îmbunătățirii relațiilor umane*.1633.Disponibil: <http://lcmkroon.wordpress.com/2014/05/30/how-to-be-in-a-relationship-or-not/>
22. John Dewey. *The school and social progres*. Chapter 1 in *The School and Society*. Chigago, University of Chigago, Press(1907), page 19-44. Disponibil: http://www.brocku.ca/MeadProject/Dewey/Dewey_1907/Dewey_1907a.html
23. Lipceanu Sergiu. *Educație vocațională la răscruce: o analiză a deciziilor de politici în sistemul învățământului mediu de specialitate*. Chișinău, IDIS Viitorul, 2010, pag. 20. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2012/21545/mirela_stoican_abstract.pdf

24. „List by the „CIA World FactBook”. Disponibil: (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_sovereign_states_and_dependent_territories_by_fertility_rate)
25. Lucian Blaga. *Trilogia Culturii*. București, Editura pentru Literatura Universală, 1969; *Cultura și globalizare. Cultura unește oamenii*. Disponibil: <http://www.roportal.ro/articole/cultura-si-globalizare-4312.htm>
26. Ludwig Von Mises. *Societatea umană, capitolul VIII. Acțiunea umană. Un tratat de teorie economică. Partea a doua: Acțiune în cadrul societății*. („Titlul original: *Human Action*, Henry Regnery. 3rd rev. ed., Chicago, 1966”). Disponibil: www.mises.ro/53/
27. Nicolae Mitrofan. *Aptitudinea pedagogică*. Editura Academiei Române, București, 1988, pag. 216.
28. *Raportul Agenției Americane pentru Securitate (Central Intelligence Agency (CIA))*. [Accesat 04.10.2007, ora 16:27, DECA-press] Disponibil: <http://blogosfera.md/view-post-v-3045-0-romana.html>
29. *Raportul anual cu privire la monitorizarea evoluției societății informaționale la nivel mondial*. „Measuring the Information Society 2012”, realizat de Uniunea Internațională a Telecomunicațiilor. [Accesat 18 noiembrie 2012, ora 10:00] Disponibil: http://www.noi.md/md/news_id/16420
30. *Raportul Dezvoltării Umane al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare*. Raport publicat la 02.11.2011. Datele sunt bazate pe estimările pentru 2011. Disponibil: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/>
31. *Raportul prezentat de Comisia Națională pentru Populație și Dezvoltare*. Chișinău, 19.12.2007. Disponibil: <http://ro.scribd.com/doc/42281720/8550-Situatia-Demografica-in-Republica-Moldova>
32. „Revista 22”, editată de Grupul pentru Dialog Social”, Ediție online. [Accesat la 02.05.2013]. Disponibil: <http://www.>

- revista22.ro/romnia-este-una-dintre-codasele-ue-la-chel-tuielele-statului-pentru-nvatamnt-25504.html
33. *Rezultate PISA 2012*. Disponibil: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-16124454-publicat-rezultatele-testelor-pisa-2012-romania-ocupa-locul-45-matematica.htm>
  34. *RIA Rating*. [Accesat 04.12.2012, ora 11:22] Disponibil: <http://www.moldovenii.md/md/news/view/section/542/id/6058>
  35. *Sinteza Raportului Competitivității Globale 2011-2012 publicat de Forumul Economic Mondial (WEF)*. Disponibil: http://www.mtic.gov.md/img/d2011/download/2012/04-11/Sinteza_Raportului_Competitivitatii_Globale_2011_1.pdf
  36. *Strategia Națională de dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020*. Chișinău, pag. 11. Disponibil: http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_proiect.pdf
  37. *Strategia Națională de Raționalizare a Spitalelor pe anii 2010-2012*. Datele oficiale ale Ministerului Sănătății, în colaborare cu Banca Mondială. [Accesat 07.09.2010, ora 15:29, Societate] Disponibil: http://adevarul.ro/news/societate/romania-republica-moldova-mortalitate-infantila-1_50aecadf7c42d5a663a07c6f/index.html
  38. *Studiu realizat de Legatum Institute, societate de cercetare*. Londra. Disponibil: <http://bluttravelclub.ro/top-10-cele-mai-prospere-tari-din-lume.html>
  39. *Studiu realizat de Pearson, companie educativă care deține Financial Times și The Economy Group*. Relatează Educație. Accesat 29.11.2012, ora 16:53. Disponibil: http://adevarul.ro/educatie/scoala/romania-afla-locul-32-40-intr-un-nou-clasament-mondial-educatie-1_50b751b07c42d5a663a6575c/index.html
  40. *Studiu realizat de Pearson, companie internațională educativă care deține Financial Times și The Economy Group*.

Relatează Educație. Disponibil: <http://www.ziare.com/articole/top+tari+invatamant>

41. *Studiu realizat de Transparency International*. Datele sunt prezente pentru anul 2010, relatează Unimedia. [Accesat 16.10.2011, ora 18:50] Disponibil: <http://uni.md/nh1k>
42. *Top realizat de The Heritage Foundation, în colaborare cu Wall Street Journal*. Citat de Timpul. [Accesat 11.01.2013, The Epoch Times, România]. Disponibil: <http://epochtimes-romania.com/news/republica-moldova-in-jumatatea-inferioara-a-topului-celor-mai-libere-economii-mondiale-revista-presei---180264>
43. Tudor Vianu. *Studii de filozofia culturii*. București, Editura Eminescu, 1982, pag. 60-61. Disponibil: http://ssu.utm.md/Fisiere/Manuale/SDV_Introducere_in_filosofie/cap5.pdf

Tipar executat la Tipografia „Reclama”

Editura Pontos, str. 31 August 1989, nr.98

MD-2004, Chisinău, tel.: 022 23 22 18

editura.pontos@gmail.com